

Uitgewrogte predikationen, zynde de Trouwhertige vermaaninge van den apostel der heydenen Paulus, aan zynen zoon Timotheus, uit 2 Timotheus II. vers 8. Te Muiderberg, den 20. Mey 1742. alsmede de Voornaamste goederen van de opperste wysheit, uit Spreuken VIII. vers 18. In twee predikationen, in 's Gravenhage, den 27. Mey 1742. En T'Ouderkerk aan den Amstel, den 6. Juny 1742

<https://hdl.handle.net/1874/363395>

2

UITGEWROGTE
PREDIKATIEN,

Zynde

De Trouwhertige VERMAANINGE

Van

Den Apostel der Heydenen PAULUS,

Aan zynen Zoon TIMOTHEUS,

Uit 2 Timotheus II. vers 8.

Te Muiderberg, den 20. Mey 1742.

Alsmede

DE VOORNAAMSTE GOEDEREN

Van

DE OPPERSTE WYSHEIT,

Uit Spreuken VIII. vers 18.

In

TWEE PREDIKATIEN,

In 's Gravenhage, den 27. Mey 1742.

En

T' Ouderkerk aan den Amstel, den 6. Juny 1742.

Gedaan door

JACOBUS ELISA JOANNES CAPITEIN,

Africaansche Moor,

Beroepen Predikant op D'Emina aan het Kasteel St. George.

Te AMSTERDAM,

By } BERNARDUS MOURIK, in de Nes, }

En

JACOBUS HAFFMAN, op 't Rusland, }

Boekverkoopers.

PREDIKATIEN

DE TROUWENDE VERMANINGE

Den Apostel der Heidenen PAULUS

Aan synen Vriend TIMOTHEUS

DE VOORNAAMSTE GODEN

DE OPFERSTE WISHEIT

TWEE PREDIKATIEN

Om de Koopers te waarfchouwen van geene Nadrukken te koopen, zo erkennen de Drukkers deezes, geen Exemplaairen, die Egt zyn, dan die door J. HAFMAN onderteekend zyn.

J. Hafman

JACOBUS HAFMAN, of HAFMAN, Drukker, in Amsterdam, bij de Nieuwekerk, in de Nieuwe Straat, N. 10.

V O O R - R E D E N
 V A N D E
 B O E K V E R K O O P E R S
 A A N D E N
 C H R I S T E L Y K E N L E S E R .

Also wy deeſe Leer-redens van den Wel-Eerwaarden Veel-geleerden en ſeer godvrugtigen Heer, JACOBUS ELISA JOANNES CAPITEIN, Africaan; Beroepen en Beveſtigt Leeraar van den Hervormden Godsdienſt, na de Kuſt van GUINEA aan 't CAſTEEL St. GEORGE op D'ELMINA, uit goeder hand, ſyn magtig geworden, hebben wy de begeertens van de godvrugtige Chriſtenen, die deſelve of gehoort; of wegen den grooten toeloop, of wegen de ver afgelegeneheid der Plaatsen, waar deſelve gedaan ſyn, niet gehoort hebben, langer in verwagtinge niet willen laaten, maar die door een naauwkeurig oog, de Drukfouten, die 'er miſſchien ſouden hebben konnen invloeyen, alſo ſyn Wel-Eerwaarde, wegen ſyn Vertrek, het ſelvs niet kon doen, naargeſien en in ſoodanige ordre geſtelt heeft, dat wy meenen, ten vollen te kunnen geruſt ſyn en een ieder te mogen verſekeren, dat ſy hier ſo ten voorschyne komen, als ſe van ſyn Eerwaarde gedaan ſyn, of ſouden gedaan ſyn, was ſyn Wel-Eerwaarde, door den toeloop der Menſchen, niet vry wat ontſtelt geworden, dat voor verſtandigen wel te begrypen ſal ſyn.

Een Werk dat ſoo veel te meerder ingang op de gemoederen van alle vroomen Chriſtenen ſal hebben; wanneer ſy deeſe Leer-redens ſullen vergelyken met deſelvs

*Doorwrogte Academische Burgerlyk-Godgeleerde Redenkaweling,
 Van*

De Slaverny niet ſtrydende met de Chriſtelyke Vryheid,
 die ſyn Wel-Eerwaarde, onder de Voorſittinge van den Hoog-Eerwaarden Wytvermaarden Heere, den Heere

JOANNES VAN DEN HONERT, T. H. Soon,
 Hoogleeraar in de H. Godgeleertheit en Kerkelyke Geſchiedenis op 's Lands Hooge School te Leyden, en tevens getrouw Leeraar van denſelven ſuyveren Godsdienſt aldaar; met ſeer veel lov en toejuychinge gedaan heeft, die om haare geleerdheid ſo wel, als nuttigheid, nu ook in 't Nederduytſch ver-

V O O R - R E D E N .

taalt, in handen van ieder een, is. En is dus dit Werk in dat seive Formaat gedrukt, om by die Redenvoering te kunnen gevoegt worden.

Het is seker eene wonderbaare schikkinge van den Almagtigen, dat hy sulke Werk-tuygen wil gebruyken, om de verafgeleegene Heydenen door eenen gewesenen Heyde, één hunner Landgenooten, te willen laten tot syne gemeenschap noodigen, en diegene, welker namen ten leven opgeschreven staan, door dit uitverkooren Vat, tot dienst, so 't schynt, synes geflagts, te gebruyken.

Dit sal sonder twyfel het harte van onse HOOGE LANDS OVE-RIGHEID in 't gemeen, en in 't bysonder dat van de HEEREN BE-WINDHEEBERS van de West-Indische Maatschappij bewogen en aangefet hebben, om syn Wel-erwaarde met so veel lievede, gunst en genegenheid te begunstigen, tot den H. dienst toebe-reyd, na dat Volk, dat in 't Land der duysternis en schaduwe des doods woont, toe te senden.

De Heere der Heyrschaaren boeseme hun HOOG en EDEL-MOGENDEN en hun EDEL AGTBAARHEDENS, als Beschermers en Voorstanders van onsen diergekogten Godsdienst, nog lang sulke heylsaame gedagten in, om meer na die Gewesten sulke bekwaame, en door Godsvrugt beproefde Mannen, uit ons Werelds-gedeelte toe te senden; op dat het blyken mag, dat sy, als Voetster Heeren van GODS Huys, den Gods-dienst als het voornaamste van hunnen Burger-staat agten, en op alle middelen bedagt syn, om de grenspaalen van onsen Koning JESUS, die daar toe onse CHRISTUS, dat is, GESALVDE, geworden is, hoe langs, hoe meer uit te setten, so verre als sig hunne magt verstrekt. Hierdoor sal eene vuurige muur rontsom Neêrlands Kerk gebouwt, hierdoor sal GODS Volk, voor alle onse, rontsom ons woonende, en op ons loerende, Vyanden, *schrikke yk als slagtoens met banieren*, worden.

Eer wy egter hier van afstappen, en u dit Werk in handen geven, agten wy hoog noodig, om u vooraf te onderrigten: dat wy de Schriftuurplaatsen, daar syn Wel-Eerwaarde de Heer CAPITEIN, het oog op heeft gehad, vol uit met aanwysinge van het Hooftstuk en Vers hebbe laten drukken, waar door een verstandig Leefser so veel te beter, van de kragt syner beknopte Redeneeringen sal kunnen overtuygt werden. Waarlyk veele voortreffelyke Saaken, siet gy hier als in een Bundelken samen gevat, en als eenen Schat U door den Heer CAPITEIN, ter syn-ner eeuwigen onsterffelyken gedagtenisse, nagelaaten; maakt daer-

V O O R - R E D E N

daar van dog een goed en wertig gebruyk ter uwer stigtinge en ophouwinge. Want

De eerste Leer-reden over 2. Timoth. II. 8. is voornaamelyk eene aanmoediging tot den geestelyken stryd, om in de loopbaane, die ons is voorgestelt, ten eynde toe, sonder moed of mat te worden, te loopen, en altyd in *gedagtenisse te bonden den HEERE JESUS CHRISTUS, uit den dooden opgewekt, welke is uit den Saade DAVIDS, na 't Euangelium des saaligen GODS, dat PAULUS, als eenen getrouwen Gefant en Apostel was toevertrouwt, dat hy ook, als een uitverkooren 't at; om des Heeren naam, te draagen voor de Heydenen en de Koningen en de Kinderen Israels, getrouw en gefond, sonder Menschen vreesse, verkondigt heeft, niet gedwongen, maar goedwillig, siet 1. Cor. IX. 7--27.*

Deese Stoffe is seekerlyk met geene andere redenen van den Wel-Eerwaardigen Heer CAPITBIN verkooren, als, om daarmede te toonen, dat hy geleerd had, dat in deese onse dagen, daar een ieder schier synen eigenen Afgod aanbid, ende syn vertrouwen op Menschen stelt, het seer noodig is, dat een jong NASIREER, gelyk hy bekend te syn, den HEERE JESUS CHRISTUS en dien gekruyssten uit den dooden opgewekt, in *gedagtenis boude*, en daardoor tegen alle aanstaande Verdrukkingen gewapent en versterkt werde.

De tweede Leer-reden over Spreuk. VIII. vs. 18 is seeker ook met eene sonderbaare voorfigtigheid en geheyligde wysheid uitgefagt; om te toonen, dat die gene, die sig op de vriendelyke uitnoodiging van den Vorst MESSIAS laten in synne Voorhoven en Heyligdom, vinden, geene Goederen gebrek sullen hebben, terwyl by hem so wel lichaamelyke, als geestelyke Goederen in overvloed syn, also Hy, als de HEERE der Heerschaaren segt: Hagg. II. vs. 9. *Myne is het silver ende het goud. Raad ende bet wesen syn myne. Ik ben 't verstand, myne is de sterkte, door my regeeren de Koningen, ende de Vorsten stellen gerechtigheid.* Door my beerschen de Heerschers en de Princen, alle Rigtters der Aarden, segt hy selvs Spreuk. VIII. vs. 14, 15, 16. Om dus te toonen, dat hy uit geene andere insigten het EUANGELIUM der saaligheid tragt aan synen Landgenooten te gaan verkondigen, als om den HEERE GOD zielen toe te brengen.

Men sal ook seer ligt kunnen bevroeden, hoe het gekomen is, dat syn Wel-Eerwaarde deese Leer-redenen in 's GRAVENHAAGE en te OUDERKERK aan den AMSTEL gedaan heeft, namelyk om dat syn Wel-Eerwaarde die Leer reden opgestelt hadde; om

V O O R - R E D E N .

van 's LANDS HOOGHE OVERIGHEID en syne BEGUNSTIGERS afscheid te neemen, rekenschap van syn werk en oogmerk te geven, die HEEREN niet alle te saamen in 's GRAVENHAGE by één hadde, maar afgwagten moest, waar hem de HEEREN BEWINDHEBBERS van de West-Indische Maatschappy, souden opleggen, om syne gaven te laten hooren. Sig nu, na dat hy reets ge-examineert en Bevestigd was, en die Leer-reden in 's GRAVENHAGE gedaan had, by een van syne PATROONEN op de Hoffede bevindende, en daar versogt werdende, om te OUDERKERK aan den AMSTEL te prediken, heeft Hy sig lievs van die Leer reden, die hy in 's GRAVENHAGE tot een afscheid gedaan hadde, willen bedienen: deselve met eenige veranderinge en verkortinge hier wederom gedaan, en de seggenwenschinge, na tyds omstandigheden geschikt: waarom wy de Aanspraaken, op de een en andere plaats gedaan, ook ieder bysonder, hebben laten drukken. Gy sult dan deese veranderinge daarin vinden, die overeenkomt met de tyd en gelegenheid, waarin hy sig op de een en andere plaats vond, en daarna syne toepassing inrigten moest, terwyl de Inleydinge en Verklaaringe genoegsaam, in woorden en saaken de selve syn, so als wy die hier aan Uwe Aandagt overgeven.

Wy wenschen aan syn Wel-Eerwaarden den Heer CAPTEIN, dat hy onder het geleyde van den Engel van GODS Aangeficht, ende onder de bescherminge en bestuuringe van dien Engel, die voor Israëel heenen toog, in wiens midden des HEEREN NAAM is, met eenen vollen Seegen van het EUANGELIUM der Saaligheid, mag overgaan tot syn Land en tot syn Volk, en veele Sielen den HEERE winnen.

Eyndelyk wenschen wy, dat de LEESER door het Lesen en Herlesen van dese Leer-redens, niet alleen de loflyke nagedagten van den Wel-Eerw. Heer CAPTEIN vieren, maar ook des HEEREN lov daarby mag vermelden. Amen, het sy so.

Uwe Dienstwillige Dienaars,
BERNARDUS MOURIK,
En
JACOBUS HAFMAN.

*Amsteldam,
den 23. July 1742.*

D E

DIENSTBAARHEID DER SLAAVEN

Niet ftrydig tegen de

VRYHEID VAN HET EUANGELIUM.

Kragtig verweerd door

DEN WEL-EERWAARDIGEN GODVRUGTIGEN HEERE,

D E N H E E R E

JACOBUS ELISA JOANNES CAPITEIN, *Africaan.*

Beroepen en Bewestigt Predikant

Op 't Fort ST. GEORGE in GUINEA aan D'ELMINA.

Komt hier nu, wie gy fyt, die lust hebt dit te hooren;
Op wat voor eene wys, men Slaaven-Vryheid fogt.
Komt, hoort dit uit den mond van eenen uit de Mooren,
Wanneer gy u verbeeld: *Dat sulks niet wesen mogt.*
Nogtans heeft CAPITEIN dit mogen hier verweeren,
Op Leydens Hooge School, een *Africaanſche Moor.*
Men ſend Hem ook nu heen; om *Negers* te bekeeren,
Komt, ſo gy wys wilt ſyn, neerſtig in ſyn gehoor.
Of kont gy Hem nu niet, na ſyn vertrek, hier hooren,
Leest dan dees' Blaaden door, daar ſpreekt hy uit Gods mond,
Laat deeze zyne taal, U oor en hert doorbooren,
Sy is rontom *doortwrogt* en overal gefond.
Hooft Hem, myn Lefers, ſelvs, uit ſyne Schriften ſpreeken,
Hooft Hem uit GODS Verbond, hier ſpreeken mannen-taal,
Waardoor hy, onbeſchroomt, ſo LEERAARS, als ook Leeken,
Wilt ſtigten na ſyn pligt. Hooft Hem dan altemaal.

"Luylfert toe met beyde ooren,
"Gy die God en Godsdienſt agt,
"Gy ſult hier wat wonders hooren,
"Hooft, en met verſtand betragt.
"Ik ſal u die Wyſheid leeren,
"Die ik op de Hooge School,
"En van Hem den HEER der Heeren
"Heb geleerd, die met een Kool

"Van den Altaar, die daar boven,
"Myn tong roert; door ſynen Geest,
"Dien ſal ik ook altyd loven:
"Want Hy word van my gevreeft.
"Hy, die HEER, die my laat ſenden,
"Door de Hooge Oppermagt,
"Sal al kwaad ook van my wenden,
"Door ſyn Goddelyke kragt.

"Onder

- ' Onder myne Land-genooten ,
 " In het warme Afrika ,
 " Daarik als een Heyd ontfprooten ,
 " Nu als LEERAAR na toega .
 " Wilt gy nu wat nader weten ,
 " Wat ik uit des HEEREN Woord ,
 " Dat van MOSES en PROPHEETEN ,
 " Ja van CHRISTUS felvs komt voort ,
 " Heb geleerd ? Hoort hun hier samen
 " Sprecken ; als uit eenen mond :
 " Dat die fig tragt te bekwaamen ,
 " In GODS dienste te syn gesond ,
 " So een moet (a) verdrukking leyden
 " Van het snoadste Wereld schuim .
 " Sal lly wettig voor GOD slyden ,
 " Met een vrolyk hert , dat ruim
 " Alle sonden en gebreeken ,
 " (Om dat God het so belaft ,)
 " So in Priesters , als ook Leeken ,
 " Hart en sonder schroom , aantast :
 " Om daar door GODS Volk te leeren
 " Schrikken voor het sondenkwaad :
 " Want die lig niet wilt bekeeren ,
 " Voor dien is nog bulp nog raud .
 " So een sal , met 's Werelds schatten ,
 " Varen na den Swavel-pael ;
 " Daar by wind en rook sal vatten ,
 " Midden in het belfch gevoel .
 " Die dit Sondaars regt wilt toonen ,
 " Moet , voor Menschen onbevrees ,
 " In GODS Heyligdom hier wonen ,
 " En steeds bidden om syn Geest .
 " So een moet vooral betragten ,
 " Dat hy hier nog rust nog loon ,
 " Voor synen arbeid mag verwagten ,
 " Maar hierna voor CHRISTUS Throon .
 " Te vergeevs dog sou hy soeken ,
 " Rust en vrede voor de Siel ;
 " Als hy maar wat uit de Boeken
 " Haalde , wat den Mensch geviel ,
 " Als hy sig to wou gedragen ,
 " Dat hy ieder een behaagd ,
 " Moest men hem met CHRISTUS vraagen ?
 " Of by dus syn Siel maar waagd ,
 " Om het ewig WEE te baalen ,
 " Over dat onsterfelyk deel ,
 " Als hy niet blyft binnen paalen
 " Van GODS Woord , maar meest of veel ,
 " Met die valsche Leugen-geesten ,
 " Opbest , aie sig waar met 't drav ,
 " Van de Wereld , net als Beesten ,
 " Opgaan vullen , als met kav .
 " Uithat (b) Ooften en het Westen .
 " Haalt men Schatten in syn Schuur ;
 " Om sig maar daarmé te mesten ,
 " Als de Beesten , op den duur ;
 " Maar men denkt niet om de sielen ,
 " Die sy in dat schoone Land ,
 " Door haar Sonden tweert vernielen ,
 " Dus Gods toorn raakt aan brand .
 " Ik sal rugaan Heydens leeren :
 " DAT MEN EERST VOOR
 " GODS ALTAAR
 " SORGEN MOET , SAL MEN VERMEEREN ;
 " VRYHEIDS-REGT IN SYN
 " VUURSCHAAR .

SYMBOLUM.

Pro aris & focis

Per aspera ad ad astra , per angusta ad augusta.

Uit Vrindschap.

(a) Lees de LEER-REDEM over 2. Tim. II. vers 8.

(b) Siet de LEER-REDEN over Spreuk. VIII. vers 18.

TER GEDACHTENISSE
VAN DEN HEERE
D^o. JACOBUS ELISA JOANNES
CAPITEIN,

Geboren Africaansche Moor,

Beroepen Predicant op D'Elmina, aan het Kasteel St. George.

Denk! wat een wonder onser dagen,
Een MOOR uit Chams vervloekt geslacht,
Door d'Alvoorzienigheit gebracht,
Zal zaal'ge Hemel-spys voordragen;
" Zyn Huyt omvangt (schoon die is zwart)
" Een blanke Ziel, bezielt met gaven,
" Die hem doen na een Eerprys draven.
Na Jezus Liefde blaakt zyn Hart,
Zyn Tong door heilig vuur ontfeken,
Zal Heidenen de Kruys-Leer preken,

Een Volk, dat leeft, maar levend dood
Is, wyl een nacht verblind hun' Zielen,
Waar door ze voor den Helhond knielen,
Van waren Godsdienst gants ontbloot,
Nu straalt de Heilzon reets van boven,
En schenkt hun' Leeraar zalig licht,
Op dat ze God met klaar gezicht,
In Sem zyn Tenten zullen loven,
Zô! rommeld noch Gods Ingewand,
Barmhertig over MOOREN-LAND.

Die CAPITEIN heeft uytverkoren,
Tot dit wel groot en roemryk werk,
Tot opbouw van Vorst Jezus Kerk,
In 't Land waar in hy is geboren,
D'ELMINA! groot is uw geluk,
Uw Zogeling komt tot u Landen,

**

Leg

Leg af nu Slâven, Slaaffche banden,
Ontlast uw' Ziel' van Satans juk,
Wil Zon, noch Maan, noch Starren Eeren,
Maar diend JEHŌVA HEER der Heeren.

* Die God, aan u noch onbekend,
Zal hy (wen hy mach by u wōnen)
Nâ Paulus voorbeelt, u vertōnen,
Uyt Scheps'len daar ge uw' oog' op wend,
En u de Eygenschap' inprenten,
Van Hem, die was, die eeuwich leeft;
En noch Begin, noch Eynden, heeft,
Of iet behoeft, of woond in Tenten;
Zō krygt ge dan van trap tot trap,
Van God de eerste wétenschap'.

Dan zal hy de geweide Blâren,
Het Ouden, en het Nieuw Verbond,
Hoe God een Gōél voor u zond,
Na 't Eeuwich Raads-besluit, verklaren,
In plaats van Hel en Hellsche Schâ,
Een Hemel-weg ten Hemel bânen,
Ontfang uw Engel, AFRICANEN!
De Godheit schenkt u veel genâ,
ELISA! leert in God Gelōven,
Wat Schatten gaan uw heil te bōven.

Zyn lieve vriendelykheit die maakt,
Van wrēden Wolven zachte Schaapen,
Uw Harder zal niet zorg'loos slâpen,
Wanneer de tyd eyscht dat hy waakt,
Den Satan mocht u loos bekruypen,
Hy weet, die loert op roof en moord,
Hoord hem met graagheit, laat zyn Woord'
Als Honich, op uw harten druypen,
Zō werd 'en Euangeli-Licht,
En Jezus Ryk by u gesticht.

En gy Hervormde Christen-Schâren,
Die met verwond'ring in Gods Kerk,
Aan hem bevond een Leeraars merk,
Hoe net hy schoeit in zyn verklâren,

Hoe geestryk hy aan u bewees,
Dat gy toch naarstig moet betrachten,
* *Te houden altoos in gedachten,*
Dat Christus uyt den Dood verrees;
Draag hem op vleug'len van gebeden,
Ter plaats daar hy brengt MOOREN vréden.

Hy drukte wys op uw gemoed,
Hoe de *Opper-wysheit* ons kooft léren,
Dat ware † *Rykdom en de Eeren,*
By haar is een Duurachtig Goed,
Noit zal het MUYDERBERG vergeten,
Noch 's GRAVENHAAG' dit wonderwerk,
Het zal aan AMSTELS OUDERKERK,
Ook nimmer gaan uyt het gewéten,
Wat Hemel-taal dat daar 't gehoor,
Vong uyt dees' AFRICAANSCHÉ MOOR.

Vaart wel, ô! wonder onser dâgen,
Om steeds een moedig CAPITEIN,
Voor Jezus in 't Geloof te zyn.
Zô! blyft gy Neêrlands welbehâgen,
God blaas' een goedertierne wind,
Waar door uw Schip zal op de bâren,
Voorspoedig en behouden vâren,
Blyv lang des wysheits troetelkind,
Die wil u van haar' Borst' niet spénen;
Schoon gy verlaat ons *Leids Atbénen.*

JOANS. BOURSSE.

* 2. Tim. 2: 8.

† Prov. 8: 18.

OP DE
UITGEWROGTE
PREDIKATIEN,

Gedaan op verscheide Tyden en Plaatzen,

Door den Geleerde

JACOBUS ELISA JOANNES CAPITEIN,

Africaansche Moor.

Beroepen Predikant op D'Elmina, aan het Kasteel St. George.

Koomt Leezer, wilt met my beschouwen,
De weegen die Godt in wil slaan,
* Om zyn *Goddelyk Woord* te bouwen,
Den Mensch te leyden op de baan
Van Gods vrugt, en van Dengt verheeven,
Op dat in hem zyn woorden leeven.

2.
Het is daarom, † *brengt myne Zoonen*
En Dogters, van het eynd der Aard,
Op dat Ik aan dat Volk kan toonen,
Dat ik ben hunn' aanbidding waard,
En zy my hunn' Schepper eeren,
En 't heil van my alléen begeeren.

3.
De Middelen waar door Godt wil werken,
Die hebben wy reeds by der hand,
ELISA, *Leeraar* van de Kerken,
Die op † GUINEA zyn geplant,
Neemt nu den last op Hem in deezen,
Den MOOR te leeren Godt te vreezen.

4. Maar

* MARCUS 16: 204

† JESAJA 43: 61

‡ PSALEM 871

4.
Maar eer Hy Neerland zou begeeven,
Geeft Hy eerst Preuven van zyn' Geest,
En toont nyt * Schriften en zyn Leeven,
Dat Godt Hem is een zuil geweest,
Waar op Hy dan gerust kan botuwen,
En op dien waaren Godt vertrouwen.

5.
Op † MUIDERBERG heeft Hy doen hooren,
(Hoe JESUS voor ons *opgewekt*,
Met liefde en gunst ons kwam te voeren)
Wanneer Hy klaar aan ons ontdekt,
Dat Hy, uit DAVIDS Stam zyn leeven
Verkreeg, als PAULUS heeft beschreeven.

6.
Hy heeft in § *Twe bezond're Kerken*,
** *De Rykdom, Heerlykheit en Eer*,
Die men door JESUS kan bewerken,
Gepredikt, en al wat dies meer
Is, en heeft dankbaarlyk beslooten,
Voor 't goede dat Hy hadt genooten.

7.
Zyt Gy begeerig om te leezen,
Sla d'ooogen op dit Pronkjuweel,
Daar zult Gy als verhemelt weezen,
Door ziele spyze, die zo eel
Zyn, dat zy uw lusten zullen wekken,
En 't Goddelyk Woord aan u ontdekken.

B. MOURIK.

* Zie het Staatkundig Godgeleerd Onderzoekschrift, beschreeven door
J. E. J. CAPITEIN, Africamer.

† 2 TIMOTHEUS 2 : 8. gepredikt den 20 Mey 1742.

§ In 's GRAVENHAGE gepredikt den 27. Mey 1742. en te OUDERKERK aan
den AMSTEL den 6. Juny 1742.

** SPREUKEN 8 : 14.

Op dezelve PREDIKATIEN.

GODs Mogenheid is groot, Eilanden doet Hy beeven,
Die zitte in duisternis, tot Afgoôn zig begeeven,
Ontbloot van 't ware heil, als Moorenland en Put,
Arabie, Lybiën, Pathros, Hamath en Lud:
Van Tyrier en van Moor voorzegt is, men zou hooren,
Dat die, en die, aldaar, in Sion wierd gebooren.
Dit is vervuld, wanneer in de Evangelityd,
Zoo Oost, Zuid, West, als Noord, de Waarheid wierd verbreid,
En Jood en Heiden vlug, gelyk een wolke vloogen,
Als duiven, wel gevlerkt, tot hare venst'ren toogen.
Heeft God toen met zyn kracht zoo wonderlyk gewrogt,
Niet minder deze tyd, wanneer Hy heeft gebrogt,
Een *Africaansche Moor*, alleen niet tot een Christen,
Maar gaf hem boven dien, tot een der Evang'listen.
Wie heeft dit ooit gehoord? wierd in een voor'ge tyd,
Een *Moorman* door PHILIPP' 't Doopwater toegewyd,
Nu PHILIP MANGER ook het Doopfel kwam te geeven
Aan CAPITEIN, een *Moor*, ten einde hy zou leeven
In 't heldre Waarheidslicht: de schellen van 't gezigt,
Had God, door zyn genaâ, bereids hem afgeligt;
Hier door hy Wysheid meer dan Ophirs goud ging schatten,
Saphyr, Robyn, Topaaz, die Moorenland bevatten:
Dit uit blanke imborst bleek, wyl hy op 't Leids Atheen,
Tot de Gamaliëls, niet traag, vol vuur verscheen.
Meer als gemeene geest, wierd in zyn ziel gevonden:
Dies Dwalingen, hoe ook bezwagtelt en omwonden,
Te ontknoopen wist: alleen de Waarheid was zyn wit,
Gepaard met Godvrucht; en dat hy dit ryk bezit,
Blykt uit het vorig Schrift: *Dat Slaverny niet stryd*
Met 's Christens Vryheid, zeer geleerd'lyk uitgebreid.
Wierd dit van elk gezogt, van ieder een gepreezen,
De Predikstof, die men nu opdicht om te leezen,
Als eene denneboom by 't lage klaverkruit,
Als roos by boterbloem; munt by het vorige uit.
Leerredens, waarin gy zult Taalgeleertheid vinden,
Ook Godgeleertheid, die als schakels r'saam gaat binden,
Zielcroend toepast, en met kracht van reden staft,
Den Zondaar hard bestraft, den Zwakken opbeurd, laaft
Met balfem Gileads, en Vroomen komt te sterken.
Hoe groot is, God! uw magt, hoe wonderlyk uw werken!

Gy *Abram* riep uit Ur, en rukte uit de Afgod'ry,
Elisa heeft geplaatst in den Propheeten ry,
 Nu deeze *ELISA* weêr naar Africa gezonden,
 Niet Slaafs, maar Vry, om daar de Christus te verkonden.
 Gy, die *Jacobus* en *Joannes* riep van 't net,
 Hebt dezen *Naamgenoot* in 't Predikampt gezet:
 Als *Saulus* wel eer, met glansryk licht bescheenen,
 Waar door onwetenheid is uit zyn hart verdweenen;
 Dus Gy door Woord en Geest, na uw Besluit en Raad,
 Uit steenen *Abrams* krooft toevoegt gelovig Zaad.
 O! zag men eens dien tyd, waarin Gy Heer der Heeren,
 De wolf liet met het lam, luipaard met geit verkeerren,
 Der Heid'nen Volheid, en gants Isrel zalig wierd:
 Ja 't geest'lyk Loof hutseest eenpariglyk gevierd.

God wapen decz' *CAPTEIN*, dien Hy komt uit te stooten
 In de Evangelidienst, tot zyne Landgenooten,
 Met geest'lyk wapentuig: dat hy getrouw zyn pligt
 Aan 't zwart geroofstert Volk, *Chams* Nagelacht, verrigt;
 Om eenen ryken Oogst van zielen daar te winnen,
 Die Koning *Jesus*, als hun Bruidegom beminnen.

Men leeft, *Ebed Melech*, dien Moor, en Kamerling,
 Als hy voor *Jeremie*, tot *Zedekia* ging,
 Den Koning den Propheet heeft uit den kuil geheeven;
 Wacht dus ook, *CAPITEIN*, van duizenden het leeven,
 Die zitten in den kuil der naare duisterheid,
 Als gy by de Opperheer in den gebede stryd:
 Niet los laat, *JACOB!* voor ge als *Jacob* werd gezegend,
 En uwen Dienst ziet milt met dauw besproeit, beregend:
 Op dat 'er zielsfinert zy in 't woeste Moorenland:
 Een lust en yvergeest na eene beter stant.

Streef na, o brave Man! aldus uw *Naamgenooten*,
Jacobus, *Elisa*, *Joannes*, overgooten
 Zeer milt met 's Heeren Geest. Ja elk dit billyk wagt,
 Die deeze Predikstof, voor ieders oog gebragt,
 Aandachtig overweegt: Geleertheid zal ontdekken,
 Die ieder tot zyn pligt krachtadig op moet welken.
 Hier paalen vind, niet in een vreemd Gewest gevist,
 Maar uit den Oceaen, Gods Woord, 't geen nimmer mist.
 Gelove, Liefde en Hoop, is hier tot uwe stichting,
 Aanlok'lyk voorgestelt. God geeve uw ziel verlichting,
 Gy volgen moogt den raad, vervat in deeze blaân:
 Dan kunt verzekerd zyn, ten Hemel in zult gaan.

MARTEN SMETS.

OP DE
STIGTELYKE
PREDIKATIEN;

Gedaan door den Geleerde HEERE

JACOBUS ELISA JOANNES CAPITEIN.

Africaanse Moor.

Beroepen Predikant op D'Elmina, aan het Kasteel St. George.

KLINK-DICHT.

Beschouw Godts Wonderkracht! in deese Wonderheeden,
Hoe dat zyn sterke Hand aan ons een voorbeeld geeft,
Door uw, **o** CAPITEIN! die lang's den weg nu streeft
Van waare Godtvrugt, Deugd, en Christelyke zeeden.

o CAPITEIN, gy toond dat Christus zyne Leeden
Der Menscheid, uyt het waare * zaad van David heeft;
En dat hy van den Dood is Opgewekt, en leeft
Naar PAULUS zeggen, in zyn Euangelie-Reden.

De † Rykdom, Eere, en 't zuyv're Duurzigtig Goed
Vind men by Jezus; dog Godt heeft uw steeds gevoed
Met Rykdom des Verstand's, gelyk dees Blden getuygen.

Verklaar 't Bybel-Woord, op de Guineese Kust;
En leer' het Heidens Volk! voor de Opper-Godt met lust,
Ter Eere van zyn Naem, neerknielen en te buygen.

J. W. PRUYS.

* 2 Timotheus 2: 8.

† Spreuken 8: 18.

TROUW-HERTIGE VERMAANINGE

V A N

Den Leeraar der Heydenen PAULUS,

Gedaan aan

Synen gelievden Soon TIMOTHEUS,

Om

Hem de gedagtenisse

Van

Den Heere JESUS CHRISTUS,

Als den voornaamsten Inhout van het
Euangelium, in te scherpen.

Uit 2. Timotheus II. 8.

Μνημόνευε Ἰησοῦν Χριστὸν
Ἐγγεγεμμένον ἐκ νεκρῶν, ἐκ
σπέρματος Δαβὶδ, κατὰ τὸ
Ἐυαγγέλιόν μου.

*Houd in gedagtenisse, dat
JESUS CHRISTUS uit den doo-
den is opgewekt, welke is
uit den saade DAVIDS, na
myn Euangelium.*

Ndien gy gesmadet word om den naame van INLEY-
CHRISTUS, so zyt gy salig: is de beproevende DINGE.
Vertooffings-taal / vermeld van den Apostel
PETRUS aan de verstopde Oecendelingen / in
den Isten Brieu / het IV. Hoofdst. vers 14.

A

wan-

Wanneer de Apostel segt: Indien gy gesmaadet word om den naam van CHRISTUS, so onderscheid hy wel dudydelyk / tusschen diegene / die na den regten aard gesmaadet / dat is / gehoont en gelastert werden / niet om hun eigen werk / maar om den naam van CHRISTUS. Die met volhardinge in het goetdoen, heerlickheid ende eere ende onverderfelijkheid soeken, den welken Paulus het eeuwige leven toefegt Rom. II. vers 7. en tusschen diegene / die vyanden van het Kruys van CHRISTUS syn, welker eynde het verderv is, Phil. III. 18, 19. Die de opregte van herten maar vooz uitbaagsels agten / ende wegens hunne smaetheden en verdrukkingen tot een schouwspel van de Wereld maken; Heb. X. 33. Het syn dan sulke / die dooz de Vraage van een goede conscientie tot God door de opstandinge van JESUS CHRISTUS gebragt, 1 Petr. III. 21. nadat sy een weinig sullen geleden hebben, SAALIG sullen worden, also God die hun geroepen heeft tot syne ewige heerlickheid in CHRISTUS, hun daartoe volmaakt, bevestigt, versterkt en fondeert. 1. Petr. V. 10.

Eene saaligheid die CHRISTUS hun / als de Koning syner Kerke / selvs toefegt / hy Matth. V. 11. Wanneer hy segt: Saalig syt gy als u de Menschen smaden, en vervolgen, en liegende alle kwaad tegen u spreken om mynent wille. Eene saaligheid waardooz sy met CHRISTUS, hun hoost sullen verheerlykt werden en van het verderb bebypd.

Overgang. Gelyk nu PETRUS dooz deese proeb-neemende Dertigstinge / in deesen de alles overklimmende verwagtinge der Geloobigen / om vooz CHRISTUS en syn Euangelium alle vervolgingen / alle rampen en verdrukkingen in deese Wereld kloekmoedig dooz te staan / opwekt / ja als een klaar kenteken van hun aanmerkt;

So sal ook PAULUS synen Soon TIMOTHEUS tot gelyke

Inke edelmoedigheid als eenen goeden KRYGSKNEGT van JESUS CHRISTUS aanmoedigen / wanneer hy segt :

Houd in gedagtenisse, dat de Heere JESUS CHRISTUS uit den dooden is opgewekt, dewelke is uit den sate DAVIDS, na myn Euangelium; in de Woorden van onsen Text Uwe Mandagt so eben voorgelesen.

De Hoofst-somma der Saaken / die de getrouwe Dse- naar en Apostel der Heydenen PAULUS, spuen door het Euangelium getredden Soone TIMOTHEUS, uit ROMEN en syne banden / in deesen spuen tweeden Bieb/voorzhoud / is / dat hy sig dog / nog des getuygenis van onsen Heere JESUS CHRISTUS, nog synes, die syn gevangene was, schaame, maar verdrukkinge leyde mot den Euangelium, na de kragt GODS; in 't verkondigen van het Euangelium aan allen sonder onderscheid. Gelyk dat klaar blykt uit het Eerste Hoofststuk / en wel voornaamentlyk uit het 8. en 9. Vers.

Voorbereydinge.
Algemeen oogmerk.

Ons Hoofstdeel is tweeledig / waarin

Bysondere Afdeeling.

1. In 't gemeen PAULUS aan TIMOTHEUS eene meerdere maate van de genade / die in CHRISTUS JESUS is / toetwenscht. Vers 1.

2. Anderendeels onderrigt hy hem / op syn Verzyck na ROMEN (om by hem in de Gebankenis te komen; Ziet het IV. Hoofst. vs. 9-14.) Het geene hy van hem geleert had, onder veele getuygen, aan andere Menschen te betrouwen, welke bekwaam souden syn, om ook andere te leeren. Vers 2.

Hierop herhaald hy syne Vermaaninge in 't eerste Hoofststuk gedaan / wanneer hy in 't 3. vers segt: Gy dan lyd verdrukkinge als een goede Krygsknegt van JESUS CHRISTUS.

Dit gesegde met twee Doorbeelden opheldert / en eyndelyk hem tot alle oplettenheid aanmaand.

De twee Doorbeelden siet men in 't vierde en vyfde Vers.

Het eerste genoomen uit de Krygs-kunde / van het wettige sryden eenes Krygs-knechts.

- a. Met betrekkinge op den loon vers 4. Niemand die in den Kryg dient, word ingewikkelt in de handeligen des leestogts, op dat hy dien moge behaagen, die hem tot den Kryg aangenoomen heeft.
- b. Met betrekkinge op de Kroon. Vers 5. Ende indien ook iemand sryd die word niet gekroond, so hy niet wettelyk heeft gestreeden.

Het tweede neemt hy van de moepte en arbeid/ die een Landman moet aanwenden voor dat hy vrugt geniet. Vers 6. De Lantman als hy arbeid, moet also eerst de vrugt genieten.

Hierop nu vermaand hy hem tot alle oplettenheid. vers 7. en 8.

- a. In 't gemeen vers 7. Merkt het geene ik segge, dog de Heere geve u verstand in alle dingen.
- b. In 't bysonder / houd hy hem het voorbeeld van onsen Heer en Hepland voor / om hem daar door op te wekken / om voor den Naame van CHRISTUS allerlei soorten van vervolgingen en berdzukkingen te ondergaan. Vers 8.

Houd in gedagtenisse, dat JESUS CHRISTUS uit de dooden is opgewekt, welke is uit den saade DAVIDS na myn Euangelium.

*Het Voor-
stel van
den inhoud
des Texts.*

So dat wy hier sullen sien: Het allergeuwigste Leerstuk / dat PAULUS, als een trouw-berthige vermaninge voorhoud aan synen geliebden Soon TIMOTHEUS, om voor den naame van CHRISTUS allerlei soorten van berdzukkingen en vervolgingen te ondergaan en daar onder met opgeregtten hoofde te sien op den obersten Lepdsman en Dolepnder van ons Geloob / die met eer en heerlykheid gekroond is.

Op

Op dat ook wy / die den naam van CHRISTUS noe-*Het eynde*
men, en bysonder wy / syne Heyl- en Kruys-gezanten / *waartoe.*
altpd mogten leeren star-voegen / in 't lyden van verdruk-
kingen / onder den dienst van 't Euangelium / op dee-
se onse Voorgangers JESUS CHRISTUS, PAULUS, TIMO-
THEUS en meer anderen / ende op de uitkomste hunner
wandeling, want JESUS CHRISTUS is gisteren ende he-
den deselve en in der eeuwigheid. Hebr. XIII. 7, 8.

Om dat dan wel te doen; sullen wy onse *Verdeelt.*
Textwoor-
den in twee Hoofddeelen verdeelen.

1. Sullen wy letten op het allergetwigtigste Leerstuk /
van de Vernedering en Verhooginge van JESUS
CHRISTUS: Dat JESUS CHRISTUS uit den dooden is op-
gewekt, welk is na den faade DAVIDS, na myn Euan-
gelium.

2. Op de Vermaaninge die PAULUS daaronzent doet
aan TIMOTHEUS, als hy segt: Houd in gedagtenisse.

VERKLAARINGE.

Wat aangaat het eerste / te weten / het allergetwig- *Onder-*
tigste Hoofdstuk der Vernedering en Verhooginge van *deelen.*
JESUS CHRISTUS, daarin is te beschouwen

a. De Persoon JESUS CHRISTUS, die is uit den faa-
de DAVIDS na PAULUS Euangelium.

b. Het geene hy van deese doozlugtige Persoon den
MESSIAS nader segt: Dat hy is uit den dooden opge-
wekt, 't welk ook is na PAULUS sijn EUANGELIUM.

a. De HEERE uit den Hemel wiens naam wonder- *a. De Per-*
lyk is / heeft in de dagen van syne omwandelinge op *soon he-*
der Aarden / deese twee doozlugtige en nadrukkelijke *sbryvin-*
naamen gehad JESUS CHRISTUS. *ge: s. Door*

a) De naam JESUS beteekent / na de onscylbaare uit- *syne twee*
legginge van den Engel GABRIEL een Saaligmaaker / *doorlugti-*
siet Mattheus I. 21. en Luc. I. 31. synde hy een *ge naa-*
schild onser saaligheid tegen alle aanbechtigen / dat *men.*
ook reets van outs in de twee voorbeelden / JOSUA den *a) De*
naam Je-
sus.

6 *Trouwhartige Vermaninge van den*

Soone NUN ende JOSUA den Soone JOSADAK den Hoogepriester / voorgeschetst en geloobt is geworden / dat hy andere gelegenheden nader verklaart en opgheldert werd / siet nu maar het geloob en getuignis van den ouden SIMEON , wanneer hy hem in den Tempel omarmde / seyde hy : Nu laat gy Heere uwen Dienstknecht gaan na u woord : want myne oogen hebben uwe saaligheid gesien , die gy bereid hebt voor het aangesicht van alle Volkeren. Luc. II. 29, 30, 31.

β) De naam CHRISTUS.

1) Propheet.

2) Hoogepriester.

3) Koning.

β) De naam van CHRISTUS beteekend : DE GESALVDE DES Heeren / die als Gesand van den eeuwigen Vader / 1) als de groote Propheet ons den verborghenen wil en raad van den Vader geopenbaart heeft.

2) De Hoogepriester / die eenmaal ingegaan is in 't Heyligdom ende eene eeuwige Versoeninge te wegen bragt. Heb. IX. 24.

3) Die / als de hooge en verhevene ja magtige Koning / ons nog beschermid en betwaard tegen alle onse Vyanden. Openb. VI. 2. XIX. 16. Deese twee naamen geven niet alleen te kennen / hoe hy als de EMANUEL , dat is : GOD met ons , de Heere onse gerechtigheid is / maar dat hy sig ook selvs vernedert heeft om tot het roepen en saaligen van Hebreen en Grieken / dat is / Jooden en Heydenen / in 't vleesch te verschynen ; want hy die in de gestaltenisse Gods synde , geenen roov geagt heeft Gode even gelyk te syn , heeft sig selven vernietigt , de gestaltenisse eenes Dienstknechts aangenoomen hebbende , is den Menschen gelyk geworden , als Paulus segt Phil. II. 6-8. Dat dit de reden sy / waarom PAULUS de Apostel / onsen gesegenden Heyland met die twee naamen noemt / sal des te klaarder blyken / als hy segt ; dewelke is uit den Saade DAVIDS.

ss. De Geslachtsaantwyfinge.

DAVID de jongste Soon van ISAI wierde van agter DAVID:
de Schaapen genoomen en langs wonderlike en aan- Belouten
biddelicke wegen tot Koning gesalvt. Hem wierde be- aan hem
soolt: Dat uit syne lendeden de Messias soude gebooren en Voor-
worden en als een regtmatig Koning sitten op den seggingen
Throon van DAVID; om het Israel Gods, na den geest van hem.
te regeeren, door syne Propheten niet alleen, maar ook
door syne genade en synen en synes Vaders geest.
1. Sam. XXIII. 12—17. Dit voorsag David in den
geest / daarom DAVID segt van hem 2. Sam. XXIII.
3, 4, 5. De God Israels heeft gesegt, de rotssteen Israels
heeft tot my gesproken: Daar sal syn een heerscher
over de Menschen, een rechtveerdige, een heerscher in
de vreesse Gods. Ende hy sal syn gelyk het Licht des
Morgens, wanneer de Sonne opgaat; des morgens son-
der Wolken, wanneer van den glans na den regen de
grascheutkens uit der Aarden voortkomen. enz.

Jesaias propheteert van hem / dat hy als een Rys-
ken sou voortkomen uit den afgehouwenen Tronk van
Isai, in syn XI. Hoofst. vers 1. nadat hy van hem
gesegt had in 't IX. Hoofst. vers 5 en 6. als eene oorz-
saak van de blydschap van Gods Volk: Want een Kind
is ons gebooren, een Soon is ons gegeven, ende heerschap-
py is op syne Schouderen, men noemt synen naame Won-
derlyk, Raad, Sterke GOD, Vader der ewigheid, Vrede-
Vorst. Der grootheid deeser Heerschappy ende des Vre-
des en sal geen eynde syn, op den Throon Davids ende
in syn Koningryke, om dat te bevestigen en dat te ster-
ken met gerichte ende met gerechtigheit, van nu aan
tot in ewigheyt toe: de iever des HEEREN der heyr-
schaaren sal sulks doen. Dat dit alles / na de voorsagginge
van den XXII Psalm en Jesaias LIII. moest vervult wer-
den / is geblecken / niet alleen door syne Komste in de
Wereld / maar ook door syn leyden.

8 *Trouwberlijke Vermaninge van den*

Vervalt.

Het is hier van daan / dat het ook so verbult is in de volheid des tyds, wanneer God synen Soon uitgefonden heeft, geworden uit eene Vrouwe. Gal. IV, 4. Paulus segt van hem / dat hy (de Soone Gods) geworden uit den zaade Davids, na den vleesche, Rom. I, 3. en Handelingen XIII, vers 22. van David gesproken hebbende / segt hy vers 23. Van deeses zaat heeft God Israel verwekt, den Saaligmaaker JESUS, in de Openbaaringe van Joannis / in 't V. Hoofst. het 5 vers / word hy genaamt / de Leeuw uit den stamme Juda, de wortel DAVIDS; En uit de geslagt-haart van Mattheus en Lucas blykt duydelyk / dat de MESSIAS, dat is; de CHRISTUS, gebooren is uit eene erb-dogter van DAVIDS huys / en dat hy dus het erb-regt hadde op alle de voorregten van DAVID, die wel na syne menscheyd DAVIDS SOONE, maar na syne Godheid DAVIDS HEERE was / siet Matth. XXII, 42—46. die gesegt heeft: Komt herwaarts tot my alle die vermoeyt en belast syt, ik sal u ruste geven voor uwe zielen. Matth. XI, 28. 29.

Dit heeft als eene ontwyselbaare waarheid / onse Hoog-geagte (a) Uermcester / wiens naam in gedagtenis en zegeninge is / tegen alle tegenweringe der Jooden berdeedigt / in syn doozwrogt boek genaamt: CHRISTUS afkomst uit DAVID.

Deese is 't van wien Jesaias segt: Men sal ten dien dage seggen, siet deese is onse God, wy hebben hem verwacht, ende hy sal ons zaalig maaken; deese is de Heere, wy hebben hem verwacht, wy sullen ons verblyden in syne zaaligheid. Jesaias XXV, vers 9. En geen wonder: want hy heeft dooz synen dood en Opstandinge / heer

(a) De Hoog-Eerwaarde, nu zaalige Heer T. H. vanden HONERT, in syn leven vermaard Hoog-Leenaar op Lands Hooge School te Leiden, wiens lampe nog brand in synen eenigen Zoon, JOANNES vanden HONERT.

heerlykheid en onberderykheid aan het licht gebracht / dooz het Euangelium der zaaligheid ; waarom hy van ook met recht de Vorst des Levens genoemd wierd van PETRUS, Hand. III, 15. welken God opgewekt heeft uit den dooden, waarvan wy getuygen syn. PAULUS is meede een van die getuygen ; want hy segt : opgewekt uit den dooden, na myn Euangelium.

b. Paulus segt ons dan / dat de MESSIAS JESUS CHRISTUS uit den dooden is opgewekt, na syn (PAULUS) Euangelium.

b Het geene Paulus van deese doerlygige Persoon segt :

In deese woorden ontmoeten wy

a. Dat de MESSIAS JESUS CHRISTUS uit den dooden is opgewekt.

β. Dat dit geschied is / na 't Euangelium van PAULUS.

Het Grieksche grond-woord / dooz opwekken vertaalt / kan ook vertaalt werden / dooz opstaan, dus sal blyken / dat hy van synen Vader opgewekt / en dooz syne eigene kragt is opgestaan,

a.) Opwekken kan ook opstaan vertaalt werden.

So heeft God de Vader de ziele en het lichaam / die dooz den dood van elkanderen gescheiden waren / wederom vereenigt / ten blyke / dat hy ten vollen voldaan heeft ; so heeft hem God gemaakt tot eenen Heer en Christus. Siet deese redeneeringe breeder opgeteekent uit den mond van PETRUS Hand. II, 22 — 37. en Rom. IV, 24. 25. VIII, 11. Eph. I, 20. 24.

β. Door God den Vader opgewekt.

Ook is MESSIAS JESUS CHRISTUS dooz syne eigene Godlyke kragt uit den dooden opgestaan ; want hy is overgelevert om onse sonden, en opgewekt om onse rechtvaardigmaakinge, Rom. IV, 25. hy is ook om onse heyligmaakinge toe te brengen / als overwinnaar zegenpraalend opgestaan / als de oversten leydsman onser zaaligheid dooz leyden ghepligt. Heb. II, 10. 11. Want het betaamde hem, om welke alle dingen syn, ende door welke alle dingen syn, dat hy veele kinderen tot de zaligheid leyden, den oversten leydsman door leyden soude heyligen ; Want

ββ. Door syne eigen kragt opgestaan.

hy die heyligt, en sy die geheyligt worden, syn alle uit een; om welke oorfaake hy sig niet fchaamt, hun broeders te noemen; feggende: Ik fal uwen naam mynen broederen verkondigen, in 't midden der Gemeente fal ik u lov-zingen. En wederom, Ik fal myn vertrouwen op hem fteilen. En wederom, fiet daar, ik en de kinderen, die my God gegeven heeft. **Waarom** PAULUS fo redeneert. Overmits dan de kinderen des vleefches ende des bloets deelagtig fyn, fo is hy ook desgelyks derfelve deelagtig geworden, op dat hy door den dood te niete soude doen, den geenen die het gewelt des doods hadde, dat is, den Druyvel, *Hebz. II. 11-15.* fo segt PAULUS, die den dood heeft te niete gedaan, en het leven en de onverderflickheid aan het licht gebragt. *2 Tim. I, 10.* want volgens onse Geloofs Leere / is hy voorgekend voor de grond-legginge der wereld, maar geopenbaard in deefe laatte tyden. *1 Pet. I, 20.* Hy is het / die met fyn herte borge geworden is / *Jer. XXX, 21.* om volgens het Verbond / of Raad des Vredens, *Zach. VI, 12, 13.* in de wereld te komen, *Ps. XL. 8.* gelph hy ook in de volheyd des tyds in de wereld gezonden, *Gal. IV, 4.* ook gekomen is. *Hebz, X, 5.* De gantsche tyd van fyn leven op der aarde / heeft hy niet alleen ons den wille fynes Daders bekend gemaakt / *Joh. VI, 40.* maar ook fynes Daders welbehaagen gedaan; want dat was fyne fpyse, dat hy deed den wille des geenen die hem gefonden had, en fyn werk volbragt, tot dat hy epndelyk aan het hout des Krupces zegenpraalende / al ftervende uitriep: Het is volbragt. Syn lichaam van het Krupcs afgenoomen zynde / is gelegd in een nieuwo graf / uit het welk hy op den derden dag / uit den dooden is opgeftaan / nog veertig dagen omgewandelt op der aarden / wanneer hy epndelyk / na de Doozsegginge van *Ps. XLVII, 6.* als God opvoer

Joh. IV.
34.

Leer aar der Heidenen PAULUS, uit 2 Tim. II. vs. 8. ¶

voer met gejuych, en als de HEERE met het geklank der basuynne. Daar hy met eer en heerlijkheid gekroond is / na Ps. VIII. en Phil. II. En eene onuytputbaare fonteyne is voor alle geloobigen / van alle zegeningen; Zach. XIII, 1. want / hy is opgevaaren in de hoogte, hy heeft de gevangenisgevangelyk gevoert, hy heeft gaven genomen, om uit te deelen onder de menschen, Ps. LXVIII, 19. Geloovt sy dan, seggen wy met PETRUS, 1 Pet. I, 3. God ende Vader onses Heeren JESUS CHRISTUS, die na syne groote barmhertigheid, ons heeft wedergebooren tot eene levendige hoope, door de opstandinge van JESUS CHRISTUS uit den dooden; tot eene onverderffelike en onbevleekelike en onverwelkelike erfenis, die in de hemelen bewaart is, voor u, die in de kragt Gods bewaart werd.

Alle deese dingen moesten noodsaakelyk volgen op syne vernedering / als hy toonde aan de Emausgangers / wanneer hy seyde: En moeste de CHRISTUS niet alle deese dingen leyden, en also in syne heerlijkheid ingaan? Luc. XXIV, 26. Dus segt Paulus met regt / Rom. IV, 25. Welke overgelevert is, om onse sonden, en opgewekt om onse regtveerdigmaakinge.

Alteemaal dan heerlike en zielverrukkende dingen / die van den Mesias, alle voorszegt waren / Jes. LIII, 8. 24. Is hy nu uit den dooden opgewekt / of is hy uit het huys der dooden opgestaan? Wy sullen bevinden dat daar uit volkomen licht en sekerheid gebooren werd voor de opstandinge der dooden / die syn sal ten jongsten dage / dat nader betweezen werd: want dus word Mesias, JESUS CHRISTUS afgebeeld / door de eerstelingen van de vrugten des Lands / die ingeooft wierden, waar van de Priester de gaabe der eerstelingen / voor het aangesicht des Heeren betweegen moest / Levit. XXIII. 11. Dat dit nu hier so gelegen sy / bewys ik onder an-

Alles was een noodsaakelik gevolg.

De nuttigheid voor de geloovigen, ter verskeringe van haare opwekkinge uit den dooden, aan den jongsten dag.

deren / uit 1 Cor. XV, 20. CHRISTUS is opgewekt uit den dooden, en is de eerste geworden der genen die ontslapen syn. En nog nader / vers 23. Maar een iegelyk in syn orden, de eersteling CHRISTUS, daar na die CHRISTUS syn in syne toekomste. Of allerskerst / siet Joannes in syne Openbaaringe / daar hy hem met andere woorden noemt : De eerstgeboorene uit den dooden, Openb. I, 5. De rijkdom der stoffe verbiedt ons / om alle overeenkomsten / die tusschen de eerstelingen van de vrugten des Lands / na de Wet van het wereldlike heyligdom / ende den Messias JESUS CHRISTUS syn / op te haalen ; alleen sal ik na den aard der saaken / nog seggen / dat de Messias JESUS CHRISTUS, volgens het eeuwige Sout-Verbond / opperigte tusschen hem en den Vader / dit alles moeste langs die trappen te wegen brengen : Want die verborgentheid der godsaaligheid is groot, God is geopenbaart in het vleesch, is geregtveerdigt in den geest, 1 Tim III, 16. en dus moest hy worden de bron-ader van alle zegeningen / voor alle geloovigen ; want na den aard van dit verbond / moeste hy syn de Koning / de Broydegom en het Hoofd / die langs die trappen op synen thoon klimmen moeste / om met eer en heerlikheid gekroont te werden / die door syn bloed sig eene gemeente koopen / syne Broyd / waarmede hy van eeuwigheid ondertrouwt was / ook in der tyd in geregtigheid en gerigte / te ondertrouwen / om haar als het hoofd / met wysheid te regereen ; Kan nu deeze verheerlichte Koning / wel sonder onderdaanen ; Deeze getrouwe Broydegom / wel sonder broyd / en dit kostelike hoofd vol wysheid / wel sonder leeden syn ? neen ! geensins / daar hy is, moeten syne Dienaaren ook syn, Joh. XII, 26. daarom segt hy selvs / Ik sal u my ondertrouwen in eeuwigheid, ik sal u my ondertrouwen in geregtigheid en in gerigte, en in goedertierenheid en barm-

Leeraar der Heidenen PAULUS, uit 1. Tim. II vs. 8. 13

barmhertigheid, en ik sal u my ondertrouwen in geloove, en gy sult den HEERE kennen, gelyk Hosea II. 18, 19. So dat niet alleen allen dingen hem onderworpen syn; maar ook den Geloobigen / dat is / der Gemeente gegeven tot een hoofd boven alle dingen, Eph. I. 22, 23. Op dat hy sig eene Gemeente souden voorstellen, die geen vlek of rimpel heeft; maar dat sy soude heylig syn en onberispelyk, Eph. V. 27.

En of dit alles nog niet genoeg was / so merkt Dat hier reets onderhouden werd. aan / dat hy de Geloobigen / volgens dit Verbond / niet alleen rechtveerdigt en heyligt / maar hun ook den ingang geeft tot Gods ewig en saalig Koningryk. Om alle deese dingen nu onderbinden sy in volle kragt en nadruk / dat de dooden, die in den Heere sterven, saalig syn. Openb. XIV. 13. Dit word ook betweesen wanneer de Geloobigen na hunne ontbindinge of sterben verlangen / Philip I. 23. dooz het groote vertzoutwen dat sy hebben / wanneer sy met PAULUS mogen seggen: 2. Cor. IV. 16 Want onse ligte verdrukkinge, die seer Door de kragt der verdrukkinge, waardoor sy in hoope saalig werden. haast voorby gaat, werkt in ons een seer uytneemend ewig gewigte der heerlikheid, so dat sy in dit leven alreede in hoope saalig syn geworden, Rom. VIII. 24. Want de Saaligmaaker Jesus sal hunne vernederde Lichaamen synen heerlicken Lichaame gelykformig maaken. Phil. III. ver 21. Dit gaat so ver dat sy alreede op Warden uitroepen kunnen: Ons Leven is met CHRISTUS verborgen in Gode, Coloss. III. 3 en in hun onderbinden die gulde keten der saaligheid / die na PAULUS redeneeringe onverbreekelyk is / wanneer hy segt: Rom. VIII. 28-30. Ende wy weten dat den genen, die God liefhebben, alle dingen mede werken ten goede, namelyk den genen, die na syn voorneemen geroepen syn: Want die hy te vooren gekend heeft, die heeft hy ook te vooren verordineert den beelde syns

Soons gelykformig te zyn, op dat hy de eerstgeboorens sy onder veele Broederen. Ende die hy te vooren verordineert heeft, dese heeft hy ook geroepen, ende die hy geroepen heeft, dese heeft hy ook geregtveerdigt, ende die hy geregtveerdigt heeft, dese heeft hy ook verheerlykt. Wat sullen wy dan seggen? So God voor ons is, wie sal tegen ons syn? Die ook synen eygenen Soon niet heeft gespaart, maar heeft hem voor ons allen overgegeven, hoe! en sal hy ons ook niet alle dingen met hem schenken? Wie sal beschuldigingē inbrengen tegen de uitverkoorene GODS? God is 't die rechtveerdig maakt; wie is 't die verdoemt? CHRISTUS is 't die gestorven is, ja dat meer is, die ook opgewekt is, die ook ter regterhand GODS is, die ook voor ons bid. **Dit geeft soodaanige verskering en vertroostingē aan alle Geloobigen / dat sy met PAULUS voortgaande vraagen:** Wie sal ons scheidē van de liefde van CHRISTUS? verdrukkingē? of benauwtheid? of vervolgingē? of honger? of naaktheid? of gevaar? of sweerd? (gelyk geschreven is, want om uwent wille worden wy den gantschen dag gedoot, wy syn geagt als Schapen der slagtinge;) maar in allen deesen syn wy meer als overwinnaars, door hem die ons heeft lief gehad: Want ik ben verskert, dat nog dood nog leven, nog Engelen, nog Overheden, nog Magten, nog tegenwoordige nog toekomstende dingen, nog hoogte nog diepte, nog eenig ander Schepsel, ons sal konnen scheidē van de liefde GODS, welke is in CHRISTUS JESUS onsen Heere.

β.) *Na het
Euange-
lium.*

Dit nu alles is na PAULUS syn Euangelium.

Het is bekend / sonder dat wy 't hier behoeven te betoogen: dat het Grieksche woord *Ευαγγέλιον*, Euangelium, beteekend eene vrolieke boodschap / die eerst van GOD selvs in het Paradyjs is verkondigt /

Leeraar der Heidenen PAULUS, uit 2. Tim II. vs. 8. 15

digt / die hy naderhand door de Propheeten / of heeft
laaten voorszeggen / of door schadutwen voorbeelden / en
dus is het : 't Euangelium der heerlykheid des saaligen
GODS. 1. Tim. I. vs. 11.

Hier sal mogelyk dan iemand vraagen / hoe PAULUS De wyse
hoe dit het
Euange-
lium van
PAULUS
genaamd
werd. dit Euangelium SYN Euangelium noemt? Niet als of hy
selvs daar van de oorzaak of de Maaker en Opsteller
is / want Paulus sal volmondig seggen : Het Euan-
gelium 't welk van my verkondigt is, is niet na den
Mensche, want ik hebbe het ook selve niet van den
Mensche ontfangen, nog geleert; maar door de open-
baaringe van JESUS CHRISTUS, Gal. I. 12, 13. Hy segt
derhalven 1. Tim. I. 11. Na het Euangelium des saaligen
GODS, dat my toevertrouwt is, so dat Paulus
meeninge in deesen is / dat hy / die dit Euangelium volgens
de vrymagtige bedeelelinge der Godlike genade ontfan-
gen had / om als een uitverkooren Vat, des Heeren
naam te draagen voor de Heydenen ende de Koningen
ende de Kinderen Israels, Hand. IX. 15. sig ook so
getrouwelyk in het verkondigen van het selve had ge-
dyaagen / dat hy met alle gehepligde vrymoedigheid 1. Cor.
XV. 10. doost seggen : dat hy verre boven syne Medearbeiders
gearbeid hadde; sie de twee Brieven aan die van Co-
rinthus / voornamelyk het III. en IV. uit den eersten /
en het IV. VI. en X. uit den tweeden Brieu / volgens
synen ontzaakbaaren roem / dat Hy van Jerusaleem aan
tot en rontom, tot Illyrium toe, het Euangelium van
CHRISTUS vervult hadde. Rom. XV. 19. Of dit nog
niet genoeg was / so merk aan / dat hy / volgens den
aard en inhoud van syn Euangelium vooral daarop uit
was / de nootsaakelikhed der Opstandinge van den
Messias JESUS CHRISTUS uit den dooden / met klem van
redenen aan te toonen / wanneer hy segt :

NAA

*Na dat
Euange-
lium voe.*

NAA myn Euangelium. Hierban nu geeft hy een allerdoorzigtigst Dertoog / dat dit syne voornaamste toeleg is / in dit Hoofstuk / wanneer hy betuygt / dat hy dat so vast geloof / dat hy ook daarom verdrinkinge leed, tot de banden toe, als een kwaaddoender: maar het woord GODS was egter niet gebonden, de oorzake waarem / voegt hy vers 10. daarby: Daarom verdraage ik alles, om de uitverkoorene, op dat ook sy de saaligheid souden verkrygen, die in CHRISTUS JESUS is met eeuwige heerlikheid. Siet hoe hy dit Stuk berede-neert in het gantsche vyftiende Hoofstuk uit den eersten Brief aan die van Corinthus / voornaamelyk van 't 12—38. Naar syn Euangelium, segt dan anders niet als na den inhoud van syn Euangelium / also hy geen anderen last hadde te prediken als dat Euangelium GODS, waartoe hy afgesondert was / Rom I. 1. Welken hy diende in synen geest in het Euangelium synes Soons. Rom. I. 9 I Cor. IX, 16—19.

Maar is aan dit Leerstuk dan so veel gelegen? (mocht iemand vzaagen /) wy antwoorden ☉! ja / hier dooz sullen de Geloovigen by van de vuurige pylen des Satans / Eph VI. 10—19. en tegen alle hitte der verdrukkinge gewapent syn.

Overgang
tot het

Geen wonder dan / dat PAULUS synen Zoon TIMOTHEUS so TROUWVERTIG VERMAAND, dat hy dit Hoofstuk tot syn eenigste middelpunt maaken ende tot syn oog wit van syne predikingen stellen soude / wanneer hy segt: HOUD IN GEDAGTENISSE.

T W E E D E D E E L.

2. Tweede
Deel, syn
de de
Trouw-
vertige Ver-
maninge.

Het Griekse woord in gedagtenis houden betekend
beide

1) Ergens aan te gedenken / ten

2) Nu.

2) Anderen te doen gedenken. Waardoor dan
 §. PAULUS synen Zoon TIMOTHEUS wilt aanmaanen / s. Hoe Ty-
 motheus dit tot syne eigene opbeuringe in gedagtenisse te hou- dit in ge-
 den/ also hy van kinds af de Heylige Schriften gewe-
 ten had, die hem wys konden maaken tot saaligheid, door dagtenis
 moest hou-
 den. het Geloove, het welk in CHRISTUS JESUS is, 2. Tim. III.
 15. moest hy dit Leerstuk te meer in gedagtenisse hou-
 den/ om langs deesen weg hoe langs hoe meer ge-
 sterkt te worden in de genade, vers 1. van ons
 Text-Capittel. Op dat hy CHRISTUS kenne, en de
 kragt van syne Opstandinge en de gemeenschap van syn
 Leyden, synen dood gelykformig wordende, Phil. III.
 10. Doorzal had TIMOTHEUS dit noodig in die tyden/
 in welke hy leefde/ op dat / hoe de Wyanden der Waar-
 heid meer woeden souden / hy hun beter tegen gaan
 konde.

§§. Maar deese Vermaaninge kan ook in de tweede be- s. Hoe hy
 tekenis gendoomen werden / booz 't gene TIMOTHEUS in
 agt te neemen hadde/ omtrent de Gemeente GODS, de Ge-
 meente dat
 moeste in-
 scherpen. want / behalven dat PAULUS niet voorgenoomen hadde
 onder de Gemeente iets te weten, dan JESUS CHRISTUS
 en dien gekruyciget, 1. Cor. II. 2. moest hy dit voorzal
 prediken/ dat hy opgewekt was uit den dooden, soude
 de Gemeente opwassen in de genade en kennisse van on-
 sen Heere JESUS CHRISTUS.

Want by die gelegenheid en tyd / in welken deese De reden,
 Brieu geschreven is / was het eene tyd / in welke niet waarom.
 alleen de Geloobigen in CHRISTUS JESUS vervolgt wier-
 den / niet gebaar van hun Leben / maar hierby komt
 nog het vermeenigvuldigen van de verderffelpke Kette-
 ryen door Hymeneus en Philetus, gelyk uit het 16. en
 18. vers van ons Text-Capittel blykt / welke geene ey-
 gentlyke Opstandinge der dooden geloobden / ten min-
 sten de Opstandinge van den Messias JESUS CHRISTUS,
 wier-

wierde daardoor ook op losse Schoeven gestelt / wanneer sy seiden: Dat de opstandinge alreede geschied was, verg 18. gelyk wy vinden / dat PAULUS derhalven TIMOTHEUS vermaand / sig tegen dit wangeboelen te stellen en de Gemeente te doen in gedagtenisse houden, dat JESUS CHRISTUS uit den dooden opgewekt is, welke is uit den Saade DAVIDS, naa myn Euangelium, so als hy doen sprak / en wy nu verklaart hebben.

T O E P A S S I N G.

Toepassing. Dus hebben wy dan het allergeewigtigste Leerstuk van JESUS CHRISTUS, het egte Saat DAVIDS, syne vernederinge en daarop volgende verhooginge gesien; om TIMOTHEUS aan te moedigen allerley soort van verdrukkinge maanoedig / als een GOEDE KRYGS-KNEGT van JESUS CHRISTUS, uit te staan in 't leyden / en niet vermeyden van verdrukkingen met het Euangelium, om des NAAMS JESUS CHRISTUS wille. Soude hy de onstoorbaare ruste syner Siele mogen genieten / moest hy sig niet schaamen der getuygenissen onses HEEREN, nog ook des getuygenisse van PAULUS, die syn gevangene was; maar verdrukkinge leyden met het Euangelium, na de kragt GODS, na 't 8ste Vers van 't eerste Hoofdstuk van deesen tweeden Brieu aan TIMOTHEUS.

Grondslag. Dit alles nu is de volle lengte en byete van den inhoud der twee Verbonden: na Aesaias taal in syn LIIL. Capittel / moeste de Messias syne Siele tot een schuld-offer stellen, soude hy saat sien, en hy selvs segt: Ik ben de Opstandinge en het Leven, Joh. XI. 25. Dus moet dit stuk ook in gedagtenisse gehouden werden.

Socinianen.

Syn nu deese dingen also: Hoe sullen dan de Socinianen, die het Leyden van JESUS maar tot een voorbeeld van navolginge stellen / en geensints voor de oorzake van onse saaligheid houden / dit voornaam Hoofdstuk onthennende / het in de Opstandinge der Dooden verantwoorden?

Syn

Sijn nu alle deese dingen also? hoe stellen het dan de ^{Jooden.} Jooden, die hem als de eenige oorzaak / nog hoope van heyl en zaaligheid erkennen / nog aanneemen?

Sijn nu alle deese dingen so (vragen wy nog eens?) <sup>God-ver-
saakers.</sup> hoe sullen het dan maaken / alle God-versaakers, Schyn-<sup>Schyn-
mond- en naam-Christenen,</sup> mond- en naam-Christenen, in de Opstandinge der doo-<sup>mond- en
naam-
Christenen.</sup> den? Deese / angst / schrik / en bevinge / sal hun allen aangrypen / als eene baarende Vrouw / also 'er geene ontkominge voor hunlieden meer sijn sal.

Dog / wat behoefte ik my op te houden met die gene ^{Overgang} die buyten ons sijn / daar 'er dypsende binnen onse muu-<sup>Die al-
leen op</sup> ren sijn / die het getuygenis van JESUS, dat de geest der ^{uiterlyke} Prophetie is, Openb. XIX, 10. met traagheid aannee-<sup>voorregten
steunen, als
den Doop.</sup> men. Dit gaat so ver / dat vele / rustende op den uiterlyken doop / den blooten naam van Christenen dzaagen; maar sig nogthans niet beneerstigen / om belydenis van hun geloob te doen / en aan de beloften by den Doop / door Ouders en Doop-getuygen / te voldoen.

Die hun wel benaarstigen om tot het gebryk van <sup>Het Avond-
maal.</sup> des Heeren Avondmaal toegelaaten te werden / maar uit allerley verkeerde vleeschelike insigten / niet / om soo te toonen / dat zy door den doop afgewasschen / gereynigt en geheyligt / in en by het gebryk van des Heeren Avondmaal / ook verkondigen des Heeren dood, tot dat hy komt, waartoe hy ons die liefde-panden gegeven heeft.

Is het wel wonder / dat sulke menschen sig begeer- <sup>Hoe lang,
en om wat
reden sulke
in den
schoot der
Kerke bly-
ven.</sup> ven tot den schoot van de uiterlyke Kerke / so lang sijn in deese wereld / door de begeerlikheid hunner sogen de grootsheid hunnes levens overstelpt / den god deeser eeuw dienen / hunne belangen erlangen / en verkragen kunnen wat sijn begeeren? maar weigeren den LAM Gods over al na te gaan / waar het ook henen gaat; men weigert het kruys van CHRISTUS op sig te neemen /

*Uitlug-
ten, om
verdruk-
kingen, om
Christus
wille te
ontwyken.*

*Hunne
taale ver-
raaden
ben.*

en hem na te volgen. Ja men heeft duysenden uitblug-
ten / om dat oberal te ontwyken ende te ontblugten /
so men al niet den spot openlik daarmede dzybt / als
of dit maar uitwerkselen van laage geesten / van be-
roerde harsenen / of van dik bloed en diergelyke / waa-
ren / dat selvs so ver gaat // dat veele / die alleen om
den broode / den HEERE toonen te dienen ; duysen seg-
gen: dat sulks in onse tyden niet van ons ge-eycht werd.
Die lieber doo; / ik weet niet wat / voor eene laste in-
schikkinge / die men voor de sagmoedigheid van CHRIS-
TUS, en syner Apostelen en Leerlingen / dzybt verkoop-
pen / allerley misbruyken in de Kerk souden laten in-
kruppen / als sig daar tegen niet een woord te stellen /
gelyk PAULUS uogtans TIMOTHEUS, en doo; hem aan
alle getrouwe nabolgers van CHRISTUS, belast / kun-
nende niets van haare stille gerustheid / van haar ver-
maak / en vriendschap hunner vzienden missen ; niet
denkende / dat sulke inschikkinge meer tot oneere en
schande van het Euangelium / als tot voortplantinge
verstrekke. Dat sulke taal maar eene uibindinge is / van
sulke valsche Propheten / die eene gedaante van godfaa-
ligheyt hebben, maar die de kragt derselve verloochent
hebben ; waarvoor PAULUS, derhalven synen Soon TI-
MOTHEUS waarschoutwt en vermaant / eenen af keer van
hun te hebben ; seggende : Want van deese syn het die
in de huysen inslaypen, ende neemen de vrouwkens ge-
vangen, die met sonden geladen syn, en door meeniger-
ley begeerlykheden gedreven werden. De vragt van
sulke valsche Apostelen / waarvoor de Apostel PETRUS,
de geloobigen waarschoutwt / als sulke / welke door
gierigheid, met gemaakte woorden van Gons volk, eene
koopmanschap soeken te maaken, over welke het oor-
deel van over lange niet ledig is, en haar verderf niet
sluymert ; want sy verwonderen sig over de Persoonen,
om

om des voordeels wille; zegt Judas / want sulke dienen onsen Heere JESUS CHRISTUS niet, maar haaren buyk, en verleyden, door schoonspreken, en pryfen de herten der eenvoudigen. Dit is de taale van PAULUS.

Dus verraaden sy sig selvs / dat sy op de opstandinge der dooden / en de rekenfchap die sy als dan fullen geven / niet dencken / ja defelve niet gelooven.

Andere wederom / die dooz hunnen fchyn-godsdienft en werk-heylighepd / alleen om wereldfche voorregten te genieten / maar eene tyd lang dienen; deefe roonen aanftonds / dat sy de kragt van CHRISTUS kruys / en fyne Opftandinge niet erkennen / en daarom ook, als 'er verdrukkinge of vervolginge komt, om des Woords wille, aanftonds geërgert werden. *Een ander foort.*

Of gebeurd het dat men dooz fiekting / verlies van wereldfche goederen / of beroovinge van vrienden / daar men fyn vertrouwen op geftekt had / in 't nauw gebragt word / en welverdiende ftraffe leyde; fo fiet men fulks aan / als een leyden om des NAAMEN JESUS wille; ja al is het ook / dat men sig selvs dooz allerley kwaade overleggingen en valfche verbeeldinge in 't elend brengt; men fal het vooz befokkingen / verdrukkingen / en wel bervolgingen / aanfien / en daarover meenigmaal aanvangen te murmureeren. *Verkeerde overleggingen.*

Hoe dog / soude de HEERE JESUS aan u lufte hebben? daar gy aan / of in hem / fchynde geene de minfte lufte hebben? utwe eigene belangen hoben fyne eere trekt? *Vraagen aan hun voorgesteld.*

Hoe dog foudet gy kunnen verwagten / dat aan u de kroone der gerechtigheid soude gegeven werden / daar gy niet ftepd?

Mogelyk fullen andere seggen: Wy hebben het voorbeeld der gefonde leere aangenoomen; maar fyne liefste en rykfte vrienden, Vader en Moeder enz. te verlaaten, om den naam van CHRISTUS wille, daar hebben wy geen *Nog een derde foort.*

nen grond toe , daar syn wy niet toe gehouden , en so het al noodig was , dat valt hard enz. Het kan syn / dat die Vrienden beter met CHRISTUS en syne gemeenschap staan / als gy selvs ; maar ondersoekt u selven / of gy in 't geloove spt ? beproeft u selven / ofte kend gy u selven niet ? siet eens / of gy wel kund en durvt seggen : dat u niets in de wereld so liev is , dat gy niet soud willen om den HEERE JESUS willen verlaaten ; of 'er wel een smaat / vervolginge en verdrukkinge so groot / so zwaar is / dat gy deselve / om synes NAAM en EERE wille / niet soud willen ondergaan / en dus toonen / dat gy in gedagtenisse houd , dat JESUS CHRISTUS , uit den dooden is opgewekt , waardooz gy moet bewysen / dat gy geloobt en hoopt / ook opgetwekt te sullen werden ; maar hier sal het sig ontdekken / hoe veele dat 'er te rugge sullen gaan met die discipelen / die de taale van den Saaligmaker niet verstaagen konden / die dus roonen sullen / dat sy hem maar om den broode gevolgt syn / wanneer sy hooren / dat het op een stryden en leyden van verdrukkinge aankomt.

Joh. VI,
66.

Wat 'er vereyst werd om tot CHRISTUS gebragt te werden.

Raad.

Het is waarlyk wat groots / so tot JESUS gebragt te worden. Hier hoozt niet alleen toe eene bloote kennisse / een noemen van den NAAME van CHRISTUS , maar ook een afstaan van alle ongerechtigheid.

Wilt gy / O ! mensch / wie gy ook spt / dooz het bloed van het eeuwigte Testament / dat betere dingen spreekt dan het bloed van Abel / behouden werden. De liefde van CHRISTUS , moet in uw herte uitgestoort syn ; de liefde van CHRISTUS , moet u dzingen tot wederliefde : want het is eene liefde , sterk als de dood : de iever is hart als het grav : Haare koolen syn vuurige koolen , vlammen des HEEREN ; veele wateren soudense liefde niet kunnen uitbluschen ; ja de rivieren soudense niet kunnen verdrincken ; al gave iemand al het goed van syn

syn huys voor dese liefde, men soude hem t'eenemaal veragten.

Hoe sult gy dan tot CHRISTUS komen? *Vraag.* Soo lang gy deese liefde niet in u hebt / daar het ewige woord in de Rolle des Boeks luyd: Al waar het, dat ik de taale der Menschen en der Engelen spraake, en de liefde niet hadde, so waar ik een klinkende Metaal of luydende Schelle geworden. Ende al waar 't, dat ik de gave der Prophetie hadde en wiste al de verborgentheden en alle de wetenschap, ende al waar 't, dat ik alle het Geloove hadde, so dat ik Bergen versettede en de liefde niet hadde, so waare ik niets. Ende al waar 't, dat ik alle myne Goederen tot onderhoud der Armen uitdeelde, en al waar het, dat ik myn Lichaam overgave, op dat het verbrand soude worden, en hadde de liefde niet, so soude het geen nuttigheid geven. Wilt gy dan tot het leven ingaan? onderhoud de geboden.

En komt dog tot den Heere JESUS, begebet u onder de schaduw van syne vleugelen / houd by hem aan / *Nooddigin- ge tot JESUS.* uwre handen steets uytbrejdende na den Throon GODS, om hem als den Lamme dat geslagt is / ja als den Nieuwe uit den Stamme Juda / de Wortel DAVIDS, die overwonnen heeft / het ewig Hallelujah toe te singen / op dat hy u ook uit het stof der Aarden eens ten leven mag opwekken / in de aanstaande opstandinge de kroone der heerlykheid op uwre hoosden zetten / en gy ontfangen moogt den pryjs der roepinge GODS die van boven is.

Wat u aangaat / uitverkoorene Gods / geroepene *Tot de Ge- loovigen en Uitver- koorenen.* Heyligen / die door 't Geloove vereenigt sijn met CHRISTUS, tot u is voornamentliks deese vermaaning / om in de kennisse van onse HEERE JESUS CHRISTUS, niet alleen op te wassen / maar ook langs hoe meer u herte af te trekken van de ydelheden deeser wereld / die maar voor eene tyd lang duuren / eyndelyk verdwynen als rook voor

voor den wind: want het is seker / dat veele onder u niet geneeg loopen in de loopbaane des Geloofs / die hun is voorgeselt. Ach hinderen Zions / uitverkorene Gods / omgord dog uwe Lendenen met de waarheid, doet aan de geheele Wapenrustinge GODS, op dat gy konnet staan tegen de listige omleydinge des Duyvels: want wy hebben den sryd niet tegen vleesch en bloed, maar tegen de Overheden, tegen de Magten, tegen de Gewelthebbers der Wereld, der duyfsternisse deeser eeuwe, tegen de geestelyke boosheden in de Iugr. Daarom neemt aan de geheele Wapenrustinge GODS, op dat gy konnet wederstaan in den boosen dag, en alles verrigt hebbende, staande blyven.

*De naam van CHRIS-
TUS heeft
hun eenen
naam ge-
geven.*

Heeft JESUS onse CHRISTUS eenen NAAM ontfangen boven alle Naamen, Hy heeft U ook eenen witten Keursteen gegeven, en op denselven eenen nieuwen Naam, die niemand kend, als die hem ontfangt, eenen Naam beter als der Soonen en der Dogteren.

*Het geslagt
van CHRIS-
TUS.*

Was CHRISTUS, so veel het vleesch aangaat, uit den Saade DAVIDS, dus uit Koninglyken bloede / Gy syt ook een uitverkooren Geslagte, een koninglyk Priesterschap, een heylig Volk, een verkreegen Volk, op dat gy soudet verkondigen de deugden des geenen, die u uit de duyfsterne geroepen heeft tot syn wonderbaar licht; Hy is 't / die ons heeft liev gehad en gewasschen van onse Sonden in synen bloede, ende die ons gemaakt heeft tot Koningen en Priesters.

*Aansettin-
ge tot ver-
pligtin-
ge om 1. Als
Propbeten.
2. Pries-
ters.*

Tragt dan ook als 1) geestelyke PROPHE-
TEN, als Schriftgeleerden, onderwesen in 't Koningryk van GOD,
uit den goeden schat van u hert, oude en nieuwe dingen
voort te brengen.

2) Als PRIESTERS moet gy u selven Gode opofferen /
uwe Lichaamen stellen tot levende, heylige en Gode
welbehaaglyke Offerhanden, welk onse redelyke Gods-
dienst

Leeraar der Heidenen PAULUS, uit 2 Tim. II. vs. 8. 25

dienst moet syn. U Leven selvs niet dierbaar agtende om synent wille.

3) **Als KONINGEN**, draagt u edelmoedig / toont / dat ^{3) Konin-}
 gy manlyk stypd / niet alleen tegen utwe eigene bedor- ^{gen.}
 venheden / die nog in u syn en tegen u stypd voeren ;
 maar ook tegen alle Wyanden Gods en synes **Koning-**
 ryks / laat u daarvan niets te rug houden / nog **Va-**
 der nog **Moeder** / nog **Suster** nog **Broeder**.

Als JESUS de eeniggeboorene **Zoon** Gods, hy heeft u ^{Hunne}
 tot syne **Broederen** en **Susteren** / ja tot syne **BRUYD** ^{Voorreg-}
 aangenoomen : Want so veele als 'er door den **Geest** ^{ten als}
 Gods geleydet werden, die syn **Kinderen** Gods, want gy ^{Kinderen}
 hebt niet ontfangen den **Geest** der dienstbaarheid weder- ^{Gods.}
 om tot vreesse, maar gy hebt ontfangen den **Geest** der
 aanneeminge tot **Kinderen**, door welken wy roepen **Ab-**
 ba, **Vader**, deselve **Geest** getuygt met onsen geest, dat
 wy **Kinderen** Gods syn, ende indien wy **Kinderen** syn,
 so syn wy ook **Ervgenaamen**, **Ervgenaamen** Gods ende
 Mede-ervgenaamen van **CHRISTUS**, so wy anders met
 hem leyden, op dat wy ook met hem verheerlykt wer-
 den. Want ik houde het daarvoor, dat het lyden deses
 tegenwoordigen tyds, niet is te waardeeren tegen de
 heerlykheid, die aan ons sal geopenbaart werden.

Stypd en **lepd** dan onder syne **baniere** / daar onder ^{Aansettin-}
 gy bewaart werd, door het **Geloove** tot de saaligheid, ^{ge tot}
 die bereyd is, om geopenbaart te werden in den laatsten ^{hunne}
 tyd. En om dat **gy** meer en meer mogt **voerden** / ^{verplig-}
 cragt gesterkt te werden in de **genade** van onsen **Heere** ^{tinge.}
 JESUS CHRISTUS. Die regtveerdig is, dat hy nog geregt-
 veerdigt worde, die heylig is, dat hy nog geheyligt
 worde.

Door al wanneer **gy** u in heylige **ziels-oeffeningen** en ^{Syner}
 de gods-**dienstige** **verplichtinge** met **uwen** **HEER** en ^{voornam-}
 BRUYDEGOM, als u **HOOFD**, nader vereenigt / in 't ont- ^{lyk te ge-}
 fan- ^{denken, on-}

*der het ge-
bruik van
't Avond-
maal.* fangen van de liefde- panden van CHRISTUS in 't Avond-
maal bevind; gedenkt steeds syner, tot dat hy komt. Laat
hem syn als een bundelken Myrrhe, dat tusschen uwe
Borsten vernagt.

*Voornas-
melyk in
deese wolk-
agtige
dagen.* Doozal heeft de Gemeente Gods / in deese wolkagtige
dunstere dagen / noodig; om daar toe opgetwekt en
vermaant te werden: Houd in gedagtenisse den Heere
JESUS CHRISTUS, uit den dooden opgewekt.

In deese tyden seg ik / daar men van swaaren slyp
hoord / van oorlogen en gerugten van oorlogen / also
het Oorlogs sweerd alom schier uit de Scheede is ge-
trokken / ja selvs van swaare Wolven / welke bedekte-
lik inhuypen / die de kudde niet spaaren / hoort.

*Opbeu-
ringe.*

Maar wat nood sal des HEEREN Volk heb-
ben / als het altyd op CHRISTUS haaren Doozganger /
haaren Leptsman en Dolepnder haares Geloofs star-
oogt? al wierde het ook in en om den name van CHRIS-
TUS gedood / sy sullen egter ewig leven / de Kroone
der heerlijkheid ontfangen / ja alles be-erven na dit le-
ven / ja selvs in dit leven jupchen.

Vreest dan niet voor die gene, die het Lichaam kon-
nen dooden, maar vreesf veel meer den genen, die bey-
de Lichaam en Siel kan verderven in de Helle: Want
daarom sullen wy niet vreesen, al veranderde de Aarde
haare plaatse, ende al wierden de Bergen verfet in 't her-
te van de See. Laat haare Wateren bruyfen, laatsē be-
roert werden, laat de Bergen daveren, door derselver
Verheffinge. Selah!

Slot.

So dan vertroost malkanderen met deese woorden:
Dat uwe siele gebonden sal syn in het bondelken der le-
vendigen, dat uw Lichaamen den heerlyken Lichaam van
CHRISTUS gelykformig sullen werden, wanneer onse Sie-
le seggen sal / volgens des Heeren woord: Komt HEER
JESUS, ja komt haastelyk.

A M E N.

DE

D E
DUURAGTIGE
G O E D E R E N
V A N

DE OPPERSTE WYSHEIT,

Voorgefelt

Aan

Alle die gene, die de Waarheid in gerechtigheid
beminnen en najaagen;

Uit

Spreuken VIII. Vers 18.

*Rykdom en eere is by my,
duuragtig goed en gerechtig-
heid.*

עֵשֶׂר וּכְבוֹד אֱתֵי הוֹן עֵתֶק Gnaser
Yecabooth
יִצְרָקָה Itbi boon
gnooteek
uztedaa-
kaak.

IN LEYDINGE.

a. **D**E godfaaligheid is tot allen dingen nut, hebbende a. Voor-
de belovten des tegenwoordigen ende des toeko- gestelt.
menden Levens. Dit is het voortreffelijke getuigenis/
dat PAULUS, die groote Reysgezand en Wicdeelder der
Verbozgentheden GODS, aan de godfaaligheid geeft/
in

in den Isten Brieu aan synen geliebden Zoon TIMOTHEUS, in 't IV. Hoofdst. het 8. Vers.

b. Ver-
klaart.

b. De Godsaaligheyd is dan het onderwerp / waarvan PAULUS getuygt: Dat sy tot alle dingen nut is, en dat om dat sy heeft de belovten van het tegenwoordige en toekomstende leven.

2.) Be-
schryvinge
van de God-
saaligheid.

(2. De Godsaaligheid is tot alle dingen nut, mag PAULUS veplyg seggen; want

1.) De godsaaligheid / beteekend in de Rosse der ewige Waarheden van GODS onsepibaar Woord: Die waare inwendige onbevleete en ongeveinste gestalte van de Siel, bereyd tot den suyveren dienst van den drie-eenen GOD, om hem met Lichaam en Siel, of Geest, welke beyde GODES syn, te verheerlyken, Jac. I. 27. Rom. XII. 1. Cor. VI. 20.

Deese dienst heeft tot syn doel/in 't eynde des Geloofs/ de ewige saaligheyd der Sielen, 1. Petr. I. 9.

Eene saaligheid/die alleen uit genaden geschonken werd/ Eph. II. 8. Waar dooz de Heere syn eigen werk / met den loon der genaden / waarop de Geloovigen met MOSES sien mogen, Heb. XI. 26. bekoond / gelyk hy be- looft heeft / Matth. V. 12. PAULUS wil derhalven / dat de Geloovigen hunne vrymoedigheid niet sullen weg- werpen, welke eene groote vergeldinge des loons heeft, Hebr. X. 35. Geen wonder dan / dat van deesen Godsdienst

2. Waar
van word
getuygt:
Dat sy tot
alle dingen
nut is.
AA. Vraag.
BB. Opge-
loft.

2. Gesegt werd / datse tot alle dingen nut is.

AA. Hoe! mag ik vyaagen/ strekt PAULUS die nuttigheyd so ver uit / tot alle dingen? daar hy straks daarop in 't VI. Hoofdst. van denselven Isten Brieu aan TIMOTHEUS segt/ datter menschen waren/meenende dat de Godsaaligheid een gewin sy, waar van hy wilde/dat TIMOTHEUS soude wyken.

BB. Wy antwoozden / dat NN. Niemand in twyfel sal kunnen tzekken / dat PAULUS hier anders niet als alle geoozloobde dingen ver.

Opperste Wysheid, uit Spreuken VIII. vs 18. 29

verstaat / dat klaar blykt / uit de beschryvinge dier Menschen/die de godsaaligheid aanmerkten als een gewin, namelek een vuyl gewin, van wereldlyke goederen; waar van hy wilde / dat TIMOTHEUS soude WYKEN; terwoyl hy geensints loochend / dat de godsaaligheid een gewin is, wanneer hy volgen laat: Dog de godsaaligheid is een groot gewin, met vergenoeginge enz. 1 Tim. VI, 6.

22. Niemand sal dan kunnen ontkennen / of PAULUS wilt hierdoor te kennen geben / dat de mensch GODS daar door langs hoe meer volmaakt werd tot alle goed werk, volmaaktelyk toegerust, 2 Tim. III, 17. Dat hy daar door den byen toegang ontfangt / tot den throon der genaden, om barmhertigheid te verkrygen en geholpen te werden ter bekwaamer tyd. Heb. IV, 16. Want die tot God komt, moet gelooven, dat hy is, en een belooner dergenen die hem soeken. Heb. XI, 6.

β.) Dit nu word nog klaarder uitgedrukt en te kennen gegeven / wanneer hy de redenen dier nuttigheid daarby voegt / seggende: hebbende de belovten van het tegenwoordige en van het toekomstige leven. Intmer heeft

β.) De oorzaak waarom, of waarin baare nuttigheid en voordeel bestaat.

1. De HEERE, Israels God, Nooit tot den saade Jacobs gesegt; soekt my te vergeevs. Jes. XLV, 19. Neen: maar hy heeft hun belovten gedaen

1. God heeft nooit onder ber O. T. te vergeevs willen ge-dient zyn, maar

AA. In dit tegenwoordig leven; Ende het sal geschieden, indien gy der stemme des HEEREN uwes Gods vlytiglyk sult gehoorfaamen, waarnemende te doen alle syne geboden, die ik u heden gebiede; soo sal de HEERE uwe God, u hoog fetten, boven alle volkeren der aarden: Deut. XXVIII, 1. en vers 4. Gesegent sal syn de vrugt uwes buyks, en de vrugt uwes lands, en de vrugt uwer beesten, de voortsettinge uwer Koeijen, en de Kudden van u klein Vee.

AA. Tegenwoordige,

BB. In het toekomstige leven / nodigt hun de HEERE by Jesaias / in syn LV. Hoofst. vers 2. en 3. Hooret aan-

BB. Toekomstige dingen be-dag-looyn

dagtelyk na my, en etet het goede; en laat uwe ziele in vettigheid sig verlustigen. Neygt uwe ooren, en komt tot my, ende uwe ziele sal leven; want ik sal met u een eeuwig Verbond maaken, (en u geven) de gewisse wel-daadigheden DAVIDS

2. Nooit
onder het
N. T.

2. Nooit heeft de HEERE JESUS eenen anderen weg ingeslaagen / wanneer hy in 't vleesch wandelde / toonde hy / dat de onderhoudinge van Gods geboden / alle de goederen van het tegenwoordigen toekomende leven met sig voerden / wanneer hy segt : Soekt eerst het Koninkryke Gods en syne gerechtigheyt, en alle deese dingen sullen u toegeworpen werden, hy Matth. VI, 33. te lesen.

3. OVER-
GANG.

3. Lust het u / myne Handagtige Toehoorders / om dit bestendig aandeel nader voorgefeld te sien / als den vooznaamsten inhoud van de Heplige Schryften; wend dan uwe aandagt tot de uytlokkinge van de Opperste Wysheid aan haare Jongeren / bestendige en ernstige Soekers en Aanklevers / toegeroepen / wanneer sy segt :

RYKDOM EN EERE IS BY MY, DUURAGTIG
GOED EN GERECHTIGHEID.

B. VOOR-
BEREY-
DINGE.

2. Dit voortreffelyk Boek der Spruken / van SALOMO, den Wyssten der Koningen / als den vooznaamen Opsteller / den naam voerende;

a. Het al-
gemeene
oogmerk.

a. Behelst in sig eene gantsche meenigte van goude spruken / te regt / van een seker Gud-vader / aangemerkt / als eene meenigte ongesnoerde peerlen / waardoor hy aan synen Zoon / voortreffelyke onderrigtinge en vermaaninge / als uit den mond van de OPPERSTE WYSHEID, welker voorbeeld hy was / en aan de geheele Kerck niet alleen zeden-lessen / maar ook eene schetse of afteekeninge van de oprigtinge en bestendige bewaaringe van 't Hups / van de OPPERSTE WYSHEID, geeft.

b. Na

b. Da dat nu de Wyfste der Koningen SALOMO, b. Ontleedinge en aanwysinge van den saamenhang.
a.) In 't voorgaande VII. Hoofstuk / beschreeven hadde eene woelagtige Vrouwe, die met haare vertierselen en bleyende lippen / renen verstandeloosen Jongeling / op den weg des verderbs gebragt had / dooz haare bleyende lippen en ydele belouten / draagt hy

b.) In tegenstellinge daar van aan synen Soon / de OPPERSTE WYSHEID, op; om na derselwe gulde lessen en heylsaame Vermaaningen / die sy aan haare kinders geeft / te hooren / hem vermaanende / om de slegtigheden te verlaaten, te leven en te treden op den weg des verstands, Spreuk. IX, 6. na voor af gegane belouten van alle goederen in tyd en eeuwigheid. Want dat

I. De OPPERSTE WYSHEID, die van SALOMO in 't Iste Hoofst. vs. 20. en 21. dus spreekende ingevoerd werd: De OPPERSTE WYSHEID; roept overlyud daar buyten, sy verheft haare stemme op de straaten, sy roept in 't voorste der woelingen; aan de deuren der poorten, spreekt sy haare redenen in de Stad, deselwe is / die hier spreekt / blykt also

2. De OPPERSTE WYSHEID hier in dit VIII. Hoofst. vs. 1. wederom als vragender wyse ingevoerd werd: Roept de Wysheid niet, en verheft (niet) de verstandigheid haare stemme? Daar van

AA. De omstandigheden van de plaats / waar dat sy roept / worden naauwkeurig aangewesen in 't 2. en 3. vers. Op de spitse der hooge plaatsen en den weg, ter plaatsen daar paden syn, staat sy. Aan de syde der poorten, voor aan de Stad, aan den ingang der deuren, daar roept sy overlyud.

BB. Dit lievderyk en teffens kragtig uitnoodigend onderwys / daar men fiet

XX. De Persoonen, tot detwelke dit Onderwys gerigt is /

aa. In 't gemeen aangewezen: Tot u roepe ik; en.

ende myne stemme is tot de Menschen Kinderen ;
vers 3.

bb. In 't bysonder aangesproken. Gy slegten ver-
staat kloeksinnig, en gy sotten verstaat met der herten,
vers 4.

22. Het uitnoodigende ondertwys selvs bestaat.

aa. Uit een korte inlepinge van dit gesegend onder-
wys. vers 6—9.

bb. Uit hardbrekende betuygingen van de voortzef-
selykheid en nuttigheid haarer redenen / en de aanpyp-
singe der tugt / met de voordeelen / die daar uit te treks-
ken syn / so ten opsigte van geestelyke als lichaamelijke
Goederen. vers 10—36. daar men siet.

(aa) Hoe sy de tugt aanpypst wegens haare vygten.
vers 10. en 11.

(bb) Hoe sy sig selvs met alle haare Goederen aan
haare Liebhebbers opdraagt ; en met beloften en be-
dreigingen staadt. vers 12—36.

§. De aanbiedinge van haar selvs en haare goederen/
vers 12—32. geschied in dierboegen / dat sy.

I. Wantwyst haare wooninge / ende voortzesselyke
geestelike goederen / waardoor sy haare Liebhebbers
uitnoodigt / om haar te soeken. vers 12—18.

II. Wantwyst haare voortzesselike / so lichaamelike
als geestelike Goederen / met de gronden / waarop dit
alles steunde. vers 18—32. daar dan.

— Die Goederen aangeweesen werden / vs. 18—21. die
†. Doorgesteld werden / in haare voortzesselykheid.
vers 18—20.

*. Doorgesteld in onsen Text / vers 18.

**. Haare voortzesselykheden. vers 19. 20.

††. Het eynde / waartoe. vers 20, 21.

□. De gronden / waar op dit alles steunde / syn

†. Haare ewige en also godlyke geboorte. vers 22—31.

††. Haas

† Haare sendinge in de wereld / vers 31. Dit alles nu word

§§ Aangedzongen en gestaabt

I. Eensdeels / met eene onberoutwelyke belofte van eene ongestoorde saaligheid / dergenen / die na de OPPERSTE WYSHEID hooren / van 't 32. vers tot 35. ingeslooten.

II. Anderendeels / met eene sterke bedreyginge aan de wederspannige en moedwillige Sondaars. Vers 36.

a) De Hoofst-somma dan dier dingen / van welke wy nu spreken sullen / behelsen in sig; De allervoor-treffelykste en heerlykste geluk staat dergeenen, die hooren na de Stemme van de OPPERSTE WYSHEID, so wel lichaamelicke als geestelicke Goederen, hunnen lievhebber, aanbiedende. *) Het Voorstel van den Text.

β) Op dat ook wy daardoor mogten aangemoetigt werden / ons niet te vergaapen aan de Goederen / die de God deeser eeuwe alleen aanbied; op dat wy mogen toonen / begeerte te hebben; om niet so seer om rykdom en eere uit de vyeinde gewesten te haalen / als wel om den Heydenen het Euangelium te verkondigen / na het Costen en het Westen te gaan: op dat de voorszegginge van Zeph. III. 9, 10 mag vervult werden / gewisselyk dan sal ik tot de Volken een ryne Spraake wenden, op dat sy alle den naame des HEEREN aanroepen, op dat sy hem dienen met eenen eenpaarigen schouder. Van de seyde der Riviere der Mooren, sullen myne ernstige aanbidders met de dogter myner verstroyde, myne offerhanden aanbrenghen. β.) Het eynde waartoe.

Op dat ook hierdoor des Heeren naam groot gemaakt werde; in deese so rphlyk gesegende Stad ende Land / dat niet regt het Land EMANUELS, in veelen opsigten / so wegen lichaamelicke als geestelicke Goederen / mag genaamt werden; waarin ik als een NAZIREER GODS uit het Land der

der Schaduwen en der duysternissen / hertwaarts gebragt / met de supbere en onvervalschte melk van Gods Woord / ja met vastere spyze / aan de voeten van voorzesselpke GAMALIËLS opgevoet ben / en nu na myne Maagschap na den vleesche sal heenen gesonden werden: om hun ook het kostelike en duurbaare van Gods Woord te verkondigen / op dat sy niet alleen rykdom en eere; maar ook duurragtig goed en gerechtigheid van de OPPERSTE WYSHED mogten ontfangen

Wenselb

Och! of sig dan Moorenland mogte haasten, om syne handen tot GOD uit te strekken, **Ps. LXVIII. 37.** **Och!** gabe GOD! nu heyl / segen en voorspoed. Send gy, o God! ons uwe hulpe uit het heyligdom, en ondersteun ons uit Zion, **Ps. XX. 3.** Laat uw werk aan uwe Knechten gesien werden, en uwe heerlykheid over hunne Kinderen. Ende de lievlykheid des HEEREN onses GODS sy over ons, en bevestigt gy het werk onser handen over ons, ja het werk onser handen bevestigt dat. Amen.

verdeelt.

Om dat dan wel te doen / sullen wy wat nader op deese twee Stukken / in de Woorden van onsen Text / letten / so als die ons

N. Na de Letter.

N. Van SALOMO opgegeven werden.

1. Sullen wy eene korte / dog regt-aartige Beschryvinge van die Goederen geven / die hier van de OPPERSTE WYSHED aangeboden werden / Rykdom en eere, duurragtig goed en gerechtigheid.

2. Sullen wy sien / hoe de OPPERSTE WYSHED sig selve / als de fonteyn / voorsprong of bron-ader aanwysst / waarby en waarm die Goederen sijn / seggende: **Syn by my.**

3. Na den Geest.

3. Van JESUS CHRISTUS, die meerder is dan SALOMO, aangebragt.

VERKLARINGE.

Hier mogen wy wel met den OPPER-SANGMEESTER ON-der de Kinderen van KORAH, den XLIX Psalm geheel opfingen / waar van wy nu maar tot eenen OVERGANG gebuyken de woorden van 't 2. tot 't 11. vs. Waarin

II. Overgang.

1) de OPPERSTE WYSHEIT dus spreekt: Hoort dit, alle gy Volken: neemt ter ooren, alle inwoonders der wereld, so wel slegte als aansienlicke, t'samen ryk en arm, myn mond sal enkel wysheid spreken, en de overdenkinge mynes hertens sal vol verstand syn. Waarop

2) Eene geloobige Siele moet antwoorden: Ik sal myn oore neygen tot eene Spreuke, ik sal myne verborgene reden openen op de Harpe.

Vraagende? waarom soude ik vreesen in kwaade dagen, als de ongerechte, die op de hielen syn, my omringen? Waarop de OPPERSTE WYSHEIT wederom

Antwoort: Aangaande diegene, die op hun goed vertrouwen, en op de veelheid hunnes RYKDOMS roemen, niemand van hen, sal synen Broeder immermeer kunnen verlossen, hy sal Gode syn rantsoen niet kunnen geven: want de verlossinge hunner Siele is te kostelick, ende sal in ewigheid ophouden, dat hy ook voortaan geduuriglick soude leven en de verdervinge niet sien.

Hier mogen wy de OPPERSTE WYSHEID beylig laaten byvoegen de Woorden van onsen Text:

RYKDOM EN EERE IS BY MY, DUURAGTIG

GOED EN GEREGTIGHEID. Om nu

A. Deese woorden na onse bebattinge / hoort te ver- klaaren / en dan

A. VER-
KLA-
RINGE

B. wat nader / na de tyds-omstandigheden / toe te eighenen / moeten wy deselbe

in haare
onderdeelen
aange-
wefsen.

N. So als SALOMO de woorden opgeeft.

N. So beschouwen / so als sy van SALOMO den Spreukfchryver , als een doozlugtig voorbeeld van de OPPERSTE WYSHEID hier opgegeven werden.

J. So betragten / so als sy van JESUS CHRISTUS , die meerder dan SALOMO is / als het tegenbeeld / syn aangebragt. Wat dan het eerste betreft / daar omtrent moeten wy

E E R S T E D E E L .

i. De Beschryvinge van de Goederen , word trappelings opgegeven.

I. In de Beschryvinge van de Goederen / deese aanmerkinge maaken / dat ons de OPPERSTE WYSHEID hier van het mindere tot het meerdere trappelings opleyden.

§. Opgeeft de lichamelicke Goederen / Rykdom en eere.

§§. Doozhoud de Siel-verzaadigende geestelicke Goederen / duuragtig goed en gerechtigheid.

§. De lichamelicke Goederen.

§. De lichaamelicke Goederen syn tweederley : Rykdom en eere.

/. Rykdom , geeft na de kragt

— Van het Hebreuwfche grond-woord te kennen : Eenen overvloed van allerley , so roerende als onroerende Goederen en Besittingen. Welks oudstydts meest bestonden

— Na't Hebreuwfche grond-woord beschreven.

†. In Besittinge van Akkers en Landeryen / Wpngaarden / en allerley soort van Dce / Deut. VI. 11. enz die men

†. In besittinge van Akkers.

*. Of dooz het eerste inneemings-regt / in erv-besittinge nam / gelyk nootfaakelyk ; (om nu niet te spreken van de tyden vooz den Sondvloed /) plaats moet gehad hebben / na de Sondvloed / onder de Soonen van NOACH , SEM , CHAM en JAPHETH ; siet Gen. IX , X. en XI. dat niet sonder eene bysondere bestieringe van GOD geschied is ; want de gantsche Aarde is syn.

*. Door het Inneemings-regt.

Exod.

Exod. XIX. vers 5. Doe de Allerhoogste den Volken de erffenisse uitdeelde, doe hy ADAMS Kinderen van een scheydede, heeft hy de Landpaalen der Volken gestelt na het getal der Kinderen Israels. Dus singt MOSES in syn Afscheids-Lied vooz Israels ooren/ Deut. XXXII. 8.

Dit nu geschiedende op deese wyse /

1. Dat de een aan den anderen de keuse gav / gelyk ^{g. Door Verkie- singe.} men siet dat Abzam aan Lot gaf. Gen. XIII. 9. Is niet het gantsche Land voor uw aangesicht? Scheyd u dog van my, so gy de slinker (kieft,) sal ik ter regter hand gaan, en so gy ter regter hand, so sal ik ter slinker hand gaan.

2. Dat de een aan den anderen geld of vee; (want ^{g. Door geld. Waar van daan} daarin bestond oudstydig de grootste handel der Oudvaderen /) gav / gelyk dat uit het gene wy daarvan in 't eerste Boek Moyses en het Boek van JOB, Cap. I. 2, 3. en XLII. 12, 13. lesen / genoeg te sien is / tot dat epyndelyk goud en silber en kostelicke edelgesteenteng / en al het gene wat men onder de aardfche Schatten kan rekenen.

** Of dooz het koop-regt; so siet men dat ABRAHAM, ^{** Door Koop- Regt.} de spelonke van Machpela, van EPHRON, den Soone ZOHARS, vooz geld kocht / Ende Abraham woeg EPHRON het geld, daar hy van gesproken hadde, voor de ooren der Soonen HETS, vier hondert sickelen silvers, onder den Koopman gangbaar, Gen. XXIII, 16. waaruit het erv-regt synen oorsprong heeft. Want / huys en goed is een erve van de Vaderen, Spreuk. XIX, 4. waar dooz de RYKDOM en de overbloed der Menschen / sig vermeerdert hebben / waarvan de eene meer dan de andere / of dooz erffenisse ontfangen heeft / of dooz moepte / vlyt en arbeid / het sy op rene regtveerdige / het sy op rene onregtveerdige wyse / wist te verkrpgen / en by een te brengen; van welke laatsen / men beplig / en met het uiterste regt / met de woorzen uit den XXXIX.

Psalm / vers 7. seggen mag: Immers woelen sy ydelijk, men brengt by een, en men weet niet wie het na sig neemen sal; 't welk ten tyde van SALOMO, reetg plaats moet gehad hebben: want

1. Wysheid
egter beter
dan Ryk-
dom.

1. Toont ons de OPPERSTE WYSHEID, dat haare wysheid verre boven die goederen te schatten syn; wanneer hy segt: Myn Soon, verwerpt de tugt des HEEREN niet, en syt niet verdrietig over syne kastydinge; want de HEERE kastyd den geenen dien hy liev heeft. Welgeluksaalig is de mensche die wysheid vind, en die verstandigheid voortbrengt; want haaren koophandel is beter, dan de koophandel van silver, en haare inkomste, dan het uitgegraven goud; sy is kostelyker dan Robynen, en al wat u lusten mag, is met haar niet te vergelyken; langheid der dagen is in haare regterhand, in haare linkerhand RYKDOM EN EERE. Spreuk III, 11—17. So ook in dit ons Tert-Hoofstf. vers 10. en 11. Nemet myne tugt aan en wetenschap, meer dan uitgelesen uitgegraven goud; want wysheid is beter dan robynen, en al wat men begeeren mag, is met haar niet te vergelyken; voegt hier by vers 19. Myne vrugt is beter dan uitgegraven goud, ende dan digt goud; ende myn inkomen dan uitgelesen silver. Om meer andere plaatsen voorby te gaan / siet

Pred. VII.
11, 12.
Als seer
nadrukke-
lyk byge-
voegt.

Job XXVIII, 12—25. Spreuk IV, 5—9. XVI, 16. Pred. VII, 11, 12. welke plaats waard is / om hier nog by geboegt te werden: want daar segt SALOMO; De wysheid is goed met eene erffnisse, en die gene die de sonne aanschouwen, hebben voordeel daarvan; want de wysheid is tot eene schaduwe, en het geld is tot eene schaduwe; maar de uitnemenheid des Wysheid is, dat de Wysheid haare besitters het leven geeft.

11. Hoewel
by eene
Stad der
sterkte.

11. Toont ons dieselve Wysheid / dat des Ryken goed, is eene Stad syner sterkte. Spreuk X, 15. XVIII, 11. En als een verheevene muur in syne inbeeldinge. De liev- heb.

hebbers des Ryken syn veele, Spreuk. XIV, 20 want het geld verantwoord alles. Pred. X, 19. Dus spreekt hy (de Ryke) ook harde dingen, Spreuk. XVIII, 23. en heerscht over den armen, Spreuk. XXII, 7. want geen wonder / also die Rykdom oudstydts mede bestond /

†. In de besittinge van veele Knegten en Maagden / die sy / of als Ingeboorenen des Hupses / of als gekogten met den gelae hadden; Het is bekend / dat Vader Noach synen Kleen-soon Canaan, alleereerst onder den bloek gebracht / en hem dus tot eenen Knecht van syne broederen gemaakt heeft. Gen. IX, 25. Vervloekt sy Canaan, een Knecht der Knegten, sy hy synen broederen. Hier van daan die droevige gesteltheit der genen / die of tot Knegten geboren / of voor geld verkogt wierden.

†. In de besittinge van Knegten enz.

*. So hadde ABRAHAM, so wel Ingeboorene synes hupses / als gekogten met den gelde; want so leest men niet alleen / dat Abraham / als hy hoorde, dat syn broeder (Lot) gevangen was, wapende syne onderwesene, de Ingeboorene van syn huys, drie hondert en agtien; Gen. XIV, 14.

*. Dat plaats had ten tyde van Abraham.

‡. Maar ook / dat hy alle de Ingeboorene synes hupses, en alle gekogte met den gelde, al wat manlick was, besneed. Om te toonen / dat alles wat hem dienstbaar was / ook aan de Wet van syne God moest onderworpen werden; siet Gen. XVII, 23. en voegt hier by Gen. XVIII. daar de HEERE hem selvs dit getuygenis geeft / vers 19. Ik hebbe hem gekend, op dat hy synen kinderen, en synen huys, na hem soude beveelen, en sy den weg des Heeren houden, om te doen gerechtigheid en gerigte. Het is ook hier van daan / dat de oudste van syn hups / regeerende over alles dat hy hadde / erken de / dat alle die RYKDOM EN BESITTINGE van den HEERE WAAR

‡. Dog moesten sy hunne Knegten, so wel als hunne Kinderen, aan God opofferen, om synen weg te houden en hem te dienen.

waaren / wanneer hy van ABRAHAM uitgesonden / om
 booz ISAAC eene Vrouw uit syne Maagchapschap te nee-
 men / seyde : Ik ben ABRAHAMS Knecht, ende de HEERE
 heeft mynen Heere seer gezegent , so dat hy groot ge-
 worden is , ende hy heeft hem gegeven Schaapen en Run-
 deren , en zilver en goud , en Knechten en Maagden , en
 Kemelen en Ezelen. Dit konde ABIMELECH , een Heer-
 Gen. XXIV. 34, 35. den-
 sch Koning / sien / dat alle die zegeningen van den
 HEERE kwaamen / wanneer hy tot ISAAC seyde : Wy
 hebben merkelyk gesien , dat de HEERE met u is , daa-
 rom hebben wy gesegt : Laat dog eenen eed tusfchen ons
 syn , enz. Gen. XXVI, 28.

*//. Om niet
 alles van
 Jacob op
 te baalen.*

*//. Om nu van JACOB , en synen RYKDOM niet te
 spreken / siet Gen. XXXV , 10. daar hy dit erkend van
 den HEERE ontfangen te hebben / wanneer hy segt : Ik
 ben geringer dan alle deese weldadigheid , en dan alle
 deese trouwe die gy aan uwen Knecht gedaan hebt : want
 ik ben met mynen staf over deesen Jordaan gegaan , en
 nu ben ik tot twee heyren geworden.*

*** Israel
 mogt syne
 verarmde
 Broeders
 niet langer
 als tot het
 Jubel-
 jaar, maar
 vrcemde
 volken voor
 altoos tot
 Knechten
 koopen en
 houden.
 2. Moesten
 hun altyd
 in den
 Godsdienst
 onderwy-
 sen. En
 dus*

*** So mogte ISRAEL , na dat de HEERE hun uit het
 hups der dienstbaarheid en den ooven der verdrukkinge/
 Egypten, verlost hadde / hunne Broeders / die verarme
 waren / niet tot den slaabschen dienst gebruyken ; maar
 moesten daar toe de vrcemde Volken / die rontom hun/
 of in 't midden van hun / woonden / koopen ; Maar hunne
 Broeders / so sy sig dooz armoede gedrongen / daartoe
 moesten verkoopen / wederom lossen / of op 't Jubel-
 jaar vry laten ; Dog moesten*

*2. Doozal sorg draagen / dat sy den HEERE , hunner
 Vaderen God / dienden / so dat sy niet JOSUA konden
 seggen : Ik en myn huys sullen den HEERE dienen ; siet
 dit Lev. XXV. Exod. XXI, 1-6. Deut. XV, 12-16.
 XXVI, 15. XXXI. 12, 13.*

//. Dus

// Dus dog moesten sy altyd gedenken / dat de ^{//. Ceden-} HEERE het was / die hun groot gemaakt hadde ; want ^{ken en er-} so belast hun MOSES , by het blyngen hunner Offer- ^{kennen, dat} handen / Voor het aangesicht des Heeren hunnes GODS ^{de Heere} hun vry en te betuygen en te seggen : Myn Vader was een bedorven ^{groot ge-} Syrier , en hy toog af na Egypten , en verkeerde aldaar ^{maakt} als vreemdeling , met weynig volks ; maar hy wierd al- ^{hadde.} daar tot een groot en magtig volk , dog de Egyptenaars deeden ons kwaat , en verdrukten ons , ende leyden ons eenen harden dienst op. Doen riepen wy tot den HEERE , den God onser Vaders , ende de HEERE verhoorde onse stemme , en aansag onse elende , ende onsen arbeid , ende onse onderdrukkinge : Ende de HEERE voerde ons uit Egypten , door eene sterke hand , en door eenen uytgestrekten arm , en door groote schrikken , door teekenen en wonderen : Ende hy heeft ons gebragt tot deese plaats ; Ende hy heeft ons dit land gegeven , een land vloeyende van melk en honing. Ende nu siet , ik hebbe gebragt de eerstelingen van de vrugt deses Lands , dat gy HEERE my gegeven hebt ; siet dat Deuteron, XXV, 5—10. voegt hier by / den XLIV. Psalm 2—5. Maar naderhand heeft ISRAEL , so als de HEERE voorsag / Deut. VIII. en XXXII. dien Rykdom misbrukt ; wat wonder dan / dat de Heydenen selvs den RYKDOM , wanneer hy niet wettig gebrukt / en wederom tot GOD dankbaarlyk gebragt wierde / aangemerkt hebben / als komende van den GOD der Helle.

☞. Van het Grieksche woord πλούτος, Plutos, dat de seventig OVERSETTERS, hier ter plaats gebrukt / en doorgaans om daarmede den RYKDOM te beschryven / souden wy veel hier omtrent kunnen seggen / maar wy sullen dat vooz (b) anderen overlaaten / terwyl wy nog ^f stoffe

(b) Wy souden hier gelegenheid hebben , om te ondersoeken , waar het van daan komt , dat de Grieken den Rykdom πλούτος, ^{Plu-}

stoffe in overbloed hebben / om te sien / hoe dat na maate des Rykdoms / ook doozgaans de EERE gemeten word / so ten opsigten van den RYKDOM, die allien als eene gifte van Gods gunst / als eene byeenraapinge of verfaameling / dooz de kunst / moet aangemerkt werden / welke laatsie doozgaans aan de Besitters gegeven / en van hun betwaart werd / tot hun eigen kwaat. Pred. V, 12. Wanneer men siet / dat sulke Menschen hunne eere na hunnen Rykdom rekenen / en daar dooz den Armen verdukken / mag men den verdukten wel ter vertroosinge toeroepen: En vrees niet, wanneer een Man ryk word, wanneer den Heere van syn huys groot word, want hy sal in syn sterven, niet met allen mede neemen, syne eere sal hem niet na dalen, Psalm XLIX. 17, 18. also het eene geheel andere EERE is / die de OPPERSTE WYSHEID hier aanbied.

//. EERE
na de
Kragt.

-. Van 't
Hebreeu-
sche grond-
woord be-
schreven.

†. Nader
verdeelt.

*. Waare
EER komt
niemand
toe dan
GOD.

//. EERE geeft na de Kragt /

-. Dan het Hebreeusche grond-woord te kennen: allerley swaarte, so des gewigts, als der weerdigheid en des rykdoms; so dat EERE beteekend / dat overwigt van aansien en weerdigheid, dat iemand sig van den eenen boven anderen verwervt, door de swaarwigtigheid van syne deugden en prysweerdige hoedanigheden.

†. EERE bestaat dan niet in schyn / maar in syn / na dat het vooz- of onder-werp is / dat eertweerdig geagt werd / en is dus waar / of valsch en ydel.

*. Waare EERE komt in de allereerste plaats niemand toe / dan

2 GOD, die van wegen syn overwigt van alle deugden / en alles overwegende hoedanigheden / met alleen / de

Plutos noemen, met denselven naam, daar sy den God der Hellen mede benoemden, en daarby te onderzoeken, waarom sy Sem, tot den God der Hellen gemaakt hebben, maar deese bladen souden daar door te verre uitloopen.

de GOD der EERE genaamt werd / Ps. XXIX, 3. maar ook de EERE van syn volk selvs / Ps. III, 4. Jerem. II, 11. daar egter tot schande van Israel, gevraagt en geklaagt werd.

z. **Gevraagt**; Heeft ook een Volk de GODEN verandert, hoewel de selve gene goden syn? z. Vraag?

z. **Geklaagt**; Nogtans heeft myn Volk syne EERE verandert in het gene dat geen nut doet. **Eene EERE** dan / die so natuur eigen / alleen GOD toe komt / dat hy verklaart / z. Klagte, also GOD syne Eere

†. **Deselve aan geenem anderen te geben**; Jes. XLII, 8. Ik ben de HEERE, dat is myn naam, ende myne EERE sal ik aan geenem anderen geven, nog mynen lov den gesneden beelden.. Om mynent wille sal ik het doen; want hoe soude hy ontheyligt worden, ende ik sal myne EERE aan geenem anderen geven, †. Aangenen anderen geeft. **Jes. XLVIII, 11.**

†. **Diegene alleen te eeren**, die hem eeren: **Want** also spreekt de Heere dooz den mond van ELI, tot des selvs godloose Soonen Hophni en Pinehas, welke waren Belials Kinderen. Die my EEREN, sal ik wederom EEREN; maar die my versmaaden, sullen licht gaegt werden. **I Sam. II, 39.** †. Alleen eert, die hem eeren.

I. **Deese EERE bestaat nu daarin**; dat men God alleen, na het voorschryft van syn Woord, als het allergewichtigste voorwerp van EER, glans en heerlyk, agte, en daartoe alle syne, so lichaams als ziels-vermogens, inspanne, en dat opregt en ongeveynst, uit liefde syner oneyndigen deugden, so dat men niets buyten en behalven hem, als alleen om synent wille, als tot syner EERE gerigt en geschaapen, hoog agte. Wie dankoffert, die sal my EEREN, en die synen weg wel aansteld, dien sal ik Gods heyl doen sien, segt de HEERE, dooz **Isaiah / in den L Ps. vs. 23. siet Ps. XXIX. 1, 2.** Gevet den HEERE, gy kinderen der sterken, gevet den HEERE eere

en sterkte. Geevet den HEERE de eere synes naams, aanbiddet den HEERE in de Heerlykheid synes Heyligdoms. **Dus singt de Kerk tot tweemaal toe / Ps. LVII.** Verheft u boven de Hemelen. O! God, uwe eere sy over de gantsche Aarde. **Siet Ps. VIII. 1. en meer andere.**

g. Van
Godorug-
tigsten
betragt in
de uiterste
gebaar
van hun
leven.

z. **Hier van daan ook / dat Sadrach, Mesach ende Abednego antwoordeden, ende seyden tot den Koning Nebucadnezar, Wy hebben niet van nooden u op dese sake te antwoorden: Sal 't so syn, onse GOD, dien wy EEREN, is magtig ons te verlossen, ende hy sal ons uit uwe hand, o! Koning, verlossen; maar so niet, u sy bekend, o! Koning, dat wy uwe Goden niet sullen EEREN, nogte het gouden Beeld, dat gy hebt opgerigt, Dan. III. vers 16—19.**

gg. Van
Israël ver-
waarloost,
dat hun de
Heer door
Jesaias
verwyt.

zz. **Hier van daan / dat de HEERE Israël verwyt dooz Jesaias / seggende: Daarom, dat dit Volk, tot my nadert met synen monde, en sy my methaare lippen EEREN, dog hun herte verre van my doen, en hunne vreesse, daar mede sy my vreesen, menschen geboden syn, die hun geleert syn; Daarom siet, ik sal voorts wonderlick handelen met dit Volk, wonderlik en wonderbaarlik: want de wysheid syner wysen sal vergaan, ende het verstand syner verstandigen, sal sig verbergen. Jes. XXXIX. 13, 14. Want**

A. Om dat
sy niet na
hun pligt
Goeder-
den, heeft
by.

Δ. **Het was so ver daar van daan / dat ISRAEL na die kennisse / die sy van den waaren GOD, boven andere Volkeren hadden. Ps. XLVII. 19, 20. En na den Rykdom en die Eere, die sy boven alle Volkeren der Aarden / van GOD ontfangen hadden / souden ge-eert hebben / dat sy 't so verkozben en verdozben hadden / dat de HEERE moest klagende Vraagen / by Malcachi I. 6. Een Soon sal den Vader EEREN, ende een Knegt synen Heere, ben ik dan een Vader, waar is myne EERE, ende ben ik dan een HEERE, waar is myne vreesse, segt de HEERE der**

der Heyrſchaaren, tot u, o! Priesters, Veragters mynes naams.

AA Het was dan ook billijk en wel verdient / dat de HEERE ſyne EERE van dat ondankbaar Volk / hy ſo met RYKDOM en EERE voorzien had / AA. Syne eere van dat Volk afgetrokken.
wanneer ſy hem niet eerden / gelyk hy dat deed ten tyde van HOPNI en PINEHAS, wanneer ſy moeſten ſeggen 1. Sam. IV. 21. De EERE is weggevoert uit Iſrael, om dat de Arke GODS gevankelyk weggevoert was: Want

AAA. Het was daarom / om dat de HEERE, die hun / AAA. Om dat hy ſe tot dat eynde groot bad gemaakt.
boven alle Volken, die hy gemaakt hadde, hoog ſette, tot eenen lov en tot eenen naam en tot heerlijkheid, tot dat eynde / op dat ſy een heylig Volk fouden ſyn den HEERE haaren GOD, Deut. XXVI. 18. Die hun /
wanneer ſy ſyne geboden onderhouden / ſyne Stemme neerſtiglyk hooren fouden, waarnemende te doen alle ſyne geboden, ook beloofde hoog te ſetten boven alle Volkeren der Aarden, ende alle Segeningen over hun wilde laaten komen, Deut. XXVIII, 1, 2. in de Anleydinge reets aangehaalt.

II. Deefe EERE beſtaat dan daarin / dat men GOD II. Waarin die EERE beſtuat; om dus over te gaan tot de Eere.
na den RYKDOM en die EERE en dat VERMOGEN, dat men van hem ontfangen heeft / moet EEREN boven alles / en ook teffens alle diegene / die hy gebied te EEREN, want die EERE daarom met den RYKDOM doorgaans gepaart gaat / om te toonen / dat die EERE door den RYKDOM grooter en voortzeffelyker werd / Spreuk. III. 16. Siet 1. Kon. III. 12, 13. daar de HEER tot SALOMO ſegt: Siet ik hebbe gedaan na uwe woorden, ſiet ik hebbe u een wys en verſtandig hert gegeven, dat uwes gelyks voor u niet geweest is, ende uwes gelyks na u niet opſtaan ſal, ſelvs ook dat gy niet begeert hebt, hebbe ik u

gegeven, beyde RYKDOM en EERE, dat uwes gelyks niemand onder den Koningen alle uwe dagen syn sal.

11. Der
Menschen
EERE.

//. *Menschen* komt dan ook in eenen minderen en afhankelpken sin / EERE toe / die nergens anders in bestaat / als: In dat gewigte hunner deugden, die sy door den Rykdom van GODS goedheid, (waar door GOD heeft willen bekend maaken, welke daar sy de Rykdom der heerlykheid deser verborgentheid onder de Heydenen, welke is in CHRISTUS onder hun, die de hoope der heerlykheid hebben, Col. I. 27.) ontfangen hebben, besteeden moeten tot GODS EERE ende haares Naasten hulp en welstand (b). Sulke EERE wil SALOMO selvs / dat men aan eenen anderen niet geven sal, Spreuk. V. 9. dat is / dat men in 't pad van DEUGD tot EER, sig niet moet laten te rug houden / terwyl wy verschuldigt en verplicht syn.

2. Eere,
die men
aan Ouders
schuldig
is, en
waarom

2. In de eerste plaate / volgens de allernatuurlykste Orde / de kinders aan hunne OUDERS, sulke EERE te geven / dat is / die gehoorzaamheid en dat ontsag / dat sy hun voor hunne opvoeding en goet onderwys / als den genen / daar sy / naast GOD, het Leven bysonder / so sy ook het wel-leven daarvan hebben / schuldig syn. Het is derhalven ook het eerste Gebod met eene belofte / Exod. XX. 12. Deut. VI. 16. Mal. I. 6. Eph. VI.

22. In

(b) Die groote Prins der Redenaars en voortreffelyke Burgermeester in synen tyd, te *Romen*, CICERO, geeft in synen Redenvoering voor MARCELLUS, deese Beschryvinge van de EERE: *Het is*, segt hy, een doorlugtig en overal verspreyde gerugt, of roem, van de veelouddige en groote verdiensten, of omtrent de syne of omtrent het *Vaderland*, of omtrent allerley Gestagt van *Menschen*. De Ouden plagten derhalven te seggen: *Ibi esse premia honoris, ubi sunt merita Virtutis*, d. i. Dat daar de prys der eere is, waar het verdienst der deugd is.

22. In de tweede plaats aan alle diegene / die GOD == Eere, die men in den tweede plaats over ons gestelt heeft.

† Overheden / Oudsten des Volks / die met regt plaats des Volks EERE genoemd werden / Jes. V. 13. de heer- schuldig is. lykste in den Lande, Jes. XXIII. 8. Onder welke de een boven den anderen in EERE en heerlijkheid uicmunt / †. Aan Overheden en Oudsten des Volks. na dat hun GOD of met deugden of met Rykdom, met deugden gepaart / vooz sien en boven anderen verheven heeft / so was JOSEPH in Egypten / Gen. XLV 13.

DAVID onder de Knegten van Saul eerlyker, dan de anderen / de Koning SALOMO boven alle Koningen der Narde / 1. Kon. III. 13. de eene Knygg-Held boven den anderen heerlyker en eerlyker, 2. Sam. XXIII 19. 23. 1. Chron. XI. 21. 25.

†† Voogden / Leer-Meesters en Oude van dagen †. Aan Voogden, Leermee- ters en Ouden van dagen. syn mede de voozwerpen van EERE en agting / gelyk dat genoeg by de Verklaaringe van 't bysde Gebod ge- toont werd / bysonder wanneer sy ons op het pad van de DEUGD, (c) dat tot de EERE leyd / voozgaan / en toonen / vat sy de sierlyke Kroone der grysheid of des Ouderdoms / op den weg der gerechtigheid gevonden hebben, na Spreuk. XVI. 34. waar men dan nog DEUGD, nog WYSHEID, nog VERSTAND, nog GRYSHEID, met GERECHTIGHEID gepaard vind / mag men veplyg den- ken om Jes. LXV. 20. en Pred. IV. 13. terwoyl het niet altyd even veplyg is / om 't te seggen: Want

** Udele

(c) De Oude Romeynen hadden de EERE selvs tot eenen GOD gemaakt, en aan denselven eenen Tempel toegewydt, dog so, dat sy denselven allernaast den Tempel voor de DEUGD, in diervoegen geplaaft hadden, dat men niet in den Tempel der EERE kon in ko- men, sonder door den Tempel der DEUGD te gaan, waarmede sy te kennen gaven, dat men sonder de DEUGD te vergeeys, na EERE dong.

** - Tdele
Eere.

** **Wdele EERE** is die roem en dat aansien / dat iemand buyten syne verdiensten / sig aanmaatigt en zoekt; of sig verbeeld / aan eenen anderen te kunnen geven. Het was verhalven

2. Gesogt
door Haman.

2. **Dat Haman die trotse Pocher en bittere Wyand der Jooden onderbond / MARDOCHAI niet kunnende verdraagen / betwerkt hebbende / dat al het Joodsche Volk soude omgebragt werden / om daar door meerder EER en aansien by AHASVERUS te verkrygen; sig verbeeldende / dat Hy die man was / tot wiens eere de Koning een welbehaagen hadde, wanneer hy gebragt werdende; wat sal men dien Man doen, tot wiens EERE de Koning een welbehaagen heeft, by sig selvs in syn opgeblaasene herte dus redeneerde: Tot wien heeft de Koning een welbehaagen, om hem eere te doen, dan tot my? Ende hy sprak zyn eigen Vonnis, wanneer hy sepde: Den Man, tot wiens EERE de Koning een welbehaagen heeft, sal men het Koninklyke Kleed brengen, dat de Koning pleegt aan te trekken, en het Paard, daar de Koning pleegt op te ryden, en dat de Koninklyke Kroone op syn hoofd geset werde. En men sal dat Kleed en dat Paard geven in de hand eenes uit de Vorsten des Konings, van de grootste Heeren, en men sal het dien Man aantrekken, tot wiens EERE de Koning een welbehaagen heeft; en men sal hem op dat Paard doen ryden, door de Straaten der Stad, en men sal voor hem roepen: **ALSO SAL MEN DIEN MAN DOEN, TOT WIENS EERE DE KONING EEN WELBEHAAGEN HEEFT; terwyl hy straks daarop moest hooren / uit den mond des Konings: Haast u, neemt dat Kleed en dat Paard, gelyk als gy gesproken hebt, en doet MORDECHAI den Jode also, die aan de Poorte des Konings sit; en laat niet een woord vallen van allen, dat gy gesproken hebt. In 't Boek van ESTHER in 't VI. Hoofdstuk vers 6-11. te lesen.****

22. Dat

□. Dat de vertoornde BALAK sig verbeelde / wanneer □. Geveert van Balak, Koning der Moabitien, aan Bileam.
 hy tegen Bileam, dien hy gehuurt hadde / om Israëls re vloeken / seyde: Ik hadde gesegt, dat ik u hooge VER-
 EREN soude, maar ziet de Heere heeft die EERE van u
 geweert. Num. XXIV. 11. vergeleken met Num. XXII. 17.

†. EERE is dan / na die verscheydene voorwerpen seer †. Na de verscheydene voorwerpen seer ver-
 verscheelende / en na de trappen / langs welke deselve †. Na de verscheydene voorwerpen seer ver-
 gehaalt werd / seer verscheyden of ge- of onge-oorloft. †. Na de verscheydene voorwerpen seer ver-
 Dit is seker / dat deselve hier moet aangemerkt wer- †. Na de verscheydene voorwerpen seer ver-
 den als eene EERE, die met den RYKDOM gepaart gaat / †. Na de verscheydene voorwerpen seer ver-
 die door en uit den RYKDOM gebooren werd / en dat dus †. Na de verscheydene voorwerpen seer ver-
 hier voornaamelyk gesien word / op die EERE, die GOD †. Na de verscheydene voorwerpen seer ver-
 door het wettig en nuttig gebruik / van den RYKDOM †. Na de verscheydene voorwerpen seer ver-
 aan iemand verleent. †. Na de verscheydene voorwerpen seer ver-

*. Dit sag men aan JOSEPH aan 't Hof van PHARAO, * Van JOSEPH.
 Gen. XLV. 13.

****. Die sag men aan SALOMO, 1. Kon. III. 13. Dit **. Van SALOMO, en andere, waar mede een overgang ge-
 blykt uit het voorgaande en anderen; Op dat de leven- **. Van SALOMO, en andere, waar mede een overgang ge-
 digen bekennen, dat de Allerhoogste heerschappy heeft **. Van SALOMO, en andere, waar mede een overgang ge-
 over de Koningryken der Menschen, en geeft se aan **. Van SALOMO, en andere, waar mede een overgang ge-
 wien hy wil, ja set daarover den laagsten onder de Men- **. Van SALOMO, en andere, waar mede een overgang ge-
 schen, na de taale der HEYLIGE WAGTERS, by DANIEL **. Van SALOMO, en andere, waar mede een overgang ge-
 in syn IV. Hoofdstuk / vers 17. Na de kragt **. Van SALOMO, en andere, waar mede een overgang ge-
 werd tot de beteekenis

=. Van het Grieksche Woord *δίζα*, waarvan sig de =. Van het Grieksche woord *δίζα*
 LXXII. so genaamde Oversetters hier bedienen / betee-
 kend het / GLANS, SCHYNSEL en HEERLYKHEID; so als het
 gebruikt werd.

† In het Oude Testament van de Heerlykheid des HEE- †. Onder het O. T.
 REN, die voor Israëls heeren toog in de Wolken en Vuur-
 Colomme, Exod XIII. vers 21, 22. Die op den Berg
 woonde / Exod. XXIV. vers 16. Die naderhand

1) Den Tabernakel vervulde, Exod. XL. vers 31
 en 35.

2) Den Tempel van SALOMO, 1. Kon. VIII. vers 11.

††. In het
N. T.

††. In het Nieuwe Testament, wordt dit woord mede gebuysht van PERSOONEN en SAAKEN, die / uitmuntend, voortreffelyk, en wegens hunnen glans, HEERLYK syn.

* Van Per-
soonen en
Saaken.
‡. De heer-
lykheid
Gods.

*. Van PERSOONEN, so wel van GOD als MENSCHEN.
‡. Die HEERLYKHEID Gods, wierde hy de Geboorde van JESUS, door de menigte des hemelschen heyrlegers uitgegalmt / in de Bethlehemitische Landstreek / Luc. II, 13. Prysende GOD, en seggende, vers 14. Eere sy GOD in de hoogte, Vrede op aarden, in den Menschen een welbehaagen.

‡‡. De heer-
lykheid der
Menschen,
door het
voorbeeld
van

‡‡. De HEERLIKHEID der MENSCHEN, Luc. XIV, 10. Joh. XII, 43. Welke alleen bestaat daar in / dat sy van Gods HEERLIKHEID bestraalt en verlicht / ook daar na hunnen weg aanstellen / om GOD in alles te verheerlicken, beyde in hun lichaam ende in hunnen geest, welke Godes syn. 1 Cor. VI, 20. Tot dat eynde wierde

— . PAU-
LUS.

— . PAULUS, uit den hemel omscheenen met de HEERLIKHEID des HEEREN, op den weg van Damascus, om tot HEERLIKHEID van GOD te syn. Handelingen IX. geheel / voornamentlik vers 3—17. vergelykt hier mede het XXII. Hoofst. Tot dat eynde

— . Van
alle Konin-
gen der
aarden.

— . Sullen alle KONINGEN der aarden / hunne HEERLIKHEID eens in 't Nieuwe Jerusalem moeten brengen; gelyk als Openbaaringe XXI, vers 22—27. beloofd werd / Ende ik sag geenen tempel, in deselve; (Stad) Want de HEERE, de almachtige GOD, is haaren tempel, en het LAM, is haare Keerse. En de Volkeren die zaalig sullen werden, sullen in haar licht wandelen, ende de KONINGEN der aarde, brengen haare HEERLIKHEID ende EERE in deselve, Ende haare poorten sullen niet gesloten werden, des daags: want aldaar sal geen nacht syn. Ende sy sullen de HEERLIKHEID en de EERE der Volkeren daar
in

in brengen. Ende in haar sal niet inkomen iet dat onreynigheyd en grouwelykheid doet ende leugen, maar die geschreven syn in 't boek des levens, des LAMS. Gelyk nu de HEERLYKHEID

** Van SAAKEN, in trappen seer verscheelt / so ook de HEERLYKHEID van den eenen Mensch boven den anderen: Want daar syn hemelsche lichaamen, daar syn ook aardische lichaamen, maar een ander is de HEERLYKHEID der hemelsche, en een ander (de HEERLYKHEID) der aardische, ende een ander de HEERLYKHEID der sonne, ende een ander is de HEERLYKHEID der maane, ende een ander is de HEERLYKHEID der sterre: want de eene sterre verscheelt in HEERLYKHEID van den anderen. So redeneerd PAULUS, in den eersten Sendbriev aan die van Corinthus, in 't XV. Hoofst-stuk / vers 40. en 41. So moet hier

** Van Saaken, vergeleeken met die der menschen.

/ Niet alleen in 't algemeen een seer groot onderscheid gemaakt werden / tusschen die EER en HEERLYKHEID, die de een boven den anderen / van wegens Eer-Ampten, Rykdom en Aansien, in deese Wereld heeft en besit / so lang deselve niet van God, in syne gunste / tot der Besitters Verheerlickingen en Zaaligheid, geschonken syn / waarover veel te seggen was.

In 't gemeen.

// Maar in 't bysonder / tusschen die EER en HEERLYKHEID, die d'eene geloebige boven den anderen / hier in deesen tyd in genade / en hier namaals eens in HEERLYKHEID sal besitten; Want het is

// In 't bysonder.

* Seeker / dat de bedieninge van 't O. T. wanneer GODS tegentwoordige HEERLYKHEID, in 't midden van Israet / op een sigtbaare wyse woonde / egter van PAULUS seer onderscheiden werd van de bedieninge des Nieuwen Testaments. Hooft hem selvs daar over redeneren / in den tweeden Briev aan die van Corinthus, in 't III. Hoofst-stuk / vers 7—13. Indien de bedieninge des doods in letteren, (bestaande / en) in steenen uitgedrukt,

* De bedieninge des N. T. boven die des O. T.

in HEERLIKHEID is geweest, so dat de Kinderen Israels, het aangesicht van Moses, niet konden sterk aansien, om de HEERLIKHEID synes aangesichts, die te niete gedaan soude worden. Hoe! sal niet veel meer de bediening des geestes in heerlykheid syn: Want indien de bediening der verdoemenisse in heerlikheid geweest is, veel meer is die bediening der rechtveerdigheid overvloedig in heerlikheid; want ook het verheerlikte is selvs niet verheerlikt in deesen, ten aansien van deese uitnemende heerlikheid; want indien het geene dat te niete gedaan was, in heerlikheid was, veel meer is het geene dat bylt in heerlykheid. Dewyle wy dan sodaynige hope hebben, so gebruyken wy veele vrymoedigheid in 't spreken.

**. In die Bedieninge is, na de

maate der bedeeling, de heerlikheid, van den eenen grooter als van den anderen.

†. Hier in de tyd, selvs in 't leyden van Verdrukkinge.

††. Hier namaals.

** Is het seker / dat in deese bedieninge / na de maate der bedeeling Gods, die geene / die de kragt der Roepinge onderbindende / weten waarin hunne EERE en Gods HEERLIKHEID bestaat / meerder HEERLIKHEID, en hier in genade / en hier namaals in de volmaaktheid / sullen genieten.

†. Hier in de tyd der genaden / selvs in 't leyden van de allerwaarste Verdrukkingen: Die sy als Licht, daarom aanmerken; Want onse lichte Verdrukkinge, die seer haast voorby gaat, werkt ons een gansch seer uitnemende gewigte der heerlikheid. 2 Cor. IV, 17.

†† Hier namaals / waar heenen behoord die geheele redeneering van PAULUS, in den eersten Sendbrieff aan die van de Corinthen, in 't XV. Hoofst. boven aangehaalt / waar by wy nu nog maar voegen / het 42—50. vers. Also sal ook de Opstandinge der dooden syn. Het (lichaam) word gesayt in verderffelikheid, het word opgewekt in onverderffelikheid. Het word gesayt in oneere, het word opgewekt in heerlikheid. Het word gesayt in swakheid, het word opgewekt in kragt. Een

na-

natuurlyk Lichaam word 'er gezayt en een geestelyk Lichaam word 'er opgewekt, daar is een natuurlyk Lichaam, en daar is een geestelyk Lichaam. Also is 'er ook geschreven, de eerste Mensch Adam, is geworden tot eene levendige Siele, de laaste tot eenen levendigmaakenden geest, maar het geestelyke is niet eerst, dog het natuurlyke, daar na het geestelyke. De eerste Mensch is uit der Aarden aardisch, de tweede Mensch is de Heere uit den Hemel. Hoedaanig de aardische is, foodaanig syn ook de aardische, en hoedaanige de hemelsche is, foodaanige syn ook de hemelsche, en gelykerwys wy het beeld des aardischen gedraagen hebben, also fullen wy ook het beeld des hemelschen dragen.

Uit deesen allen blykt dan / dat deese twee lichaamelijke Goederen / niets / ja meer na als voordeelich souden syn / so de twee anderen / daarmede niet verknogt en verbonden / gelyk als hand aan hand gepaart gingen. De Opperste Wysheit voegt derhalven daarby; Van het mindere tot het meerdere / van de slinker tot de regter sepde / overgaande.

§§. De geestelyke en duuragtige Goederen. Duuragtig goed en gerechtigheid.

/ Het eene gaat met het andere soo verknogt / dat het ons toeschynt / dat men de woorden so moet vertaalen: Duuragtig goed, met, of door, of daarby of voort gerechtigheid, also de Koppel-letter (1) Vauw, beyde deese vertaalinge leyden kan; dat den Taalkenneren genoeg bekend is. Siet nu maar Spreuken I. 3. Gen. III. 20. I. Sam. XIV. 18. Zach. III. 11. Wat nu

der eerste betreft / dooz DUURAGTIG GOED ver-

taalt / sullen wy

†. De beteekenis der woorden naspeuren / en wel

*. In 't Hebreeuwisch

‡. Het woord חון, Hoon, dooz GOED vertaalt / heeft

Overgang tot de

§§. De geestelyke en duuragtige Goederen.

1. Hoe deselve

verknogt syn;

vooraf.

— Het eerste

Duuragtig Goed.

†. De beteekenis

der woorden.

*. In 't Hebreeuwisch,

‡. Het woord חון,

Hoon.

eigentlyk in de Hebreewſche Spraak geen werk-woord/
 waarvan deſſelvs wortel- beteekeniſſe kan aangeveſen
 werden. Men vind in de nabuurige ſuſterlyke Syri-
 ſche Spraak / welke maar in tong-bal van de He-
 breewſche verſcheelt / een werk-woord / dat beteekend:
 ſyn verſtand of vernuft gebruyken: Hier van daan
 word het woord van de Sprifche Overſetters ge-
 bruykt / in 't N. T. I. Theſſ. V. 6. vooz 't Griekſche
 woord *νοω*, dat dooz de onſe vertaalt werd: nugteren
 ſyn, eigentlyk / gefond van verſtand ſyn. So word het
 naam-woord gebruykt / Openb. XVII. 9. vooz verſtand,
 ſiet ook Openb. XIII. 18. en Marc. III. 21. Dus ſoude

†. Beſchry-
 ving van
 dit goed
 na die be-
 teekeniſſe.
 ††. Het
 gebruyk.

‡. Van dit
 woord is
 gemeen.
 Niet alleen
 van have
 en allerley
 Goederen.
 ‡‡. Maar
 in 't
 byſonder
 allerley
 Goederen.
 ‡. Regt-
 veerdig.
 ‡‡. Onregt-
 veerdig
 verkree-
 gen.

†. Dit goed eigentlyk te kennen geven: Soodaanig een
 GOED, dat door verſtand en wyſheid verkreegen word, en al-
 leen, van de Siele kan beſeten werden, een ſelvſtandig
 en genoegſaam goed op ſig ſelvs; Dog alſo

††. Dit woord in GODS woord op verſchepdene plaat-
 ſen gebeeſigt werd / daar het

‡. Niet alleen vooz Have en allerley Goederen des
 Huyses, by gevolg / ook vooz lichaamelike Goederen
 gebruykt werd / alſ Hoogl. VIII. 7. en Ezech. XXVII.
 12. 18.

‡‡. Maar ook wel vooz allerley Goederen, het ſyn de-
 ſelbe regtveerdig of onregtveerdig verkreegen ſyn. Want
 ſo word het gebruykt vooz Goederen.

‡. Welke langs den weg van gerechtigheid verkreegen
 ſyn / Spreuk. XII. 27. Een bedrieger ſal ſyn jacht-vang
 niet braaden; maar het KOSTELYKE GOED des Menſchen,
 is des vlytigen.

‡‡. Welke dooz ydelheid / dooz woeker of overtwinſt
 gekomen iſ / Spreuk. XIII. 11. GOED van de ydelheid
 gekomen, ſal vermindert werden. En Spreuk. XVII.
 8. Die ſyn goed vermeerdert met woeket en met over-
 winſte, vergadert dat voor den genen, die ſig des Ar-
 men

men ontfermt. Sulik goed doet geen nut ten dage der Overgang
 verbolgentheid, maar gerechtigheid reddet van den dood, tot de
 segt SALOMO, Spreuk. XI. 4. Daarom word niet alleen beteekenis
 van de Sondaars in de aanprijfinge van haar bedrieglyk van
 SCHYN-GOED, het woord Π, Jaakar, door Kostelyk, z. Het
 vertaalt / by dit woord gebogt / in 't I. Hoofst. van woord
 dit Spreuk-boek in 't 13. vers / daar de OPPERSTE WYS- ΠΥ
 HEID, de Sondaars / dus spreekende inboert / seggende / †. Beschry-
 alle KOSTELYK GOED sullen wy vinden, onse Huysen sul- vinge dier
 len wy met roov vullen: maar word ook hier van de beteekenis.
 OPPERSTE WYSHEID gebuykt. †. Af-

z. Het woord ΠΥ; Cnoteek, door duuragtig ver- †. Af-
 taalt. Dit woord word maar alleen hier ter plaatse in komst van
 't geheele O. T. gebonden / en geeft 't woord,

†. Te kennen: iets 't welk niet verandert nog veroudert, beteekend,
 dat synen besitter nog begeeft nog verlaat. over-

†. Het komt af van een woztel-woord / dat over- bren-
 brengen, overvoeren beteekend / en kan dus genen,

z. Niet alleen seer aartig beteekenen; Het overvoeren dat
 of overbrengen van dit goed uit het eene jaar in het an- z. Seer
 dere, uit het eene geslagte in het andere, maar aardig de

z. Doornamelyk het overvoeren en overbrengen van oudheid
 dit goed uit de tyd in de eyndeloose saalige ewigheid; van 't eene
 waardoor het herte versterkt / de Siele vernieuwt en jaar in 't
 eyndelyk in 't genot van alle hemelsche Goederen ge- andere
 bragt werd. beteekend.

** In 't Grieks worden van de so genoemde LXXII z. Het
 Vertaalders van 't Oude Testament twee woorden overbren-
 Κησικ πολλων gebuykt / welke beteekenen / eene besittin- gen van
 ge van veele; dog wy laten deese dingen over aan de dit goed
 TAALGELEERDEN, terwyl wy ons spoeden uit de tyd
 in de ewigheid

†. De betekenisse van de saake selz na te speuren; ** In 't
 wy verstaan dan hier door dit duuragtige onberander- Grieks
 lyke worden
 twee woorden
 gebuykt Κησικ
 †. De πολλων.
 Beteekenis †. De
 der Saake. Beteekenis

lyke / onberouderd GOED, waar van wy niet / dan stam-
melende / spreken kunnen.

*. In 't
gemaen
dat Goed,
dat aan de
Lievheb-
bers
van de
OPPERSTE
WYSHEID
word ge-
schonken.

*. Soodanig een GOED, dat den Liefhebber van
de OPPERSTE WYSHEID alleen geschonken werd / dat hun
hier in tyd en hier namaals in eeuwigheid by blyben
sal. Waarvan hy segt: Ik doe wandelen op den weg
der gerechtigheid, in 't midden van de paden des Regts,
het eynde waartoe: Op dat ik mynen Liefhebbers doe
beerven wat bestendig is, ende ik sal alle haare Schatka-
meren vervullen. Ziet een tweinig lager in ons Text-
Capittel in't 20. en 21. Vers.

** In 't
bysonder
is, dat
de God
selvs.

** Soodanig een onveranderlyk Goed is
de GOD selvs / die daarom niet regt het hoogste
goed genaamt werd; Immers is de GOD Israel goed den
genen die ryn van herten syn, Psalm LXXIII. 1. Want van
GOD kan niets gesegt werden / vooz den Sondaar / ten
gorde / te syn / dat hy niet selvs en daadelyk is / want daar-
om segt CHRISTUS van GOD: Niemand is goed dan GOD,
Matth. XIX. 17. Want hy is een God van saalig-
heid, ja van volkomene saaligheid, en by hem den
Heere syn uitkomsten tegen den dood, Ps. LXVIII.
20—21. Die ook syn Volk nooit nog in tyd nog in
euwigheid sal verlaten nog begeven: Want de Heere
sal syn Volk niet begeven, nog hy en sal syn erve niet
verlaaten; Want het oordeel sal wederkeeren tot gerech-
tigheid, en alle opregten van herten sullen het selve na-
volgen, singt de lievelyke Harpslager DAVID, in den
XCIV. Psalm / het 14. en 15. Vers.

xx. Gods
goedertie-
renbeden
hier in de
tyden hier
namaals in
euwig-
heid, voor
hun weg-
gelegd.

xx GODS goedertierenheden: Waar door hy niet al-
leen aan allen is; Hier in deesen tyd / goed en goed
doende is, Ps CXIX 68 maar voornamelyk omtrent syne
gunst en bondgenooten. Dus singt de Kerk Ps. LII.
Ik sal u loven in eeuwigheid, om dat gy het gedaan hebt,
ende

ende ik sal uwen naame verwagten; want hy is goed voor uwe gunstgenooten: Dit bestaat

1. Dooernaamlik daarin / dat hy aan deselve sig in syn Woord / heeft geopenbaart en verklaart / als den God synes Volks / welk sig mag welgelukfaalig noemen en roemen; en daarom duyst zingen / Ps XXXIII, 12. Welgelukfaalig is het Volk, diens God de Heere is; het Volk, dat hy sig ten erve uitverkooren heeft; waaraan des Heeren heerlijkheid sal geopenbaart werden / naa dat eeuwig / onveranderlyke / en duuragtige Woord van GOD: Een stemme, roept: ende segt, wat sal ik roepen? Alle vleesch is gras, en alle syne goedertierenheid is als een bloeme des Velds. Het gras verdort, de bloeme vald af, als de geest des HEEREN daarin blaast. Voorwaar, het Volk is gras. Het gras verdort, de bloeme vald af; maar het Woord des HEEREN bestaat in der eeuwigheid, is de taale die wy uit des Heeren mond, by Jesaias lesen / in 't XL. Hoofst. 6-9 vers. Dat Woord is voor den godloosen als een vuur, en als een hamer, dat de steenrotsen te morfel slaat, Jerem. XXIII, 29. Terwyl het voor een Kind Gods is, een lampe voor synen voet, ende een licht voor syn pad. Ps. CXIX, 105.

11. Uit dit Woord nu / leerd hy de gangen Gods, de gangen synes Gods in syn Heyligdom / Ps. LXXVIII, 25. Ps. LXXIII, 17. Wanneer hy hem

2. GOD selv uit dat Woord leerd kennen / als den eenen en den Drie-eenen GOD, die sig aan den Son- daar / uit louter genade / wilt schenken / niet alleen als syn Schepper / maar ook als syn Hegtveerdig / Heilig en Heerlik-maaker / waar van sy seggen: siet Jes. XXXII, 22. De HEERE is onse Richter, de HEERE is onse Wetgever: de HEERE is onse Koning, hy sal ons behouden.

22. Den
geheelen
Gods-
dienst,
die bestaat
in
2. De
Vreesse des
HEEREN.

22. Den geheelen Gods dienst / welke bestaat in alle sedelike en geestelike Druyts oeffeningen van waare Goddyugt / waarmede de saaligheid gepaart gaat.

2. De Vreesse des HEEREN, welke niet alleen is het beginfel der wysheid, Spreuk. I, 7. Ps. CXI, 10. maar ook / de Sprink-ader des levens, om af te wyken van de stricken des doods, Spreuk. XIV, 27. waar dooz sy leeren / voor des HEEREN Woord beven, wetende dat de HEERE op deesen sien sal, Jes. LXVI, 2. ja hier dooz krygen sy soodaanige lust tot des HEEREN Woord / dat sy met Jeremias seggen: Als uwe woorden gevonden syn, so heb ikse opgegeten, ende u Woord is my geweest tot vreugde en blydschap mynes herten, Jerem. XV, 16. Hieruit ontspruit dan alle liefde tot God ende syne heplige gemeenschap / so dat sy seggen: Ik sal dan geduuriglyk by u syn, gy hebt myne regterhand gevat, gy sult my leyden door uwen raad, en daar na sult gy my in heerlikheid opneemen; Wien heb ik neffens u in den Hemel, neffens u lust my ook niet op der aarden, Beswykt myn vleesch en myn herte, so is God de Rotsteen van myn hert, en myn deel in eeuwigheid. Want hy heeft geleerd / dat versaaingde der vreugden by des Heeren aangesicht syn, lievlickheden aan syner regterhand eeuwiglyk. Siet het eerste in den LXXIII. Psalm / 23—27. vers / en het laatste in den XVI. Psalm / het laatste vers / het laatste deel.

22. De lie-
de tot het
goede, die
baat tegen
het kwaad-
de, en die
geene die
het doen
baard.
Uit Ps. XV.
betooft.

22. De liefde tot het goede / baard in hun eenen haat tot het kwaade / ende die gene die 't kwaade doen / also sy weten / dat 'er het wee uitgesproken werd over die geene die het kwaade goed, ende het goede kwaad heten. Jes. V, 20. Waarom sy ook met den Digter / uit den XV. Psalm / den HEERE vragende: Wie sal verkeerren in uwe tente? Wie sal woonen op den berg uwer heyligheid? tot antwoord ontfangen. Die opregt wan-

wandelt ende gerechtigheid werkt, ende die met syn her-
te de waarheid spreekt. Die met syne tonge niet agter-
klapt, synen metgefelle geen kwaat doet, en geene
smaat-redenen opneemt tegen synen naasten. In wiens
oogen de verworpene veragt is, maar hy eert diegene
die den HEERE vreesen. **Hierom is het / siende geduu-
rig / op dat eeuwige onveranderliks GOED**, dat de Heere
heeft weggelegd voor die gene, die Hem vreesen, dat
Hy gewrogt heeft, voor diegene die op hem vertrou-
wen in de tegenwoordigheid der menschen Kinderen; **na
de taale van den Spreker / in den XXXI. Psalm / het
20. Vers; so dat sy**

Δ. Niet wandelen in den raad der godloofen, nog staan Δ. Niet wandelen
op den weg der Sondaaren, nog sitten in 't gestoelte der in den raad
spotteren, maar hunne lust is in des Heeren Wet, **om** der god-
syne Wet te overdenken dag en nacht, waarin hunne loofen.
gelukfaaligheid bestaat; na den I. Psalm / 1. en 2. vers.

ΔΔ. Niet sitten by ydele luyden, nog met bedekte luy- ΔΔ. Niet sitten by ydele.
den omgaan; sy haaten de Vergaderinge der boosdoen-
deren, en by den godloofen sitten sy niet. Sy waschen
hunne handen in onschuld, en gaan rontom om des Hee-
ren altaar, om te doen hooren de stemme des lovs, en
om te vertellen alle des Heeren wonderen; sy hebben
liev des Heeren wooninge, en de plaats des tabernakels
syner eere, **so als sy spreken uit den XXVI. Psalm /
waarom?** sy sonderen hun af om na wat begeerliks te
tragten, om sig te vermengen in alle bestendige wysheid.
Spreuk. XVIII. 1.

— **Is het dan ook / dat sy wel eens moeten klaa-** — Al is het schoon
gen / en seggen met den Dicter / uit den XXVII. Ps dat sy
10. vers / Myn Vader ende myne Moeder, hebben my moeten
verlaaten, sy hebben recht om te seggen / maar de Hee klaagen, sy
re sal my aanneemen. So ik niet hadde geloovt, dat ik hebben het
het GOEDE des HEEREN soude sien in het land der levendi- eeuwige
gen, goed in 't oog.

gen (ik ware vergaan) vers 13. Ik sal u aangezicht in GERECHTIGHEID aanschouwen, ik sal verfaadigt werden met uw beeld, als ik sal opwaaken. Ps. XVII, 15.

Overgang
tot

Geen wonder / want dit duurbaare en DUURAGTIGE GOED, is so nauw met de GERECHTIGHEID gepaart / dat het daaruit als voortbloeit / daarom de Opperste Wysheid ook segt; DUURAGTIG GOED.

II, Gerechtigheid.
† Het Hebreuschsche grondwoord verkleert. Gerechtigheid beschreven.

II. En of met / door en by GERECHTIGHEID:

† Het Hebreuschsche grondwoord geeft te kennen / eene onbuigsaame REGTVEERDIGHEID, waar door de Persoon, of vaak altyd in haaren regten staat blyvt. Dus geeft rechtveerdigheid seer aardig te kennen; Die deugt waar door men by sig selv bewust is, dat men na den regel, of na de Wet, so wel of regt leeft, datmen aan eenen iederen het syne geeft, ende niemand beleedigt, en also ook gerust en veerdig staat, om alle oogenblikken in 't regt te durven verschynen, of als Rigter / of om van den Rigter geoordeelt te werden Dat nu

* Komt in de eerste plaats GOD wesentlik toe.

Die hy oeffend in 't uitvoeren van beloven en oordeelen.

‡ Des Heeren Volk beroept sig daar op.

* GOD als de Rigter der gantschen Aarde. Gen. XVIII, 25. So eene wesentlyken REGTVEERDIGHEID / die hem natuur eigen is / en van buiten omtrent anderen geoeffend werd / besit / is eenesaak so klaar / dat sonder sulke gerechtigheid GOD niet soude kunnen GOD spn. Daarom sal Daniel ook in syn gebed / dat hy vooz den HEERE vooz sig en syn Volk uitstortede seggen: By u O! HEERE is de GERECHTIGHEID. Dan. IX, 7.

Die GERECHTIGHEID oeffend hy omtrent den mensche / in 't uitvoeren van syne getrouwe belobten / ende rechtveerdige straffen. Hier van dat

‡ Des HEEREN Volk in hunne gebeden tot God hun op deese syne GERECHTIGHEID beroepen / seggende: O! God myner gerechtigheid. Ps. IV, 2. en Ps. XXXI, 2. Op uw o! Heere betrouw ik, laat my niet beschaamt werden in ewigheid, helpt my door uwe gerechtigheid. Waar vooz.

†† Des

11. Des HEEREN Volk / hunne overwinninge op hunne Vyanden behaalen / so dat sy met DEBORA de moeder in Israel mogen singen. Van het gedruys der Schutteren tusschen de plaatfen, daar men water schept, spreekt aldaar saamen van de geregtigheden des Heeren van de geregtigheden bewesen aan syne dorpen. **Rigteren V, vers 11.** met recht mag dan de Kerke uitroepen / en seggen uit den XXXVI, Psalm / vers 7. Uwe geregtigheid is als de bergen GODS, uwe oordeelen syn eenen grooten afgrond HEERE. Waar dooz hy den rechtveerdigen ende den Godloosen oordeelen sal. Want aldaar is de tyd voor alle voorneemen, en over alle Werk. Want God sal ieder Werk in het gerigte brengen, met al dat verborgen is, het sy goed, het sy kwaad, so spreekt SALOMO in synen Prediker in 't III. Hoofst. vers 17. en XII, 14. By gelegentheid dat hy seyde: vers 16. Voorder hebbe ik ook gezien onder de Sonne ter plaatse des gerigts, aldaar was godloosheid, en ter plaatse der geregtigheid aldaar was godloosheid.

** Den Mensch word ook geregtigheid toegekend. Wanneer deselve sig omtrent de Wetten so gedraagt / dat hy derselver eysch in allen tragt te verbullen / aan syne pligt / so wel omtrent God / als synen Naasten / tragt te voldoen. Sie Deut. VI, 25. Wanneer nu de Mensch /

† Omtrent de Wet van GOD, en desselfs eysch sig selfs onbedrieglik vraagt / of en hoe verre hy deselve tragt te voldoen / sal hy wel ras bevinden / dat hy die GEREJTIGHEID, waar mede hy in de Vuurschaar van God soude kunnen bestaan / niet by sig heeft / maar genoodsaakt is te seggen met DAVID, Ps. CXLIV, 1, 2. O! Heere hoort myn Gebed, neygt de ooren tot myne smeeking, verhoort my na uwe Waarheid na uwe geregtigheid, ende gaat niet in 't gerigte met uwen Knecht. Want niemand die leeft, sal voor u aangesicht rechtveerdig

dig syn. Hier dog moeten wy alle so veel als wy syn / met Job seggen: Waarlik, ik weet dat het so is; want hoe soude de mensche regtveerdig syn by GOD? den welken, so ik regtveerdig ware, niet soude antwoorden, mynen Rigter sal ik om genade bidden. Job IX, 15.

z. Vraag.

z. Hier mag en moet ik dan bzaagen; Hoe het dan met den mensch sal gaan; Also God so reyn van oogen is, dan dat hy het kwaade soude kunnen sien. Hab. I, 13. So regtveerdig dat Hy den schuldigen geensints voor onschuldig kan houden. Nah. I, 2. Ja Hy is een regtveerdig Rigter ende een GOD, die alle dagen toorn, Ps. VII, 12.

z. Opgelost
en beantwoord.

z. Het antwoord is gereed / de GEREGTIGHEID van den borze / van den Middelaar / van hem die de HEERE ONSE GEREGTIGHEID is, Jerem. XXIII, 6. Word van Hem aangenoomen / Hy tog is 't / die al in de tyde van JOB als de VERLOSSER gelooft en erkend wierde / Job XIX, 25. Daar JOB in den gelooft opgetoogen segt: Want ik weet dat myn VERLOSSER leeft, ende hy sal de laatste over het stof opstaan. Deese is 't die segt; als de gezand / een uitlegger / een uit dupsend / om den menschen zynen regten plicht te verkondigen. Die sepde: Verlost hem dat hy in 't verdery niet nederdaale, ik hebbe Versoeninge gevonden, die segt ook van den Mensch Hy sal tot God ernstlyk bidden, die in hem een welbehaagen neemen sal, en syn aangesicht met gejuych aansien: Want hy sal den mensche syne geregtigheid wedergeven. Job XXXIII, 23, 24 en 26.

z. In de
Vuur-
sebaar der
menschen.
* Van
Rigters.

z. Ontrent het waarneemen van die Wetten der GEREGTIGHEID in den Burgerhandel / moet die geregtigheid waargenoomen werden.

* Van de Rigters in 't gerigte / also sy Gode het gerigte houden. Dus luyd des Heeren woord / door den getrouwen knecht Moyses aan Israels Rigters voorgestelt.
A Hoort

Δ Hoort de verschillen tusschen uwe Broederen, en rigt ^{A. Hunne} regt, tusschen den Man en tusschen synen Broeder en tusschen deszelfs Vreemdeling; Gy en sult het aangezicht in het gerigte niet kennen, gy sult den kleynen so wel als den grooten hooren, gy sult niet vreesen voor iemands aangezicht; Want het gerigte is GODES: **Leest dat by Moses in syn V, Boek Deuteron. genaamt in 't Iste Hoofst. het 16 en 17. vers. en voegd daar by de wyse hoe den Richten geboden werd te rigten. Deut. XXV, 1—4.** Doet regt ende gerechtigheid ende reddet den be-roovden uit de hand des verdrukkers, ende der vreemde-ling den weese nog weduwe, ende onderdrukt niet, en doet geen geweld, en vergietet geen onschuldig bloed in deese plaate. **Is de vermaaning van Jeremias aan het Huys des Konings / in syne voorsegginge in XXII, Hoofst. 3. vers.**

ΔΔ. **Waar nu dat selve niet geschied / daar moet men met SALOMO seggen:** Indien gy de onderdrukkinge des armen, ende de beroovinge des gerigtes ende der gerechtigheid siet in een landschap, en verwondert u over sulck een voorneemen: Want die Hooger is dan de Hooge, neemt 'er agt op, ende daar syn Hooge boven hun-luyden. **Pred. V, 7.**

Het WEE word over sulke uitgesproken / die de ONGEGRETTIGHEID pleegen. WEE dien die syn Huys bouwt met ongerechtigheid, ende syne Oppersaalen met onregt. Die synes naasten dienst om niet gebruikt, ende geeft hem synen arbeidsloon niet. **Jer. XXII, 13.**

** Die gerechtigheid / die een ieder sonder onderscheid moet oeffenen en najaagen / moet daarin bestaan / dat hy met Job kan seggen: So lange als myn adem in my sal syn, ende het geblaas GODS in myne neuse; Indien myne lippen onregt sullen spreeken; Het sy verre van my, dat ik u-lie-den, (namelyk die ten onregt hem Job beschuldigden / ^{** Die gerechtigheid, die de een te- gen den anderen moet oeffenen.} **ende**

ende als een Hupchelaar aansagen) regtveerdigen soude, tot dat ik den geest sal gegeven hebben, sal ik myne opregtigheid van my niet weg doen. Aan myne gerechtigheid sal ik vast houden, ende false niet laten vaaren: myn herte sal die niet versnaden van myne dagen. **JOB XXVII. 3—7.** Want / dengenen die de gerechtigheid sayt, is trouwen loon, **Spreeken XI, 18.** Die waarheid voortbrenghet, maakt gerechtigheid bekend. **Spreeken XII, 17.** Dus blykt / dat die gerechtigheid ook moet geoeffent en gepleegt werden; want die de regtveerdigheid doet, die is regtveerdig, segt **Joannes in synen Isten Brieu / in 't III. Hoofst. 7. vers.**

††. Het
Grieksche
woord
δικαιοσύνη.

†† Dus komen wy tot de beteekenis van 't **Grieksche woord δικαιοσύνη**, waarvan sig de meergemelde Oversetters hier bedienen. Dit is mede van die kracht en nadruk / dat het ons te kennen geeft: Dat onbesprooken regt, dat de Opperste Wysheid verkreegen heeft, om op eene **GOD** betamelicke wyse, haare Kinderen niet alleen van de smette ende den Vloek te verlossen, maar ook op den weg der gerechtigheid, in het midden van de paden des regts te doen wandelen; siet het **20. vers van ons Tert-Capittel.** Hier toe strekken dog alle haare vermaaninghen: Hy de **HEERE**, legt weg voor den opregten een bestendig wesen. Hy is een Schild dengenen, die opregtelik wandelen, op dat sy de paden des regts houden; ende hy sal den weg sy-ner gunstgenooten bewaaren, Dan sullen sy verstaan **GEREGTIGHEID** en regt, en billikheden en allen goeden pad. **Spreek. II, 7—10.**

Overgang
tot het ver-
band tus-
schen die
vier goe-
deren, en
daar door
tot het

Dus ontmoeten wy hier een weergaloos duurbaar en kostelich Diertal van de alleruitnemeste goederen / alles wat men voor het tegentwoordige en toekomende leven / wenschen en begeeren kan / in sig vervattende

De **OPPERSTE WYSHEID** steld deselve na den regten regel / in eene nette ordze / om by ophlimminge van het mindere tot het meerdere te gaan. **Cerft**

Opperste Wysheid, uit Spreuken VIII. vs. 18. 65

*. Eerst de twee tydeliche / Rykdom en eere. Daarna de twee heerlyke Hemelsche goederen / duuragtig goed en gerechtigheid. *. Saamen-siel, of de ordre.

†. De tydelijke goederen RYKDOM en EERE sijn verganke-lyk en ongestaadig / also sijn in de uure des doods / van haare besitters wegvliegen, als met Arends Vleugelen, Spreuk. XXIII, 5. Dog wanneer deselve op haaren egten en regten prijs gestelt werden / mogen deselve bil-lyk aangemerkt werden / als goederen die de OPPERSTE WYSHED met haare linker hand aanbied. Spreuk. III, 16. Want so daarby niet gevoegt werd /

‡. Het duuragtige goed met gerechtigheid / als gaven die van boven komen, van den Vader der LIGTEN, by welken geene veranderinge is, nog schaduwe van omkeeringe, van welken alle goede gaven en volmaakte giften afdaalen, van wien se door genade moeten geheyligt sijn. Jacob. I, 17. So gaat het daarmede / als met het Oude Jeschurum, dat vet geworden sijnde / agter uitloeg, ende liet God vaaren, die hem gemaakt hadde, en versmaadede den Rotsteen synes heyls Deut. XXXII, 15. ‡. De eeu-wige of of duurag-tige goede-ren.

** DIT is 't / dat de OPPERSTE WYSHED so vast / met malkanderen gepaart / samen voegt / so dat sijn het een van het andere niet wil gescheiden hebben : Want het is / als of de OPPERSTE WYSHED, in 't midden van hunne kinderen staande / deese goederen / op deese wyse so aanbod / dat sijn eerst hun die goederen / uit hunne linkerhand obergab / om deselve hier wettig te gebruiken / ende daarop hun ook de goederen uit haare rechterhand / straks daarop vertoonde / als sullende vastelick volgen / voor eeuwig en altoos ; om hun daar door gaande te maaken en ieverig in haaren dienst : Want so stelt ons SALOMO de woorden voor / dat sijn RYKDOM en EERE voor laat gaan / en dan daarop / SYN BY MY, volgen laat / met eenen bysonderen toon verheffet / en eynde-lyk ** Het ver-band, uit de linker en rechter-band, als SYN BY MY in 't mid-den staat.

Ik DUURAGTIG GOED en GERECHTIGHEID. Dus komen wy dan van selvs tot

HET TWEEDE DEEL.

Waarin wy

2. Tweede Deel.

2. Sullen sien. Hoe de OPPERSTE WYSHEID sig selve / als de Fonteyn / oorsprong of Bron-ader aantuyft / waarby en waarin deese goederen sijn leggende en waer uitse voortvloeyen / wanneer sy zegt: SYN BY MY.

8. Het woorddeken MY, geevt

8. Het woorddeken MY, dat in de plaats van den eingen naam van de OPPERSTE WYSHEID geset werd / wyft ons te rug op de OPPERSTE WYSHEID. Waar door wy

1. Hier te kennen eene Persoon uit het godlike wesen. Want

1. Hier verstaan / die PERSOON in 't aanbiddelyke Godlike Wesen / die / op eene uitnemende wyse / de selstandige WYSHEID, of WYSHEDENS, genoemt werd: om dat in haar alle schatten der wysheid ende der kennis verborgen sijn; Ik spreek hier niet de woorden van PAULUS, Coloss. II, 3. want

11. Hier kan men

11. Hier kan men

1. Niet met de Jooden, de wesentlyke wysheid van GOD in 't afgetrokkene verstaan.

1. Niet de JOODEN niet verstaan / de wesentlyke wysheid van GOD, in 't afgetrokkene / waar door hy alleen de oorsaken en uitwerkselen van alles / op eene hoog onnaspeurlijke wyse / bestit heeft / ende door syne wysen Raad / in eene verwonderens-waardige ordere te schikken / en tot dat eynde / dat hy sig selvs voorgesteld heeft / te brenge weet / tot syner eere en der menschen heyl. Dan welke WYSHEID ZOPHAR de Naamathiter segt: dat het eene Verborgentheid der wysheid is; om datse dobbel sijn in wesen, en daarvan niet regt.

†. Vraag?

†. Vraag? Sult gy de ondersoeking Gods vinden? sult gy tot de volmaaktheid toe den Almagtigen vinden? Sy is als de hoogten der Hemelen, wat kond gy doen? dieper dan de helle, wat kond gy weten? Langer dan de

de aarde is haare maate, en breeder dan de Zee. **Job** XI. 6, 7, 8, en 9. **Om nu niet te spreekken van die** Veel minder de wysheid der menschen, die langzaam en door veel moeyte werd verkregen. **WYSHEID, die in den mensch plaats kan hebben / spnde** eene bekwaamheid, om veerdig eene saake, in haare natuur, aard en eigenschappen, te leeren kennen, en alsdan gefond en wel gegrond daar van te oordeelen. **Waar** langzaam en door veel moeyte werd verkregen. **van men ook met het uiterste recht mag vraagen; Wie** heeft de wysheid in het binnenste geset? of wie heeft den sin het verstand gegeven? **Job XXXVIII, 36.** Want een Mensche die in weerde is, ende geen verstand heeft, is gelyk de beesten die vergaan. **Ps. XLIX, 21.** **Deese wys-** ††. Het antwoord. **heid word doorgaans langzaam / en niet dan met veel** †. Met de voornaamste Uitleggers. **moeyte / arbeid en vlyt / verkreegen. Waarop dan**

††. Het antwoord van de Opperste Wysheid selvs gereed †. Die Persoon, die in den II. Psalm, 7. en 8. van haar getuygt. **is / Ik Wysheid, woone by de Kloekfinnigheid, en vinde** de kennisse aller bedagtsaamheid. **Spreuk. VIII, 12. Dus**

≡. Met de voornaamste Uitleggers / verstaan wy †. Die Persoon, die in den II. Psalm, 7. en 8. van haar getuygt. **dan hier door de OPPERSTE WYSHEID;**

†. Die doozlugtige Persoon / die DAVID in den twee- †. Die Persoon, die in den II. Psalm, 7. en 8. van haar getuygt. **den Psalm / spreekende inboert / seggende: Ik sal van** 't besluyt verhaalen; **De HEERE** heeft tot my gesegt, gy syt myn Soon, heden heb ik u gegeneereert; **Eysch** van my, ik sal u de Heydenen geven tot uw ervdeel, en de eyndens der aarden tot uwe besittinge. **Ps. II, 7, 8. Dit** †. Die Persoon, die in den II. Psalm, 7. en 8. van haar getuygt. **nu komt**

*. Ten vollen obereen met het geene wat deese WYSHEID *. Waar mede overeenkomt wat hier gesegt word. Dat eene Persoon te kennen geevt, die selv- **hier van haar selvs getuygt; wanneer sy segt: De** Heere besat my in 't beginsel synes wegs, voor syne werken, van doen aan. Ik ben van eeuwigheid af, gesalvt geweest, van den aanvang, van de oudheden der aarden aan. Ik was gebooren, als de afgronden nog niet waren, als nog geen fontynen waren, swaar van water. **Alle** †. Die Persoon, die in den II. Psalm, 7. en 8. van haar getuygt. **spreekwysen die te kennen geven / dat hier eene eeuwigge**

selvstandigheid / die met regt de OPPERSTE WYSHEID haar noemt. Met regt spreekt die dan ook

§. Haare Kinderen noodigt.

§§. Haare Dienst

maagden uitsend.

** Welke dingen ons

doen besluy-

ten, dat hier van

eene selv-

standige wysheid

gesproken werd;

††. Die doorlugtige

Persoon, die dan

eens als des

HEEREN Spruyte,

dan eens als des Hee-

ren Knegt voorkomt.

dat ons leert.

*. Dat bet eene God

delijke Persoon is, die

GOD MET ONS.

** Op eene bysondere wyse daar toe gesalvt.

§. Haare Kinderen tot haar noodigende. Nu dan Kinderen, hooret na my: want welgeluksaalig synse, die myne wegen bewaaren. Spreuk. VIII, 32.

§§. Haare Dienst-Maagden uitsendende, na dat sy haar huys gebouwt, en haar Slagt-vee geslagt heeft. Spreuk. IX, 1-7.

** Welke dingen niet / dan in eenen gantsch slauwen sin / van de WYSHEID GODS in 't afgetrokkene / ik zwijge van de WYSHEID der menschen kunnen gesegt werden / maar geven eene doozlugtige eeuwige selvstandigheid te kennen.

††. Die doozlugtige Persoon nu / komt ons in des HEEREN Woord / door den mond syner Propheten gesproken / dan eens vooz / als des HEEREN SPRUYTE, Jes. IV, 2. Dan eens als de Knegt, ende een Man, wiens naam Spruyte is; Zach. III, 8. VI, 12. Dat ons / wanneer wy naukeurig met GOD, in zyn Woord / raadpleegen / overtuygt /

*. Dat deeze PERSOON, eene Godlike PERSOON moet zyn / die van den Heere selvs de HIRUDY IMMANUEL, dat is: GOD MET ONS, genaamt word / Jes. VII, 14. en daarom van de Kerke / als de hoogste oorzak haarer vreugde en blydschap / aangemerkt / wanneer zy zeggen: Want een Kind is ons gebooren, een Soon is ons gegeven, en de heerschappy is op syne schouderen, en men noemt synen naam Wonderlyk, Raad, Sterke GOD, Vader der Eeuwigheid, Vrede-Vorst. Jes. IX, 5.

** Deese PERSOON voerd haar egter in / als daar toe op eene bysondere wyse gesalvt / dat is afgesondert en bekwaam gemaakt / door des HEEREN Geest, om eene blyde boodschap te brengen den sachtmoedigen, gesonden, om

om te verbinden de gebrookene van herten, om den ge-
vangenen vryheid uit te roepen, en den gebondenen ope-
ninge der gevankenisſe, om uit te roepen het jaar van het
welbehaagen des HEEREN, ende den dag der wraake on-
ſes Gods, om alle treurigen te trooſten. *Jef. LXI, 1, 2.*
tot dat epnde / moest hy

3. An de Wereld komen / om de gerechtigheid te bood- *3. In de*
ſchappen in de groote Gemeente / *Ps. XL, 10.* En ſy- *wereld*
ne ziele te ſtellen tot een ſchuld offer. *Jef. LIII, 10.* *gekomen.*

Want

† Als die groote en magtige PROPHEET, die na Mo- *† Als Pro-*
ſes komen ſoude / na welken ſy hooren moeſten / *Deut.* *pbeez.*
XVIII, 15—18.

† Als PRIESTER ſoude hy des HEEREN Tempel bou- *†. Als*
wen, ja den Tempel des HEEREN bouwen, ende hy fou- *Prieſter.*
de den cieraad dragen, en ſitten en heerſchen op ſynen
Throon, en de raad des Vredes ſoude tuſſchen HEM en
den HEERE der heyrſchaaren ſyn, *Zach. VI, 12, 13.* Die
egter als ſoodaanig / eerſt op den weg uit de beeke ſou-
de drinken, dat is leyden / en daar na ſyn hoofd om hoo-
ge heffen. *Ps. CX, 7.* Dus wederom langſ die trap-
pen.

22. Uit deeze Wereld vaaren, als God met gejuyg als *22. Uit de*
de HEERE met het geklank der baſuïne, *Ps. XLVII, 6.* *Wereld ge-*
Waar van de Kerke ſoude ſingen. Gy ſyt opgevaaren *gaan; als*
in de hoogte, gy hebt de gevankeniſſe gevangelik ge- *God en*
voert, gy hebt gaven genoomen (om uit te deelen) on- *Koning.*
der de menſchen, ja ook de wederhoorigen, om (by u)
te woonen. *Ps. LXVIII, 19.* Om dus als KONING te
heerſchen over de gansche Aarde. *Ps. XLVII, 8.* Van
See tot See, en van de Riviere tot aan de eynden der
Aarden, *Ps. LXXII, 8.*

† Wat dunkt u? ſoude ſo eene doozlugtige PERSOON, die *†. Vraag?*
ſo klaar van God in de rolle des woords woord onder-
ſcheiden

scheiden / waar aan nogtans ook deselve naamen / werken / en eere toegeschreeven werden / niet GOD selvs? en ook in sekeren opsigte minder dan GOD, moeten syn? Want A. HEERE is syn naam, en GOD geeft syne eere aan geenen anderen, *Jes. XLII. 8.*

A. HEERE
is syn
naam.
AA. Des
HEEREN
Knecht.

AA. Des HEEREN KNEGT word hy genoemd als de regtveerdige, om dat hy 'er veele regtveerdig soude maaken, want hy soude hunne ongerechtigheid draagen, *Jes. LIII. 11.* Die tot dat eynde segt: De HEERE HEERE heeft my eene tonge der Geleerden gegeven, op dat ik wete, met den moeden een woord ter regter tyd te spreken; Hy wekt alle morgen, hy wekt my de ooren; dat ik hore, gelyk die geleerd werden: De Heere HEERE heeft my de ooren geopent, en ik ben niet wederspannig geweest, ik wyke niet agterwaarts. Ik geve mynen rugge dengenen die my slaan, en myne wangen dengenen, die my 't haar uitplukken, myn Aangesichte verberge ik niet voor smaatheden en speeksel, *Jes. L. vs. 4-7.*

II. Vraag?

II. Wat dunkt u / soude deese HEERE, ende regtveerdige Knecht / niet met het alleruiterste regt mogen seggen: Wie is 'er onder u luyden, die den Heere vrees, die na de Stemme synes Knechts hoort? Als hy in duysternis wandelt en geen licht heeft, dat hy vertrouwe op den naame des Heeren, en steune op synen GOD. *Jes. L. vs. 10.* Want / Rykdom en Eere syn by my, duuragtig goed en geragtigheid.

SS. By my
segd dan de
Messias.

SS. Het is dan de MESSIAS, de GESALVDE des HEEREN, die hier als de OFFERSTE, WYSHED, de FONTYNE des LEVENS, *Ps. XXXVI. 10.* haare schatten opend en aanbied / seggende: deese Goederen syn by my.

I. De
woorden in
haar vol-
komen be-

I. De woorden in haar volkomen beslag genoomen / geven / na den sin der woorden / en volgens de Vertaalinge van onse groote Taal-geleerden en Oversetters te

ken-

kennen; Iets in syne volkomene magt en willekeur te hebben, deselve so te besitten, datse niet alleen by, maar ook selvs in de OPPERSTE WYSHED gevonden werden; om deselve, na haare vrye magt te kunnen mededeelen en geven, aan wien sy wilt. Dus dog laat sy sig vinden, van die gene, die niet na hem vraagden, ende die niet na hem fogten; tot een Volk, dat niet na synen naame genoemt was, heeft hy gesegt; siet (hier) ben ik, siet (hier) ben ik, Jes. LXV. 1.

// Die woorden leyden ons dan daar heenen / dat wy na derselven beteekenis het stuk so opbatten / dat wy

De lichaamelijke Goederen aanmercken / als in haare magt sinde / also sy als de Schepper van de Eindens der Aarden / dese Goederen in haare linker hand houd Rykdom en Eere, Spreuk. III. 16. Want die

Seggen kan: Myne is het silver en myne is het goud. Hag. II. 9. Die had

* Niet alleen oudsnyds magt / om Israëel te gebiedē / om van de Egyptenaars, voor haaren Aarden dienst te eyschen silvere Vaten en goudene Vaten ende Kleederen, om deselve op hunne Soonen en de Dogteren te leggen. Exod. III. 22.

** Maar ook te seggen / als in den toekomenden tyd: Voor koper sal ik goud brengen, en voor yser sal ik silver brengen, en voor houd koper, en voor steenen yser, Jes. LX, 17. Want

z. Heeft hy een onbesprooken regt ontfangen / niet alleen over alle ondermaansche goederen / maar ook over alle menschen kinderen.

+ Volgens den Dichter in den VIII, Ps besit hy alles / daarom word hem toegezongen: Gy doet hem heerschen over de Werken uwer handen, gy hebt alles onder syne voeten geset, Schapen en Ossen alle die, ook mede de dieren des Velts, het gevogelte des Hemels, ende de

Vif-

slag, geven te kennen, iets in syne magt en willekeur te hebben-

// Die woorden leyden ons dan daar heenen; om stukswyse te sien.

- Hoe de lichaamelijke goederen by de Opperste Wysheid syn.

† Rykdom. * Niet alleen van ouds-

** Maar ook in 't toekomende.

z. Het onbesprooken regt.

1. Volgens het welk by alles besit.

Visschen der See, het gene de paden der See doorwandelt, O! HEERE onse HEERE mag men hem dan wel toejuchchen / hoe heerlijk is uwe naam op de gansche Aarde! Van 't 7-8. vers.

¶ Volgens het welk by alles na syn welgevallen uitdeelt.

¶ Volgens dit regt/deelt hy het ook/ na syn bymagtig welbehaagen uit / aan wien hy wilt / sonder dat sy gesogt worden/ bind mense by Hem / want de Seegen des Heeren maakt ryk en voegt 'er geene smerte by, Spz. X, 22. So de Heere het huys niet bouwt, te vergeeys arbeyden deszelvs bouw-luyden daar aan, so de Heere de Stad niet bewaard, te vergeeys waakt de Wagter. Het is te vergeeys dat gy lieden vroeg opstaat, late opblyvt, etet brood der smerte, het is also, dat hy 't synen beminden als in den slaap geevt. Ps. CXXVII, 12.

¶ Met voorbeelden opgeheldert. † Uit de buyshouding der Oudvaderen.

¶ Wanneer wy dit niet voorbeelden wilden ophelderen / waar souden wy beginnen / waar eyndigen.

† Syn de huyshoudingen der Oudvaderen/in 't voorgegaande reets aangehaald / daar van doozslaande betwysen / men sie maar / op de wonderbaare Seegeningen van JACOB, in 't huys van synen Schoon-vader LABAN, hoe dikwils deselve hem ook synen loon veranderde / de Heere segende nogthans hem verre boven LABAN, siet dit/om niet alles aan te haalen. Gen. XXIX-XXXII.

¶ Bysondere voorbeelden. boven aangebaalt, worden nu maar aangebaalt, om te toonen dat het de MESSIAS is geweest die hy is verscheenen in den droom.

¶ Syn de bysondete voorbeelden/boven ook reets aangehaalt/van JOSEPH, aan 't Hof van PHARAO en SALOMO, boven alle koningen der aarden / Siet Gen. XLV, 13. en 1. Kon. III, 13. ook daarvan betwysen. En siet dog naaukeurig / wie het is / die daar spreekt in hunne gesigten en droomen / ende gy sult gewaar worden/dat het de HEERE de GOD Israels / ja de MESSIAS, de Verlosser / is / die seggen kon; Ik ben de eerste ende ik ben de laatste, ende behalven my is 'er geen GOD, Jes. XLIV, 6. Dit nu gaat so ver dat DAVID ook heeft mogen seggen: Ik ben jong geweest, ook ben ik oud geworden, maar hebbe niet gesien den regt-

regtveerdigen verlaaten, nog syn faat soekende brood.
Ps XXXVII, 25.

Die seggen kon: ik stelle den Heere geduuriglyk voor *Overgang* my, om dat hy aan myne regterhand is, sal ik niet wan-*tot* kelen, **die laat 'er ook op volgen:** Daarom is myn herte verblyd, ende myne EERE verheugd haar, **Ps. XVI, 9.**

Dus mag hy ook zeggen:

†. EERE IS BY MY.

†. EERE.

*. Komt het verhoogten niet uit het Oosten, nog uit het * *Bewys* Westen, nog uit de Woestyne: maar is God Rigger die *dat de* desen vernedert en geen verhoogt, **na de Taale van** *Opperste* **den LXXV, Ps. 7, 8.** **Dat dog erkende Nebucadnezar /** *Wysheid* **wanneer hy zeyde:** Alle inwoonders der Aarde syn als niet *Godsels* **is.** geagt, en hy doet na synen wille met het Heyr des Hemels, ende de inwoonders der Aarde, ende daar is niemand die syne hand afslaan, of tot hem seggen kan wat doet gy. **Dan. IV, 35.** **So moet volgen; dat hy die seggen kan.** **Spreuk VIII, 15, 16.** Door my regeeren de Koningen ende de Vorsten, stellen gerechtigheid, door my heerschen de Heerschers ende de Prinsen, alle Riggers der Aarden, **ook moet zyn God boven alle te prysen in der Ewigheid; so dog noemt hem Paulus. Rom. IX, 5.** **Want is het schoon / dus alle EERE besit. dat**

** De wyse eere zullen beërven, **na Spr. III, 35.** **Het is eg-** *** Bewys* **ter ook waar wat die selve SALOMO zegt; Wanneer men op** *dat de* **de enkele wysheid der menschen siet: Pred. IX, 11.** Ik *wysheid* **keerde my ende sag onder de Sonne, dat de loop niet is der men-** *der men-* **snellen, nog de stryd der Helden, nog ook de spyse der Wy-** *schen niet* **sen, nog ook de rykdom der Verstandigen, nog ook de gun-** *altyd eere* **ste der welwefende, maar dat tyd, ende toeval allen wede-** *geevt.* **vaart. So segt derhalven de Heere: Een Wyse beroeme sig niet in syne wysheid, ende de sterke beroeme sig niet in syne sterkheid, een ryke beroeme sig niet in synen rykdom, maar die sig beroemt, beroeme sig hier in, dat**

hy verstaat en my kend, dat ik de Heere ben doende weldadigheid, regt ende gerechtigheid op der Aarden; Want in die dingen heb ik lust spreekt de Heere by Jerem. IX, 23, 24. De Opperste Wysheid blybt derhalven ook niet by deese goederen stille staan / maar verbindt daar mede onverbreeklyk /

De Geestelike en Hemelsche goederen syn by hem.
† Duuragtig goed.

De Geestelike en Hemelsche goederen / wanneer zy segt; duuragtig goed met gerechtigheid syn by my.

† Duuragtig goed, is by hem / waar tegen al de schatten en rykdom van de geheele Wereld maar te agten zyn / als een druppel aan den Emmer, ende een stofken aan de Weegschaale: O! Hoe groot is U goet, dat gy weggelegd hebt, voor den gene die U vreesen, dat gy gewrogt hebt, voor die gene die op u betrouwen in de tegenwoordigheid der menschen kinderen, naden XXXI, Ps. 20.

*. Waar in dit goed bestaat.

*. Dit goed bestaat daar in / op dat hy syne lievhebbers doe beerven wat bestendig is, ende alle hunne Schatkamers vervulle, Spreuk. VIII, 25.

** . Dat beelden word van den Digter in den XXXVI. Pl. 8--16.

** . Waar over zy billik uitroepende zeggen: Hoe duurzaam is uwe goedertierenheid, O! Heere, dies de menschen kinderen onder de schaduwe uwer Vleugelen kunnen toevlugt neemen, sy worden dronken van de vetigheid uwes Huyses, ende gy drenktse uit de Beeke uwer wellusten, want by u is de Fontaine des levens, ende in u licht sien wy het licht. Ps. XXXVI, 8, 9, 10.

†. Alleen aan syne Knechten opgedragen.

†. Hy dog is het en niemand anders die als magt hebende / zegt / tot de veragters zynes naams / siet myne Knechten sullen eten, dog gy luyden sult hongeren, siet myne Knechten sullen drinken, dog gyluyden sult dorsten: siet myne Knechten sullen blyde syn, dog gyluyden sult beschaamt syn; siet myne Knechten sullen juychen van goeder herten, maar gyluyden sult schreeuwen van weedom des hertens, en van verbreekinge des Geestes sult gy huylen. Jes. LXV, 13, 14.

¶ Het is die zelve HEERE, die by JEREMIAS in 't XXXI, Hoofst. in 't 14. vers zegt: Ik sal de ziele der Priesters met vettigheid dronken maaken; en myn Volk sal met goed verfaadigt werden spreekt de HEERE.

¶. Bevestigt uit Jerem. XXXI, 14.

§. Dit doet de Geloobigen ook rijkhalsende na dat goed uitsien en verlangende vraagen? Hoe groot sal syn goed wesen, en hoe groot sal syne schoonheid wesen, het koorn sal de jongelingen, ende de most de jonkvrouwen spreekende maaken. By Zach. IX, 17.

§. Dit doet hen verlangende daar na vraagen?

§. Dit doet hun betuygen / dat een dag in des HEEREN Voorhoven beter is dan duysend elders. Ik koosliever aan den dorpel in 't Huys mynes GODS te wesen, dan lange te wonen in de tente der godloosheid, want God de HEERE is myn Sonne en Schild. De HEERE sal genade en eere geven, Hy sal het goede niet onthouden den geen die in opregtigheid wandelen. Ps. LXXXIV, 11; 12.

§. Dog in syn Huys vyelig afwagten.

Hoe lievelik syn dan op de Bergen de voeten des genen, die 't goede boodschapt, die den Vrede doet hooren, des genen die goede boodschap brengt van 't goede, die heyl doet hooren, des genen die tot Zion segt: u God is Koning? mogen wy billik vraagen met JESAIAS LII, 7. En geen wonder / want hier door worden zy reets der Godlike natuur in dit sterfelijk leven deelagtig / en in de kragt Gods bewaart tot die Zaligheid / die bereypt sal werden in den laatsten tyd. Hoe kan dit anders zyn? of deese duuragtige goederen moeten zo nauw gepaart gaan.

Overgang tot

¶ Met de GEREGTIGHEID van MESSIAS. Want by is 't die alle eyndens der Warden dus uitnoodigt: Wendet u na my, na my toe, wordet behouden alle eynden der Aarden: want ik ben God, en niemand meer. Ik hebbe geswooren by my selven, daar is een woord der GEREGTIGHEID uit mynen monde gegaan, ende het sal niet weder keeren. Dat my alle knie sal gebogen werden, alle ton-

¶. De geregtigheid.

ge sal my sweeren. Men sal van my seggen gewisselyk in den Heere syn GERECHTIGHEDEN en sterkte; tot Hem sal men komen, maar sy sullen beschaamt werden alle die tegen Hem opstaan. Want in den Heere sullen geregtveerdigt werden, en sig beroemen het gantsche saet van Israel. So lyd zyne eigene Taal / dooz JESAIAS opgeteckend in 't Boek zynner Doozseggingen in 't XLV, 22—25.

*. Daar mede bekleed, loopen ook het pad der regtveerdigen.

*. Wat wonder dan / dat van hun / die met de GERECHTIGHEID van deese OPPERSTE WYSHEID bekleed werden / gezegt word: Het pad der regtveerdigen is als een schynend licht: Voortgaande en lichtende tot den vollen dag toe? Spreuk. IV, 18. Dus mogen zy welgelukfaalig genoemd werden, die na Haar hooren, daagelyks waakende aan haare poorten, waarnemende de posten haarer deuren. Spreuk. VIII, 34.

** En juychen daar over,

** En juychende seggen: Ik ben seer vrolyk in den HEERE, myne ziele verheugd haar in mynen GOD; want Hy heeft my bekleed met de kleederen des heyls, den mantel der GERECHTIGHEID heeft Hy my omgedaan; gelyk een Bruydegom sig met Priesterlicken cieraad verciert, en als een Bruyd haar verciert met haare gereetschap. Jes. LXI, 10.

3. So als JESUS CHRISTUS, die meerder is dan SALOMO, dit vervult heeft, en nog vervult.

3. Het is JESUS Onse CHRISTUS, die als de waare OPPERSTE WYSHEID, meerder dan SALOMO, deese goederen by sig / in zyne magt en besit / ook aangebragt heeft. So als wy dat hoort / uit de Schriften der Evangelisten en Apostelen, zullen aantopsen en voldingen. Want

a. In de daagen synner omwandeling in 't vleesch

a. Hy in de daagen der omtwandelinge in den vleesche / waar van men Johannes hoort getuygen in zyn Evangelium, in 't I. Hoofst. vers 14. Het Woord is vleesch geworden, en heeft onder ons gewoont, ende wy hebben syne heerlijkheid aanschouwt, eene heerlijkheid, als des

des eerig-geboornen van den Vader, vol van genade en waarheid. Wanneer Hy veplig in 't midden van zyne Opanden seggen doest /

α). De Wysheid is geregtveerdigt geworden van haare Kinderen. Matth. XI, 19.

α). Is de wysheid geregtveerdigt.

β) De GOEDEREN die van de OPPERSTE WYSHEID, by SALOMO opgegeven werden / zyn by hem ook in volle kragt en nadruk te krygen; Want wat

β). Haare goederen openbaar geworden, waarin

1. De lichamelicke goederen betreft / en wel

§ Den RYKDOM. Of schoon

1. De lichamelicke.

/ Hy op eene arme wyse in deese Wereld gekomen was / Matth. II, vs. 12. Luc. II, 1—8. vermeld; so dat Hy zeyde: De Vossen hebben hoolen, ende de Vogelen des Hemels, nesten; maar des menschen Soon heeft niet, waar hy het hoofd neder legt. Matth. VIII,

§. Rykdom. / Of schoon niet na de wereld.

20. Ja dat JOANNA, de huysvrouwe CHUSE, des Rent-Meesters HERODIS, en SUSANNA, en andere veele, hem dienden van haare goederen; na Lucas aantekeninge / in zyn Euangelium, in 't VIII. Hoofst. vs. 3.

//. Nogtans toonde Hy / dat Hy magt hadde over de Disschen der Zee / om hem het silber uit den afgrond op te haalen / wanneer Hy PETRUS belastede / om heenen te gaan na de Zee, den angel te werpen, ende den eersten Visch die opkwam, te neemen; waarin hy eenen

//. Nogtans in zyne magt, dat bleek uit Matth. XVII. 17.

Stater vond / om hem ter betaalinge van de schattinge te geven, by Matth. in 't XVII, Hoofst. vers 27. Dog wil Hy / dat de zyne sullen schatten vergaderen in den Hemel, daar sy nog motte nog roeft verdervt enz. Matth. VI, 20. Also een ryke, swaarlyk in 't Koningryke der Hemelen sal ingaan. Matth. XIX, 24.

§§. De EERE.

§. Of schoon Hy geene EERE van Menschen nam, Joh. V, 41. Die Hem bespottende, des Timmermans Soon,

§. EERE. / Of schoon niet van Menschen.

Matth. XIII, 55. ja den Timmerman selvs / **Marcus VI, 3.** noemden. Wel wetende / dat het geene EERE is / die de menschen / die de liefde Gods niet in hun hebben / den een den anderen geven / gelyk hy segt : Ik kenne u-luyden , dat gy de liefde Gods niet in u hebt ; Hoe kund gy-luyden gelooven , die gy eere van malkanderen neemt , ende die de EERE van GOD is , niet soekt ? **Joh. V. 42, 44.**

II. Nogtans dorst hy getuygen, dat de Vader zyne EERE socht.

II. **Pogthans** mogt hy zeggen : Ik soeke myne Eere niet, daar is een diefe soekt en oordeelt. Indien ik my selve eere, so is myne eere niets, myn Vader is 't die my eerd, welken gy segt, dat uwe God is. **Joh. VIII. EERE socht. 50, 54.**

I. Ontbrak hem geen getuygenis.

I. **Ontbrak** het Hem niet aan getuygenis / wie Hy was ? **Johannes de Dooper** / gaf dat van hem / want neer hy op hem wyzende / zeyde : Siet het Lam Gods. **Joh. I, 36.** **Petrus** antwoordende / zeyde : Gy zyt de **CHRISTUS**, de Soone des Levendigen Gods. **Matth. XVI, 10.**

II. Ontbrak hem niet de lof der Kinderkens.

II. **Ontbrak** hem niet / den lof der Kinderen / ter verbullinge van de woorden / uit den VIII. Psalm / ja van Kreupelen, Blinden, ja zelvz de Duybelen / welke hem moesten ontsien ; siet **Matth. XX, 30. XXI. 15, 16.** **Matth. VIII, 31.** ja der geheele Schaare, **Joh. XII, 12-17.** welke eere Hy den genen / die hem in de wedergeboorte volgen / ook beloofte / **Matth. XIX, 28. Wat**

2. De geestelicke.

2. **De geestelicke goederen** betreft. **S. DUURAGTIG GOED**, was by Hem op eene uitmuntende wyse ; want Hy was 't / die

8. Duuragtig goed. 1. De saaligheden die Hy uitsprak, bekeken in sig.

1. **De SAALIGHEDEN uitsprak** / over de armen van geest, treurigen van herten, sagtmoedigen, die Hongeren en dorsten na de gerechtigheid ; De Barmhertige, de reyne van herten, de vreedsaamen, Die vervolgt werden om der

der gerechtigheid wille, Matth. V, 3—11. Bysonder / als hun de menschen smaden en vervolgen, en ligende, alle kwaad tegen hun spreken, om synes naams wille, in 't 11. Vers. Hy is 't / die alle vermoeyde en belaste, tot sig noodigt / om hun ruste, ja ruste voor hunne ziele te geben. Matth. XI, 28. Hy is 't / die / de Weg, de Waarheid, ende het Leven, is / sonder denwelken niemand tot den Vader komt. Joh. XIV, 6

//. Deese DUURAGTIGE GOEDEREN, heeft Hy / als de GOEDE HERDER vooz syne schapen, die syne stemme hooren, verworven / en toegepast; want hy kend deselve, en sy volgen Hem. Hy geeft hun het eeuwige leven, en sy sullen niet verlooren gaan in der eeuwigheid, ende niemand sal deselve uit syne hand rucken. Joh. X. 14, 27, 28.

//. Deese goederen heeft Hy.

— . Niet alleen in dit leven.

†. Als PROPHEET, zynen Leerlingen aangeboden / in zyne Heerlike Leer-redenen / die hy telkens met de allerkrachtigste teekenen van zyne Godlike Sendinge bevestigde dooz wonder-werken / gelyk de Schriften der Euangelisten, daar vol van zyn. Matth. XI 28, 29. en XIII. 57. Maar

— . Niet alleen in dit leven.

†. Als Propheet aangeboden.

††. Als HOGEPRIESTER, verworven / wanneer Hy niet alleen vooz die gene die hem de Vader gegeven hadde, bad / Joh. XVII, 9. maar ook syne ziele tot een rantsoen voor veele stelde, waartoe hy gekomen was in de wereld / Matth. XX, 28. so dat Hy / ende zielen-angst en stryd vooz hun heeft ondergaan / ende den Bloek des Kruyses gedraagen / tot dat hy konde seggen: Het is volbragt. Joh. XIX, 30. En dus krachtig beweesen / dat Hy was de HEERE ONSE gerechtigheid. Jerem XXIII, 6. en XXXIII, 16. siet PAULUS geheelen Brieu aan de Hebreen.

††. Als Hoge Priester verworven; maar

≡. Na syne Opstandinge uit den dooden / als koning overwonnen hebbende / kon hy derhalven ook vraggen: *uit den dooden.*

≡. Na syne Opstandinge uit den dooden.

§§. *Syne gerechtigheid.*

1. *Is gekomen om aan de gerechtigheid synes Vaders te voldoen,*

— *Die Hy volkomen besat.*

— *Die Hy ook kan na syn vrymaggig welbehaagen uitdeelen.*

† *Offchoon Hy overvloediger gerechtigheid*

eyscht, als der Phariseen en Schriftgeleerden, geschied sulks om te toonen.

†† *Dat Hy bun, en sy niet Hem, uitverkooren hadde.*

|| *Niet om regtveerdige saalig te maaken?*

gen: Moeſte De CHRISTUS niet alle die dingen leyden, en also in syne heerlikheid ingaan; **Luc. XXIV, 26.** **zyn Koningryk oprigtende / en daarin syne goederen uitdeelende;** Want het Koningryke Gods is niet spys en drank, maar regtveerdigheid en Vrede, en blydschap door den Heyligen Geest. **Rom. XIV, 17.** **Welke goederen zyn alle de goederen van 't Genade Verbond.**

§§. **Met syne GERECHTIGHEID, moeten dan deese duuragtige goederen ook gepaart gaan; want**

1. **Is hy gekomen / om aan de gerechtigheid van synen Vader te voldoen / so betaamde het hem alle gerechtigheid te vervullen.** **Matth. III, 15.** **ende dat door synne daadelicke en lydende gehooftzaamheid; hy heeft ook zynen geest gesonden / de wereld te overtuigen van sonden, gerechtigheid en oordeel.** **Joh XVI, 8.** **Want**

— **Hy die in den hoogsten graad of trap besat / so dat Hy ook syne allerbitterste Opanden kon uitdaagen/en vraggen / Wie van u overtuigt my van sonden?** **Joh. VIII, 46.** **Die**

— **Hy ook na zyn vrymaggig welbehaagen uitdeelt / en schenkt aan wien Hy wil: want veele syn geroepen, maar weinige uitverkoorene,** **Matth. XXII, 14.** **Want**

† **Seyde Hy tot zyne Leerlingen.** **Het sy dat uwe gerechtigheid overvloediger zy als der Phariseen en Schriftgeleerden, (welke wel den menschen scheenen van buiten regtveerdig, maar van binnen vol van geveinstheid en ongerechtigheid waren.** **Matth. XXIII, 28.)** **Hy wiste**

egter wel / dat sy sonder hem niets konden doen. **Dus** †† **Seyde Hy: Gy hebt my niet uitverkooren, maar ik hebbe u uitverkooren, ende ik hebbe u gestelt, dat gy sult heenen gaan en vrugt draagen, ende uwe vrugt blyve, op dat, so wat gy van den Vader begeeren sul. in mynen naame, Hy u dat geve.** **Joh. XV, 16.** **Want**

|| **Hy was niet gekomen om te roepen regtveerdigen, maar sondaars tot bekeeringe: want de gesonden hebben den Medicyn-meester niet van nooden, maar die**

siek

siek zyn. Matth. IX, vers 12. Dit bleek /

1. Het is waar / Hy hadde wel twaalv DISCIPELEN, 1. *Uit*
of APOSTELEN, uitverkooren, maar een daarvan, na- *JUDAS.*
melik JUDAS, was een Duyvel. Joh. VI, 70. Voor dee-
sen zynde de Soone der Verdervenisse; bad Hy ook
niet / Joh. XVII, 12. om te toonen / dat 'er wel onder
die gene / die Hem nabloogden / waren / die den Heere,
die Hun tot den uiterliken dienst gekogt hadde, ver-
loochenden. 2 Pet. II, 1.

2. Daar Hy egter voor PETRUS reets gebeden had- *II. Uit*
de / eer Hy hem verloochende / dat syn geloove niet sou- *PETRUS.*
de ophouden; op dat Hy ook, als hy soude bekeerd syn,
syne broeders soude bekeeren. Luc. XXII, 32. Wiens-
halven Hy hem ook door zyn godlik gesigt, in 't mid-
den syner banden / tot boete en bekeeringe / na buiten
dreef, om bitterlyk over syne sonden te weenen, Matth.
XXVI, 75. Marc. XIV, 72. Luc. XXII, 61.

3. Hiertoe soude Hy hun synen GEEST, als den TROO- *4. Hier*
STER, senden / die hun in alle waarheid leyden: Want *toe soude*
Hy sal van sig selven niet van Hem spreken; maar so wat *hy zynen*
Hy gehoord sal hebben, sal Hy spreken, en de toekomen- *Geest zen-*
de dingen sal Hy verkondigen, die sal my verheerliken; *den.*
want Hy sal het uit het myne neemen en u verkondigen;
so spreekt Hy / de Heere selvs / by Joh. in XVI. Hoofstf.
13. en 14. vers.

4. Dit alles moeste / na dat hy zynen Discipelen be- *4. Dat hy*
vel gegeven hadde / om te Jerusalem te blyven / en daar *ook gedaan*
de beloften des Vaders af te wagten / ook tot oprig- *heest.*
tinge van zyn Koningryk / volgen / Sie Hand. I. ge-
heerl.

b. Hy dan uit den dooden opgestaan zynde / waar *b. Na zyne*
door Hy kragtelyk bewesen is / de Soone Gods te zyn / *Opstandin-*
na den Geest der heyligmaakinge / na de taale van *ge, in de*
PAULUS, Rom. I, 3. heest ook na zyne beloften / by *vervult,*
die door *zynen Geest*
Joh. God gaven.

JOHANNES hoven aangehaalt / synen Geest gefonden op den Pinxter-dag, Handel. II, 1-40. en daar door syne beloften verbult aan zyne APOSTELEN gedaan / en van LUCAS opgeteckend: Ik sal u mond en wysheid geven den welken niet sullen kunnen tegen spreken, nog wederstaan alle die hun tegen U setten. Luc. XXI, 15. Waar door sp

(α) In en voor den Joodschen Raad.

(α) Niet alleen in den Joodschen raad / met alle geplygde bymoedigheid toonden / dat zy geleerd hadden Gode meer te gehoorfaamen dan hun luyden, Hand. IV, 19, 20.

1) PE-
TRUS.

1) Maar ook bysonder PETRUS. nadat hy bekwaam gemaakt was / om na sijne bekeeringe / ook nu zyne Broederen te stercken; ja het EVANGELIUM met sulke kragt van wonderen te verkondigen / dat of schoon hy tot den kreupelen seyde: Silver ende Goud hebbe ik niet, hy egter konde seggen: maar dat ik hebbe, geve ik u in den name van JESUS CHRISTUS des Nazareners, staat op en wandelt. Hand. III, 6.

2) PAU-
LUS.

2) PAULUS daar naa niet minder, fiet van syne bekeeringe af tot synen dood toe. Hand. IX. van 't XIII tot de geheele Handelingen uit. Syne Brieven bysonder aan de Galaten, en den laaften aan TIMOTHEUS.

(β) In 't bysonder.

(β) Dog heeft het Ven en alle hunne Nabolgeren nooit ergend aan ontbrooken; zo lang zy sig des EVANGELIUM van CHRISTUS niet schaamden / maar offchoon het den Jooden eene ergernis, en le den Grieken eene dwaasheid was, nogtans toonden sy / dat het hun die geroepen waaren, beyde Jooden en Grieken eene kragt Gods, ja de wysheid Gods was, 1 Cor. I, 23, 24. Also in hem CHRISTUS alle schatten der Wysheid ende der kennisse verborgen syn. Want in hem woond alle de volheid der Godheid lichamelik Col. II, 3 en 9.

1. Licha-
melyke
goederen.

1. LICHAMELICHE GOEDEREN syn by hem de volheid / RYK.

RYKDOM en EERE. Dit getuigt David van hem. 2 Chron. XXIX, 12. Rykdom en eere syn voor u aangesicht, en gy heerscht over alles, ende in uwe hand is kragt ende magt, ook staat het in uwe hand alles groot te maaken, en sterk te maaken. Dat deese waarheid op Hem den Soone Gods moest toegepast werden blykt / also God hem gestelt heeft tot een ervgenaam van alles, door welken hy ook de wereld gemaakt heeft, dewelke also hy is het afschynsel syner heerlijkheid, en het uitgedrukte beeld syner selvstandigheid, en alle dingen draagt door het woord syner kragt, na dat hy de reynigmaakinge onser sonden, door sig selven heeft te wege gebracht, is geseten aan de rechterhand der Majesteit in de hoogste Hemelen. Heb. 1, 2, 3. Ja wandelt ook in 't midden van de seven goude Kandelaars. Openb. I, 12-19.

*. RYKDOM.

/. Of schoon PAULUS alleen siende op die booztreffelike Hemelgoederen / die de Heere CHRISTUS den synen heeft aan- gebracht / segt: Gy woet de genade van onsen Heere JESUS CHRISTUS, dat hy om uwent wille is arm geworden, daar hy ryk was, op dat gy, door syne armoede, soudet ryk worden. 2 Coz VIII, 9.

*. RYKDOM.
/ . Swaarigheid.

// . Nogtans was dit om hun lypden / door 't boozbeeld van de Macedoniens, aan te setten tot mildaardigheid; dus het gebrek der Gemeentens te vervullen. Op dat sy in alles ryk mogten werden in alle goedaardigheid; welke door ons werk danksegginge tot God. 2 Coz IX, 11.

// . Opge-
loft.

— . Of schoon de eerste opregtinge der Kerk / de gemeente Gods niet overbloedig in RYKDOM schynd geweest te zyn.

— . In de
eerste
Kerk.

† . Nogtans hebben sy hunne goederen in den beginne booz de verstrooinge byeen gebracht / doen de Gemeente nog één hert ende eene siele was: en niemand seide dat iet, van

† . In de
verdruk-
kinge voor
de ver-
strooinge
van Jeru-
salem.

het geene hy hadde, syn eygen ware, maar alle dingen waaren haar-gemeen. Hand. IV, 32. (d).

†. Na de
verstrojin-
ge.

† Na de verstroojingen dedden de APOSTELN vooz de armen der Gemeentens versaaemelingen / terwoyl zy zelve met PAULUS konden seggen: Ik weet vernedert te werden, ik weet ook overvloed te hebben, allefints ende in alles ben ik onderweesen, beyde versaadigt te syn en honger te leyden, beyde overvloed te hebben en gebrek te leyden. Dog waar kwam PAULUS dit van daan / hy segt het selvs / ik vermag alle dingen dooz CHRISTUS die my kragt geevt. Phil. IV, 12, 13.

≡. Na dat
de Konin-
gen der
Aarden
bunne
Heerlik-
heid in de
Kerk ge-
bragt heb-
ben.

≡. Wie weet niet dat naderhand / wanneer de Koningen der Aarden ten tyde van Constantyn den Grooten hunne Heerlykheid in de Kerk bragten / de Kerk haast van RYKDOM overstroomde / dog hier van daan ook het spreukjen.

Religio peperit divitias, sed filia devoravit matrem.

Dat is:

(e) De Godsdienst heeft Rykdom gebaart, maar de dogter heeft de moeder verslonden.

§ EERE

(d) Men sag hoe ver dat dit getrokken wierde in de eerste Kerk, ende hoe daar door de schyn-heiligheid en gevynstheid ontdekt ende gestraft wierde in *Ananias* en *Zaphira*, die, om dat sy iets van den prys des gelds onttrokken hadden, ende maar een seker deel bragten en leyden dat aan de voeten der Apostelen, van *PETRUS* ontdekt, en van God met den dood gestraft wierden. Siet Hand. V, 1-11. geen wonder dat sulks, ontsag en vreesse baarde.

(e) Dit Latynsch versjen vinden wy ergend dus vertaalt.

GODSDIENST heeft Rykdom gebaart,
Maar de Dogter, gansch ontaart,
Van haar Moeders gronden,
Heeft Godsdienst verslonden.

HIE-

SS. EERE is by Hem.

SS. EERE.

1. Die eere Hem van den Vader gegeven is; Want de Vader oordeelt niemand, maar heeft alle het oordeel aan den Soone gegeven, op dat sy alle den Soone eeren, gelyk sy den Vader eeren. Die den Soone niet eert, eert den Vader niet die hem gefonden heeft. Joh. V, 22, 23. Johannes hoorde derhalven een stemme veeler Engelen, seggende met grooten stemme: Het Lam dat geslagt is, is weerdig te ontfangen de kragt ende den Rykdom, ende de Wysheit, ende sterkte, ende EERE en Heerlikheid, ende danksegginge. Openb V, 11, 12.

1. Die Hem van den Vader gegeven is.

// Die EERE wilt hy ook / dat de een aan den andere sal geben Want

//. Die Hy wilt dat men aan andere sal geven.

†. Of schoon hy segt. Gy weet dat de Oversten der Volkeren heerschappy voeren over haar, ende de grooten gebuyken magt over haar, dog also fal het onder U niet syn, maar so wie onder U sal willen groot worden, die sy uwe dienaar, ende so wie onder U sal willen de eerste syn, die sy uwe dienstknecht. Matth. XX, 25, 26. Wilt hy daar mede alleen aantoonen / dat nog sy onderling de een over den anderen / nog ook geen van allen eenige heerschappy over het ervdeel des HEEREN sal voeren, siet dat PAULUS betuygen. 2 Coz. I, 24 en Petrus I. Sendbz V, 1-5.

†. Of schoon het sebynd, dat by dat te

gen spreekt die is om alle heerschappy te weeren.

Want

††. Nogtans laat hy ons door PAULUS synen dienstknecht / ende geroepen APOSTEL leeren.

††. Dit laat by klaar door PAULUS synen

1. In 't gemeen / aan eenen iegelicken te geven dat men hem schuldig is, schattinge dien men de schattinge, tol, dien men de tol, vreesse dien men de vreesse, EERE knegt leeren. dien men de EERE schuldig is. Rom XIII, 7. Laat alle

ren.

1. In 't gemeen.

¶ 3

HIERONYMUS segt op Jer. X, 4. daar gehandelt werd, van 't opronken der Afgoden met silver en goud. Hic error ad nos usque transit, ut Religionem in divitijs arbitremur, dese dwaaling is tot ons over gegaan, dat wy meenen dat de Godsdienst in Rykdom bestaat.

dingen eerlik en met orden geschieden, segt derhalven dieselve PAULUS, in den 1. Sendbriev aan die van Corinth. XIV, 40. voegt hier by Rom. II, 10. Heerlykheid en Eere, een iegelyk die het goede werkt, eerst den Jood, en (ook) den Griek.

11. In 't
bysonder.

II. In 't bysonder / OPSIENDERS, VOORSTANDERS en OUDERLINGEN, die wel regeeren. So belast PAULUS aan de Philippensen / datse EPAPHRODITUM, synen broeder ende mede-arbeider / en mede-sryder sullen ontfangen in den HEERE, met alle blydschap, ende de fulke in weerde houden. Phil. II, 25—29. En wy bidden u, Broeders, erkend degene die onder u arbeiden, ende uwe Voorstanders syn in den HEERE, ende u vermaanen. Ende agtse seer veel in liefde, om hunnes werks wille. Dit is de vriendelicke taale van PAULUS, die wy vinden in den Eersten Briev / aan die van Theffalonica, het V. Hoofst. vers 12, 13. Dat de Ouderlingen dobbele eere weerdig gaagt werden, voornamelik die arbeiden in het Woord en Leere. Dit belast hy aansynen Soon TIMOTHEUS, in den Eersten Send-briev / in 't V Hoofst. stuk / vers 17. Syt uwen Voorgangeren gehoorzaam, en sytse onderdaanig; want sy waken voor uwe zielen, als die rekenschap geven sullen: op dat sy dat doen mogen met vreugde, en niet al sugtende; want dat is u niet nut. Heb. XIII, 17.

Overgang
tot

Maar op dat wy niet mogten met de Kerk van Laodicea, ons eyndelik verheffen en beroemen / seggende: Ik ben ryk, en verrykt geworden, ende hebbe geenes dings gebreks, niet wetende, dat wy alle van natuure zyn elendig ende jammerlyk, ende arm ende blind, ende naakt; So

†. Raad
van den
trouwen en
waarag-
tige getuy-
ge:

†. Segt dit de Amen, de getrouwe en waaragtige getuygen, het begin der Scheppinge Gods. Ik raade u, dat gy van my koopt goud, beproeft komende uit het vuur,

vuur, op dat gy ryk moogt werden, ende witte kleeden, op dat gy moogt bekleed worden, ende de schande uwer naaktheid niet geopenbaart worde, en salvt uwe oogen met oogen salve; op dat gy sien moogt. **Openb: III 14. 17. 18 Dien raad aangenoomen / en dit goed ontfangen hebbende / moeten zy**

† Den GOD ende VADER van onsen Heere JESUS CHRISTUS looven, die na syne groote barmhertigheid ons heeft wedergebooren, tot eene levendige hoope door de opstandinge van JESUS CHRISTUS uit den dooden. Tot eene onverderffelyke en onbevleclike en onverwelclike erfenis, die inde Hemelen bewaart is, voor u die in de kragt Gods bewaart word door het geloove, tot de saaligheid, die bereyd is, om geopenbaart te worden in den laatsten tyd. In welken gy u verheugt enz. op dat de beproevinge uwes geloovs, die veel kostelicker is dan des gouds, het welk vergaat en door het vuur beproevt werd, bevonden worden te zyn tot lof en eere en heerlikheid in de openbaringe van JESUS CHRISTUS. Den welken gy niet gesien hebt en (noghtans) lief hebt: In den welken gy nu, hoewel (Hem) niet siende maar geloovende, u verheugd met eene uitspreekelicke en heerlicke vreugde; verkrygende het eynde uwes geloovs, namelijk de saaligheid der siele. **Dus spreekten wy met PETRUS, I Pet. I / 3—10. en maaken dus eenen overgang ter beschouwinge / van**

†. Met-dankseg-ginge aangenoomen.

§§ De GEESTELICKE EN HEMELSCHER GOEDEREN: DUUR- §§. De
 AGTIG GOED EN GEREGTIGHEID. Hier tog mag PAULUS te Geestelicke
 regt de voorzegginge van JESAIAS in syn XLIX. Hoofstf. goederen.
 te pas brengen in synen tweeden Brief aan de geloovigen van Corinthus en Achajen / in 't VI Hoofstf. vs. 2. seggende. Want hy segt; (namelyk de HEERE:) In den aangenaamen tyd hebbe ik u verhoort, ende in den dag der saligheid hebbe ik u geholpen. Siet nu is 't de wel aangenaame tyd, nu is 't de dag der saaligheid. want

DUUR-

I. Duuragtig goed; is voornamelijk de vrede der sielen. Waar door

I. DUURAGTIGE GOEDEREN zyn het/ die hy dooz zyn leyden en sterben heeft aangebragt; voornaamelyk de Vreede Gods die alle verstand te boven gaat, die hunne herten en zinnen bewaaren sal in JESUS CHRISTUS. Phil. IV. 7 waar dooz hunne opregte geest ende siele ende lichaam onberispelik bewaart word in de toekomst van onsen Heere JESUS CHRISTUS. 1 Theff. V, 23. Waar dooz zy mogen seggen:

I. De vrymoedigheid.

I. Dewyle wy dan, Broeders, vrymoedigheid hebben, om in te gaan in 't Heyligdom, door 't bloed van JESUS, op eenen verschen en levenden weg, welken hy ons ingewyct heeft, door het Voorhangsel, dat is, door zyn vleesch; ende dewyle wy hebben eenen grooten HOOGEN PRIESTER over het Huys Gods; so laat ons toegaan met een waaragtig hert, en in volle versekertheid des geloovs, onse herten gereynigt zynde van de kwaade conscientie, en het lichaam gewasfchen zynde met reyn water; laat ons de onwankelbaare belydenisse der hope vast houden; want die 't belooft heeft, is getrouw. So spreekt PAULUS, ter aanmoediginge en beantwoordinge van die goederen. Heb. X, 19—24. Indien wy ontrouw zyn, Hy blyvt getrouw, Hy kan sig selven niet verloochenen. 2 Tim. II, 13. Daarom ook/

II. Die hem leyt van het begin kunner geboorte tot den eynde toe, tot die saalige goederen.

II. Van dien dag af dat sy vervult werden met de kennisse van Gods wil, in alle wysheid en geestelik verstand, bidden sy ook voor malkanderen, gelyk PAULUS booz de COLOSSENSEN, op dat sy mogen wandelen weerdiglik den Heere tot alle behaaglikheid, in alle goede werken vrugt dragende, en wassende in de kennisse Gons, met alle kragt bekrachtigt synde na de sterkte syner heerlijkheid, tot alle lydzaamheid en lankmoedigheid, met blydschap: Dankende den Vader, die ons bekwaam gemaakt heeft, om deel te hebben in de erve der heyligen in 't licht. Col. I, 9—12. Verwagtende de zaalige hope ende ver-
schy-

schyninge der heerlijkheid des grooten Gods, en onses Saaligmaakers JESUS CHRISTUS; Die sig selven voor ons gegeven heeft, op dat hy ons soude verlossen van alle ongerechtigheid, ende sig selvs een eigen Volk soude reynigen, ieverig in goede werken. Tit. II, 13—15.

* Dit dog is het groote eynde / waar toe CHRISTUS gang, * Over-
 spnen geloovigen van GOD den Vader geschonken is / aantoo-
 gelph PAULUS segt: Maar uit Hem, namelijk uit GOD, nende het
 syt gy in CHRISTUS JESUS, die ons geworden is wysheid eynde,
 van GODE, ende regtveerdigheid en heyligmakinge, en waar toe
 Verlossinge. 1 Cor. I, 30. Christus in

** Dus siet gy / dat deese GOEDEREN so met malkan- gekomen
 deren gepaart gaan / dat het eene uit het ander vloeyt / is.
 daarom PAULUS ook / als een brugt-gevolg van de Regt- ** Ver-
 veerdigmaakinge / segt: Wy dan GEREGTVEERDIGT syn- band hier
 de, door 't geloove, hebben VREDE met GOD, door goederen.
 onsen Heere JESUS CHRISTUS, door welchen wy ook de
 toeleydinge hebben, door 't Geloove, tot deese genade,
 in welke wy staan en roemen in de hoope der heerlijkheid
 GODS. Rom. V. 1, 2.

// Met deese GEREGTIGHEID dekt Hy / de Heere JESUS // Gereg-
 de zyne als met een kleed / op dat sy niet verloochening tigheid.
 van hun selvs / en alle hunne eigene gerechtigheid, die
 voor GOD maar syn als een wegwerpelijk kleed. Jes.
 LXIV, 6. Dus sal

— PAULUS, die na synen yver, een Vervolger der — Hoe
 Gemeente, na de rechtveerdigheid, die na de Wet is, door Pau-
 een Phariseer was, en dus onberispelyk, seggen: Maar lus ver-
 het geene my gewin was, heb ik om CHRISTUS wille, kregen.
 schade geagt, om de uitneementheid der kennisse van
 CHRISTUS JESUS mynes Heeren, om wiens wille ik alle
 dingen schade gerekend hebbe, ende agte die drek te
 zyn, op dat ik CHRISTUS moge gewinnen. Ende ik gevonden
 worde, niet hebbende myne gerechtigheid, die uit de
 Wet

Wet is, maar die door 't geloove aan CHRISTUS is, (namelijk) die rechtveerdigheid die uit God is, door het geloove; op dat ik Hem kenne, ende de kragt syner Opstandinge, ende de gemeenschap synes Lydens, synen dood gelykformig wordende; of ik eenigints moge komen tot de weder Opstandinge der dooden. Phil. III, 6-12.

I. Hoe PAULUS sig in de bedteninge der gerechtigheit gedragen heeft.

†. Hoe hy gehouden wilde wesen met syne medearbeiders, niet agtende het oordeel der menschen.

††. De grondslag.

*. Niet alleen als gesanten.

** Maer ook de oorszaak en bet eynde waar toe.

OVERGANG TOT EEN

II. PAULUS ook / sal so sig en alle getrouwe Dienstknechten GODS, aanmoedigen tot het wel waarneemen van de bedieninge der gerechtigheit / steunende alleen op deesen grond / wanneer hy

†. **Segt:** Also houde ons een (ieder) mensche, als Dienaars van CHRISTUS, en Uitdeelders der Verborgentheden GODS. 1 Cor. 4,5. Ende voorts word in eenen Uitdeelder vereyft, dat hy getrouw bevonden word. Dog my is voor het minste, dat ik van u-lieden geoordeelt werde, ofte van een menschelick oordeel: ja ik oordeele ook my selvs niet; want ik ben my selven geenes dings bewust. Dog ik ben daar door niet GERECHTVEERDIGT: maar die my oordeelt, is de HEERE.

††. **Doegt Hy de grond-oorsaake daarby / wanneer hy**

*. **Niet alleen segt:** So zyn wy dan Gesanten van CHRISTUS wegen, als of GOD door ons bade; wy bidden u van CHRISTUS wegen, laat u met GOD versoenen.

** **De oorszaak daar van of het eynde waar toe / is:** Want dien die geene sonde gekend heeft, heeft hy sonde voor ons gemaakt, op dat wy souden worden RECHTVEERDIGHEID GODS door Hem. 2 Cor. V. 20, 21.

So dat de aangebragte gerechtigheit van CHRISTUS, gepaart met het zaaligmaakende geloove / de geloobigen bewaard / dat sy in 't verderb niet nederdaalen; leerende syne hinderen / dat Hy hun het Koningryk verordineert, gelyk syn Vader het Hem verordineert heeft. Luc. XXII, 29.

So hebben wy dan II

N. Uit de woorden van SALOMO, als het voorbeeld/
verklaart ende aangevonden / waarin

I. De voortreffelichheid dier duurbaare en duurag-
tige Goederen bestaat / die de OPPERSTE WYSHED AAN
haare Liefhebbers /

J. So hier in de tyd / na den Lichaame schenkt: als
daar sijn

/ RYKDOM. Die door GOD geheyligt / en tot sner
EERE gebuykt moet werden.

// EERE. Die alleen in GOD gesogt / en wederom
door de oeffening van waare deugd / tot hem gebagt
moet werden /

W. Als ook in der Eeuwigheid / na den onsterffelic-
ken geest.

/ DUURAGTIG GOED, gepaart

// Met GERECHTIGHEID, waar door alle de Goederen van
het Genaden-Verbond verstaan werden: want by deese
dingen leeft men, en in allen deesen is het leven onses
geestes, seggen wy met HISKIAS, Jesaias XXXVIII, 16.
Daar-op sagen wy

2. De Onuitputbaare Fontyne des heyls, waaruit
ren ieder / die de stemme van MESSIAS hoort en gehoor-
saamt / water kan scheppen met vreugden, na Jes.
XII, 3. Also deselve geopent is, voor het Huys Davids,
en voor de Inwoonderen van Jerufalem, voor de sonde
en ongerechtigheid. Zach. XIII, 1. Dat wy

3. Uit den mond van de Heere JESUS onse CHRISTUS, die
de OPPERSTE WYSHED selus is / betwaarheid hebben; Also
hy die geene is / die tot de Samaritaansche Vrouw
kon seggen: So wie gedronken sal hebben van het water
dat ik hem geven sal, dien sal in eeuwigheid niet dor-
sten; maar het water dat ik hem sal geven, sal in hem
worden eene Fontyne van water, springende in het eeu-
wige Leven. Joh. IV, 14. Dit mag dan immers met

regt gezegt worden / in sig te behelfen / den allerbooz-
treffelphisten geluk-staat der geenen / die hooren na de
stemme van de OPPERSTE WYSHEID, so als wy beloov-
den aan uwe Aandagt te sullen vertoonen. Dat wy ook
naderhand dooz getrouwe Hepl- en Krups- Gesanten van
de OPPERSE WYSHEID

1. So ten opsigte van het eene / als
2. Ten opsigte van het andere / bevestigt en verzegelt
hebben gesien.

TOEPASSING.

*B. Kort
voorstel;
van 't gene
geboort is.*

B. Siet daar dan / duurbaare en veel-gewensie Toehoorders /
Broeders en Sisters in den HEERE. Het overklimmende ge-
lukt / van de kinderen der OPPERSTE WYSHEID, welke is de
SOONE GODS, so hoort als het kon / wegens den overbloed der
stoffe / daar wy maar stamelende van hebben kunnen spreken /
afgemaakt.

*N. De
eyndens
waar toe,
op dat wy
a. Hem
onse licha-
melicke
goederen
opofferen.
(a) Ryk-
dom, mo-
gen wy*

N. Op dat ook wy arme dood / bloekt / en verdoemens-weer-
dige Sondaaren / tot de volheid van den Heere JESUS mog-
ten heenen vlieden / om by en in hem onsen RYKDOM, onse
EERE, ja alle ons hepl / gerechtigheid en zaaligheid te soeken.

a. Hem alleen alle onse lichaamelicke goederen / toewepende /
wetende / dat wy deselve alleen / uit en in zyne volheid moe-
ten hebben en besitten / in syne gunste / sullen sy ons tot zaa-
ligheid gedpen. So moeten wy

a.) Onsen RYKDOM besteeden tot onderhoud van den suyveren
en onbevleken Gods-dienst, die ons JACOBUS leert; dat
deese is, voor God ende den Vader, Weesen ende Wedu-
wen besoeken in haare verdrukkingen; (ende) sig selven on-
besmet te bewaaren van de wereld. *Jacob. I, 27.*

*1. Niet
staan na
wereld-
schen
Rykdom.*

1. Niet staan na wereldsche RYKDOM, maar eerst soeken het
Koningryke Gods ende syne gerechtigheid, wetende, dat al-
le die dingen, die ons van nooden sijn / sullen toegeworpen
worden. *Matth. VI, 33.* Want die ryk willen worden,
vallen in versoekinge en (in) den strik, en veele dwaas-
se en schadelicke begeerlikheden, welke de menschen
doen versinken in 't verderv ende ondergang: want degelt-
gierigheid is eene wortel van alle kwaat. *1 Tim. VI, 9, 10.*

2. Daarom

2. Daarom vermaant PAULUS de Philippensen / seggende: Weest in geen ding besorgt; maar laat uwe begeerte in alles, door bidden en smeeken, met danksegginge bekend worden, by GOD. Phil. IV, 6.

β. Onse EERE sydaar in gestelt / dat wy in alles / met ABRA- (β) Onse
HAM, God de eere geeven / Rom. IV, 20. Eere.

1. Niet staande na ydele eere / geen soekers synde van ydele eere, 1. Niet
malkander tergende, malkanderen benydende, Gal. V, 26. staan na
Geen ding doende door twistinge, of ydele eere, maar eydele eer.
door ootmoedigheid, agte de een den anderen uitneemen-
der dan sig selvs. Phil. II, 3. Doozal / laat ons dog de eere
der menschen niet / gelyk de Oversten van 't Joodsche Volk/
liever hebben dan de Eere van GOD, Joh. XII, 43. Op dat
men ons niet moet vzaagen / met de woorden van den SAA-
LIGMAAKER: Hoe kond gy luyden gelooven? die gy eere
van malkanderen neemt, en de eere van God niet soekt?
Joh. V, 44.

2. Maar / Het sy dat wy eeten, het sy dat wy drinken, het sy 2. Maar
dat wy iets anders doen; laat ons dog alles doen ter eere alles tot
GODS, op dat wy dus mogen tragten te leven sonder aan- Gods eere
stoot te geven, ende den Jooden, ende den Grieken, en der doen.
Gemeente GODS. I Cor. X, 31, 32.

b. Hem dog / syu wy alle onse Geestelicke goederen schuldig; b. Hem
want GOD ons het leven ende Godsaaligheid / ja alle dingen bebooren
schenkt: Want de Saaligmaakende genade GODS, is versche- de geeste-
nen allen menschen, en onderwyft ons, dat wy de godloos- licke.
heid en wereldsche begeerlykheid versmaakende, matiglyk en
regtvaardiglyk, en Godsaalig leven souden in deese tegen-
woordige wereld. Sie Cit. II. 11, 12, 13, 14.

(a) DUURAGTIGE GOEDEREN; syu het / de vreedemet GOD, (a) Duur-
Ja / alle de GOEDEREN van het GENADE VERBOND, wer- agtige
den ons door deese OPPERSTE WYSHEID, als by hem zynde / goederen.
aangeboden. Hier laat sig de Drie Eene GOD niet den Son-
daar / versoenen; ende also in vriendschap wederom met hem
getreden zynde / Hem uit- en in-wendig roepen / schenkt hem
door de wedergeboorte / het saligmaakende Geloove / waar
door hy geregtvaardigt en heilig / verzegelt en bevestigt / en
epndelyk verheerlijkt word. Wat dog soude het den men-
sche baten, so hy de geheele Wereld gewind, en leyd scha-
de aan syne ziele? of wat sal een mensch geven tot lossinge
van syne ziele? Matth. XVI, 26.

1. Laat

1. Voor al de gebedige vrymoedigheid niet weg te werpen.

2. Na de gaven die een ieder ontvangen heeft.

(B) Met de gerechtigheid van CHRISTUS, en niet syne eigene saken bekleed te syn.

1. Niet als of wy dat van ons selven konden doen, maar

1. Laat ons dan dog onse vrymoedigheid niet weg werpen; denkt wat goederen dat ons geschonken sijn / ende wat eene groote vergeldinge des loons wy nog te wagten hebben / Heb. X, 35. Op dat wy onse roeping en verkiepinge vast mogen maaken. Want dat doende, sullen wy nimmermeer struykelen. 2 Petr. I, 10. Vergeet het goene agter is, ende strekkende u na 't goene dat wooren is, najaagende het wit tot prys der roepinge Gods, die van boven is, in CHRISTUS JESUS. Phil. III, 14. Soekt die dingen die boven syn, daar CHRISTUS is sittende ter rechterhand Gods, bedenkt die dingen die boven syn, en niet die op der Aarde syn. Coloss. III, 1, 2.

2. Een iegelyk gelyk hy gaven ontvangen heeft, also bediene hy deselve aan den anderen, als goede uitdeelders der meenigerley genade Gods. Indien iemand spreekt; als de woorden Gods, indien iemand dient; als uit kragt die God verleent: Op dat God in allen gepreesen werde, door JESUS CHRISTUS, welke toekomt de heerlijkheid ende kragt in alle eeuwigheid Amen. 1 Petr. IV, 10, 11. Is het dan schoon dat een onwetende Festus, niet geloovende aan CHRISTUS en syne genaden werkingen / met groter stemme roept, Gy RAAST, die groote geleerdheid brengt u tot raserny. Wy sullen hem bedaart / met eene gehengde vrymoedigheid een ieder voor sig kunnen antwoorden. Ik raase niet, maar ik spreek woorden van waarheid, ende van een gefond verstand. Hand. XXVI, 24, 25.

(B) Met de GERECHTIGHEID van CHRISTUS moeten wy hier bekleed worden / sullen wy hier namaals kunnen bestaan / want die de gerechtigheid doet, die is rechtveerdig. Joh. III, 7: 1. Niet als of wie nu meer van nu wilden afscheyden / als wy in onze Verklaringe gesegt hebben? O! neen. Het staat by ons niet Paulus vast / de rechtveerdige sal uit den geloove leven. Rom. I, 17. maar het staat ook by ons vast / dat dit geloove lewendig en vrugtbaar in goede werken moet syn / sal het geen dood geloove syn, moet de vrugt der rechtvaardigheid, welke in Vrede gefayt werd, voor die gene die Vrede maaken, daaruit gesien en openbaar werden. Jacob III, 18. Het moet blyken mit onsen wandel / dat wy na den wille Gods wedergebooren syn, door het Woord der waarheid ende dus niet alleen der gerechtigheid, maar ook der heyligmakinge najagen:

jagen: want het is wat anders op syne eigene gerechtigheid om te roo-
 scemen / en wat anders de gerechtigheid van CHRISTUS, die ^{nen wat}
 uit God is / te soeken. Evenwel, het vaste fundament GODS ^{God in ons}
 staat, hebbende deefen zegel, de Heere kend de gene die ^{geleg}
 de syne syn: Ende een iegelyk die den naame CHRISTUS ^{beeft.}
 noemt, sta af van ongerechtigheid. 2 Tim. II, 19.

2. **Spreke** ik met PAULUS, op menschelicke wyse, om der 2. Met
 swakheid uwes vleesches wille; want gelyk gy uwe leden PAULUS
 gestelt hebt, om dienstbaar te syn der onreynigheid ende der taal be-
 ONGERECHTIGHEID, also stelt nu uwe leden om dienstbaar te ^{vestigt.}
 syn der gerechtigheid tot heyligmakinge. Rom. VI, 19. Voorts
 BROEDERS, al wat waaragtig is, al wat eerlyk is, al wat REGT-
 VEERDIG is, al wat reyn is, al wat lievlik is, al wat wel luyd;
 so daar eenige deugd is, en so daar eenige lov is, dat selve
 bedenkt. Phil. III, 8. Want so sullen wy uit onse werken
 toonen / dat wy uit GOD geboren syn / en dooz synen Geest
 gelepd werden in alle waarheid en gerechtigheid.

3. **Op** dat wy / de OPPERSTE WYSHEID, als haare Kinde-
 ren, mogen regtveerdigen op de straaten, en dus toonen / ^{2. Daar}
 dat haar werk niet vzugtelooß in ons is; maar dat wy na ^{door de}
 den rykdom syner heerlikheid, met kracht versterkt worden, OPPERSTE
 door synen Geest, in den inwendigen mensch. Eph. III, 16. WYSHIED
En wy dus beschouwende de breete en de lengte, ende de ^{op de}
 diepte, ende de hoogte van Gods goedheid over ons, mogen ^{straaten te}
 uitroepen met PAULUS: **O!** diepte des Rykdoms, beyde ^{regtveer-}
 der Wysheid en der Kennisse GODS, hoe ondoorfoekelik ^{digen.}
 syn syne oordeelen, en onnaspeurlik syne wegen? Want wie
 heeft den sin des Heeren gekend? of wie is syn raats-man ge-
 weest? of wie heeft hem eerst gegeven, en het sal hem weder
 vergolden werden? want uit Hem, door Hem, ende tot
 Hem, syn alle dingen, Hem sy de Heertlikheid in der Eeu-
 wigheid. AMEN.

Dit is eene breete die wy niet meeten / eene lengte / die wy ^{Ephes.}
 niet over sien / eene diepte / die wy niet ppen / ende eene hoogte / III, 13.
 daar wy niet by komen kunnen; waarover wy utroepen moe-
 ten met DAVID: Die kennisse is ons te wonderbaar, sy is hoo-
 ge, ik kan daar niet by. Ps. CXXXIX. 6.

AANSPRAAKEN.

A A N S P R A A K E N .

2. In 's
GRAAVEN-
HAAGE.

2. So als die gedaan syn ,

In 's GRAAVENHAAGE, den 27 May 1742.

2. In 't gé-
meen.

2. **I**n 't gemeen. Onse mond is open gedaan voor **H O !**
's GRAAVENHAAGSHE GEMEENTE, ons hert is tot seegenin-
gen uitgebreid over Uw.

Changs dog / **O !** duurbaare GEMEENTE, heb ik de eere om tot
H te spreken / van dit hoog gestoelte; daar ik / in 't begin van
deesen loopende maand / vryheid toe gekreegen hebbe; in 't mag-
tige Amsteldam, om nu het Allergesegenste en de het Dooztrefse-
lyste LEERAAR - Ampt te mogen bekleeden; **PAULUS** dog zegt:
Dit is een getrouw woord; so iemand tot een Opsinders - Ampt
lust heeft de HEERE in my verwekt / ik sie myne begeerte tot hier
toe verbuist. Maar ik schrik; wanneer ik aan de vereyschte hoe-
daanigheden en bekwaaenheden denke / die **PAULUS** en aan synen
Zoon **TIMOTHEUS** en aan **TITUS** voozfelt / en ik moet uitroepen!
Wie is tot deeze dingen bekwaam! Dog ik dancke Hem die my
bekragtigt heeft, namelyk **CHRISTUS JESUS** onsen HEERE, dat
Hy my getrouw geagt heeft, my in de bedieninge gestelt hebben-
de: want de HEEREN BEWINDHEBBERS van de West-Indische
Compagnie, my reets tot eenen LEERAAR en OPSIENDER der
gemeente aldaar in de West-Indiëns aangesfelt hebben; op dat ik
ook dooz mynen dienst / myne Broederen, die myne Maatschap
na den Vleesche syn, tot den OPPERSTEN HERDER der Sielen
CHRISTUS JESUS, onder de medewerkende genade van synen
GEEST, dooz geloobe en bekeeringe brengen mogte / hun EDELE
AGTBAARHEDENS hebben my aan den HEERE, hunnen en hunner
Vaderen **GOD**, overgegeven / My! die ik eertyds een vreem-
deling, van de verbonden der beloften was, geen hoope heb-
bende; **Mu!** die ik een blinde Heyde! een arme slaabe was /
laat de HEERE mi uitsenden in dien grooten ruyten en rypen
Oogst / der MOOREN, op dat ik de EERSTELING, uit de MOOREN
mogte zyn / om mynen Broederen, **CHRISTUS JESUS** ende dien
gekruyzigt, ende dooz syne verdiensten / SYNEN RYKDOM, EERE,
DUURAGTIG GOED ENDE GERECHTIGHEID aan te bieden / en hant
dier

bier genade mede deelagtig te maaken / die my hier van God uit 1. *Noodigt by Gods*

1. Komt, hoort, toe O! alle gy die GOD vrees, ende ik *Folk uit om Gods won-*

sal vertellen wat hy aan myne siele gedaan heeft. *deren aan hem te booren.*

AA. Dog! ik ben ontset / ende het is als of myne tonge aan *AA. Toont zyn onstel-*

die God aan my gedaan heeft / herdenke! Wanneer ik *tenisse en opgetogen-*

BB. In dit Heftigdom des HEEREN rond sie / is het als of *heid, hier over.*

ik met JACOB uit den droom ontwaakende / moet seggen: gewis- *BB. Toont syn ontsag*

selyk de HEERE is aan deese plaatze, ende ik hebbe dat, eer tyd *voor de plaatze*

niet geweten. Hoe vreeslik is deese plaatze? dit is niet dan een *met Jacob als uit den droom komende.*

Huys GODS, ende dit is de poorte des Hemels. Gen. XXVIII. *2. Gaat by voort in 't*

16, 17. *vertellen van Gods*

2. Dit is de plaatze / van dewelke ik de stemme des HEEREN *wonderen in deese*

door zyne getrouwe dienstknechten, tot uw en my gesproken, *plaatze.*

so dikwils gehoort hebbe. *AA. In 't bysonder hem getroffen.*

AA. Dit is de plaatze waarop / uwe getrouwe Wagters op de *BB.*

muuren van dit Zion staande / U en MY so dikwils hebben toe- *wensch, dat altyd*

geroepen: dit is de weg, wandelt in den zelve, als gy soud af- *BB. Nu daarstaan,*

wyken ter regter of ter slinker hand. Waar aan ik niet onge- *aa. Door syn voor-*

hoorzaam ben geweest / door de genade Gods die in my gewerkt *beeld be-*

heeft. *BB. In vestigt.*

BB. Op deese muuren moeten / ook geduuriglik Wagters staan / *BB. In vestigt.*

die seggen: Om Zions wille, sal ik niet swygen, en om Jerusa- *BB. In vestigt.*

lems wille sal ik niet stille syn, tot dat hunne GEREGTIGHEID voort- *BB. In vestigt.*

come als een glans, en hun HEYL als eene sackel die brand, tot *BB. In vestigt.*

dat de Heydenen uwe GEREGTIGHEID sien, ende alle Koningen uwe *BB. In vestigt.*

heerlickheid, en sy met eenen nieuwen naame genoemt werden, *BB. In vestigt.*

welken des Heeren mond uitdrukkelyk noemen sal. Want alle *BB. In vestigt.*

Heydenen die de HEERE gemaakt heeft, sullen komen, en sullen *BB. In vestigt.*

hun voor des HEEREN aangesicht nederbuigen ende zynen naam *BB. In vestigt.*

BEEREN, na de taale van den digter in den LXXXVI. Ps. vs. 9. *BB. In vestigt.*

BB. Op deese plaatze heeft de HEERE sulke WAGTERS bestelt *BB. In vestigt.*

die geduuriglik al den dag en al den nacht niet swygen, sy doen *BB. In vestigt.*

des HEEREN gedenken, en laten geen stillswygen by hun luyden *BB. In vestigt.*

syn, ja sy sullen geen stillswygen by hun laten syn, tot dat de *BB. In vestigt.*

Heere bevestige, en tot dat Hy Jerusaleem stelle tot eenen lof *BB. In vestigt.*

op aarden. *BB. In vestigt.*

aa. Ik dog hebbe het den OPSIENDEREN in de gemeente van *BB. In vestigt.*

's Graaven-haage, naast GOD, te dancken / dat ik uit het blinde *BB. In vestigt.*

Heyden- tot het door het heuglyke Euangelium bestraalde en ver- *BB. In vestigt.*

lichte Christen-dom ben overgebracht. *BB. In vestigt.*

bb Door hem ook met dankbaarheid erkend

bb. In deese plaats is my de RYKDOM van Gods goedheid over my allereerst bekend geworden / in deese plaats / moec ik dan ook aan God de eerste en voornaamste EERE geven / dat hy my verweerdigt heeft / om hier aan my / dooz het woord des leuens / alle zyne DUURAGTIGE GOEDEREN, bekend te maaken / aan te bieden / ja ook so ik hoope en vastelik vertrouwte / te sekenen; my niet alleen dooz de utterlike stemme / maar ook inwendig dooz syner GEEST te roepen; my niet alleen een Historie-Cyde of Wonder-gelov / maar het Saaligmaakende geloov / als het beste deel, dat my so weinig als Maria iemand sal afneemen. Dooz 't geloove / de GERECHTIGHEID van JESUS CHRISTUS, door die GERECHTIGHEID, synen VREDE, dien Vreden der sielen, die alle verstand te boven gaat, geschoncken heeft / dus maake ik staat / en hoope op syn woord / dat hy die de werken syner handen niet laat vaaren; (want hy heeftse in beyde syne handpalmen gegraveert) my ook verder sal bewaaren, tot syn eeuwig Koningryk, daar toe dooz synen Heyligen Geest, verlegelen tot den dag der Verlossinge. Die Geest vertrouwte ik / sal ook verder my van alle besmettingen des geestes ende des vleesches reynigen, voleyndigende in my de heyligmaakinge in de vreeke GODS.

aa. Overgang der Korte, optellinge der trap pen.

s. In 't gemeen.

1. Tot Doop en

11. Avondmaal.

ss. In 't bysonder tot een NAZIREER.

BB. Overgang door selvs vraage.

1. Betuyginge, dat by om die oorlaake syne knie buygt.

aa. Daar ik nu / dier duurbaare genade / allereerst in deese gemeente ken deelagtig geworden / waarin ik

1 Niet alleen de redelicke onvervalschte melk van Gods woord / als uit de twee Borsten der vertroosting, hebbe ingesogen / maar selvs ook vaste spys heb leeren gebruiken door gewooneheid, geneeffende sinnen ontfangen hebbende, tot onderscheydinge van 't goed en kwaad; so dat ik

Niet alleen op eene voorafgegaan geloobs belydenis / Dooz den HEYLIGEN DOOP hier ken besprengt geworden / in dit Heyligdom des Heeren / vooz de oogen van veel getuygen / en

11. Tot de verbonds tafel / des HEEREN AVONDMAAL, toegelaaten / ss. Maar ook als een Nazireer Gods / afgesouert en toegewijst ken geworden / tot de Heyliger oeffeningen / daar toe hier allereerst de gronden gelegd hebbende / in de Latynsche of laagere Schoolen, en also tot de hooge Schoole overgegaan.

BB. Daar ik nu die duurbaare genade deelagtig ken geworden / hoe! soude ik anders? als ontrouw en ondankbaar te handelen / kunnen aangemerkt en gehouden werden; wanneer ik niet hier in 't openbaar

1. Betuygde: dat ik / om deese oortaake, myne knie buyge tot den Vader van onsen Heere JESUS CHRISTUS, uit welken al het

het geflagten in de Hemelen en op der Aarden genoemd word, op dat hy u geve, na den Rykdom fyner heerlikheid, met kragt gefterkt te worden, door synen Geeft, na den inwendigen menfche: op dat gy ten vollen kondet begrypen, met alle de heyligen, welke de breete en lengte en diepte en hoogte fy, en bekennen de liefde van CHRISTUS, die de kenniffe te boven gaat: op dat gy vervult word tot alle de volheid Gods. Hem nu die magtig is meer als overvloedig te doen, boven al dat wy bidden of denken, na de kragt die in ons werkt: Hem (zegge ik) fy de heerlikheid in deefe gemeente door CHRISTUS JESUS in alle geflagten in eeuwigheid AMEN. Epl. III, 14--21. Dog

// Betuygde ik niet ook myne dankbaarheid aan U / voor // Betuy-
alle uwe meeningvuldige gunft betuyfen aan my / ik soude ontrouw ginge van
fyn / aan mynen Verbonds GOD, fo ik niet gedagtig was / ende ver- dankbaar-
melde uwe liefde; ja fo myne siele U niet booz dit alles fegende / beid voor
en u de allerduurbaarste goederen / fegeningen van den Hemel boven gunft be-
en fegeningen van der aarden / beneden toewenfchte; om dus wyfen.
daar dooz wederom den GOD en Vader van onfen Heere JESUS
CHRISTUS, die ons gefegent heeft met alle geestelicke fegening-
gen in den Hemel in Christus, te segenen; dat is te loven en te
verheerlichen.

β.) In 't byzonder wende ik my dan billik /
1. In de allereerste plaatse tot de Hoofden / en Oufften des volks /
fo in 't Burger als Kerk bestuur: en wel

AA. Tot die gene / die als de gekroonde fteenen als banieren
in den lande opgerigt fyn. Die als de Edele der volken fyn Kerk be-
verfamelt tot het volk van den God Abrahams, want, de schil-
den der aarden zyn Godes, hy is seer verheven. Die als voet-
fter Heeren van GODS Kerk / en haare Vorftinnen als Soog-
Vrouwen, Gods Volk befchermen / bewaaren / hoefteren / voe-
den / verkwikken en versterken. Die als Helden rontom van
de Helden Israels, ftaan om het beth van den geestelicken SALO-
mo, altemaal fweerden, houdende geleerd ter oorloge, elk heb-
bende fyn sweerd aan fyne heupe, van wegen den fchrik des
nagts. Die als Gods Dienaressen niet alleen den goeden ten
goede, maar ook als eene wreekster tot straffe der genen die kwaat
doen, van God geficht zyn / het sweerd niet te vergeefs draagen-
de; maar GOD het gerigte houdende: Ik meene.

nn. **UW. EDELE GROOT-MOGENDE HEERE STAATEN VAN HOL-
LAND EN WEST-VRIESLAND. Die van uwe fepde alles toebrenge
wat noodig is; op dat MESSIAS KONINGRYK in dit goede Land / dat
als een ander GOSSEN, ja Eden GODS, vol van de Segeningen des Hee-**

ren/ eene lustige woonplaatze/ van 't geestelicks saet Jacobs van de waare kinderen Israels, is.

Wat dog sal ik aan Uwe EDELE GROOTMOGENDE beter kunnen toewenschen / als

aa. In 't gemeen.

aa. In 't gemeen alle de segeningen van de Oud-vaderen ABRAHAM ISAAC en JACOB.

Hy die ABRAHAM toetiep: En vreest niet, ik ben u schild ende uwe loon seer groot.

Maake UE. G. M. onbebreeft vooz utwe vbanden / op dat gy ende uw volk allen kunnen vbanden mogen syn schrikkelik als slag-ordens met banieren.

Hy sy UE. G. M. een SCHILDEN SONNE hier in de tyd / op dat gy onder syne bescherminge vespilig moogt schuylen / en voor alle onheylen bewaart syn.

Hy sy utwe LOON eeuwighlyk en altoos / wanneer gy hier synen raad sult uitgedient hebben.

Hy die ISAACS vreesende ende JACOBS verwagtinge was, storte alleen syne vreesen in utwe herten / op dat gy met JACOB op 's HEEREN HEYL met vertrouwen / moogt wagen.

Hy die aan MOSES in den Braambosch verscheen / om hem af te sonderen tot eenen LYDSMAN van Israel, en hem daar toe niet alleen de vereyfte bekwaam- en vrymoedig-heid gav / om tot dat volk / in 's HEEREN naam te gaan / maar hem ook stelde tot eenen GOD ober AARON en PHARAO, terwyl syn broeder AARON syn PROPHEET was / geve dat gy de plaatse van God in 't gerigte / so moogt bekleeden / dat gy na 't bevel van GOD vooz MOSES / **H** een dobbel van Gods Wet, niet alleen afscheybt / en vooz't rigtsnoer / 1. van **H** rigten. 2. van **H** leven en wandel moogt houden. Siet Deut. XVII. vs. 18. maar dat de wet des HEEREN ook in utwe herten mag geschreven syn / dat gy na het woord syner Propheten, altyd des Heeren glans ende zyne heerlijkheid in 't midden van **H** moogt bevinden; die **H** in utwe raadsvergaderingen soodaanig ondersteune en verlichte / dat alle trotsen en opgeblaasene Pharaos voor **H** / van buiten mogen 't sidderen en bebben. So dat sy seggen moeten: als wy van hun hooren, so verlimelt ons herte, ende daar bestaat geen moet meer in iemand van wegen hunne tegenwoordigheid: Want de HEERE hun luyder GOD is een God boven in den Hemel en beneden op der aarde Jos. II. 11. Wanneer sy hooren sullen dat de HEERE met syne vurige Wagenen en Ruyteren om u is. 2. Kon. VI. 16 / 17. De Geest des Heeren ruste dan op u allen. De geest der wysheid ende des verstands, de geest des raats ende der sterkte, maar

al-

allermeeft, de geest der kennisse en der vrees des Heeren. Op dat de Stoelen des gerigtes in dit Land vast mogen staan/ de Stoelen uwer EEREN, lange jaaren onbeweeglike mogen blijven/ ende in uwe nakomelingen bevestigd/ mogen werden/ so lange als de Aarde staan zal/ en de Sonne en de Maane niet meer syn sullen.

bb. In 't bysonder geben de woorden van mynen tekst my gelegenheid om uwe EDELE GROOT-MOGENDE toe te wenschen; de goederen van de OPPERSTE WYSHEID. *In 't bysonder.*

aa. De Lichaamelicke goederen syn hier so naukeurig gepaart ende Verbonden met de Saaligmaakende DUURAGTIGE GOEDEREN dat sy hand aan hand saamen gaan/ RYKDOM EN EERE DUURAGTIG GOED MET GERECHTIGHEID. *Lichaamelicke.*

§. RYKDOM heeft de HEERE U reets gegeven / hy vermeerden selsven na syn welbehaagen / want heeft Vader JACOB synen soon JOSEPH, die reets sulken grooten rykdom / ende daar dooz EERE of HEERLYKHEID in Egypten besat / nog meerder seggend / wy maaken geene swaarigheid / om die segeningen Uw EDELEN GROOT-MOGENDEN toe te wenschen / en te seggen: Uwer VADEREN GOD, die sal u helpen, de Almagtige sal u seggenen, met segeningen des Hemels van boven, met segeningen des afgronds die daar onder ligt; met segeningen der borsten, en der baarmoeder, de segeningen uwes Gods gaan te boven, de segeningen uwer Voor-vaderen, tot aan het eynde van de eeuwige heuvelen, toont ook dat gy met JOSEPH den GOD der VADEREN so bzeest; dat gy so dikwils als gy tot sonden aangeport werd / segt: Hoe! soude ik dan dit een so groot kwaat doen, en sondigen tegen GOD, Gen. XXXIX. 9. Besteet uwen rykdom tot Gods eere / laat vooral uwe Dienstknechten en uwe Dienstaagden met U den HEERE dienen; op dat gy met JOSUA moogt seggen: Ik en myn huys sullen den Heere dienen. *§ Rykdom.*

§§. EERE heeft de HEERE uwen boven al geschoncken / terwyl gy moogt sitten op de Stoelen der EERE, also gy met regt / de heerlike in den Lande, de EERE van 't volk genoemt werd; de HEERE geve u ook met SALOMO, een herte / dat den HEERE bzeest. Een herte / dat met HISKIA, in waarheid volkomen met den HEERE, en voor syn aangesicht wandelt, op dat gy dus alle uwe EERE en heerlikeit in des HEEREN Huys en Heiligdom bzeengt.

§§. De DUURAGTIGE GOEDEREN ENDE GERECHTIGHEID, daaron s allen het meeste aan moet gelegen syn / also niemand de lichamelicke goederen / nog RYKDOM nog EERE, mede in 't gras sal *(§§) Duur-agtig goed en gerechtigheid.*

sal neemen / syne EERE sal Hem niet naadaalen : want de naam is uitgelefenere dan grooten rykdom , de goede gunste dan filver en dan goud , de loon der nedrigheid met de vreesse des Heeren , is RYKDOM ende EERE en LEVEN.

§. Duuragtig goed.

§. DUURAGTIG GOED , gunne en geve u de HEERE , op dat gy wandelen moogt hier op den weg van de OPPERSTE WYSHED , waarin / lievlikheyd is , ende alle haare paden Vreede. De HEERE , die oud-tyds in de Vuur- en Wolk-Colomme , vooz Israel heenen toog / sceppe eene wolke des daags , ende eenen rook , ende den glans eenes vlammdenden vuurs des nagts ; want over alles wat heerlik is , sal eene beschutting wesen. Hy leyde u door synen Raad , en neeme u hier namaals op in Heerlikheid. Hy maake u het pad des levens bekend , en verfaadige u met de verfaadinge syner vreugde , die voor syn aangesicht syn , lievlikheden in syner regterhand , eeuwiglyk en altoos.

§§. Met gerechtigheid.

§§. MET GERECHTIGHEID. De GERECHTIGHEID is utw hier aan bevolen. De GERECHTIGHEID word dooz u bevoordert en gehandhaaft. De GERECHTIGHEID van MESSIAS , moet ook in allen u steunsel syn / die in 't ooge houdende : dan sal u licht voortbreken als de dageraat , ende uwe genefinge sal snellik voortvoortspruyten , ende uwe GERECHTIGHEID sal voor uwe aangesicht heenen gaan , en de HEERLIKHEID des HEEREN sal u agtertogt weesen. Druyppet dan van boven af gy Hemelen , ende dat de wolken vloeijen van gerechtigheid , en de aarde opene haar , dat allerley heyl uitwasle , en de GERECHTIGHEID 't saamen uitspruiten , tot dat gy alle eens in gerechtigheid des HEEREN aangesicht moogt aanschouwen , en verfaadigt werden met des HEEREN beeld , wanneer gy sult ontwaaken. Het sy so.

22. Aan de Edele Agtbare Regeerders van 's GRAVENHAGE.
aa. In 't gemeen als een inwaonder.
bb. In 't bysonder

22. Chang wende ik my tot U / EDELE AGTBAARE REGEERDERS , van deese aansienlike plaats / welke met regt eene STAD der BYEENKOMSTE mag genaamt werden / waar de Stoelen des Gerigts geplaatst syn.

aa. Gy zyt het EDELE AGTBAARE HEEREN , die my tot hier toe onder uwe bescherm-bleugelen genoomen hebt / tot dat ik nu tot deesen staat opgelejd ben. Het was my altyd een groote EERE , ja vrezgd en blindfchap / Uwe EDELE AGTBAARHEDENS , te erkeunen als myne wettige OVRIGHEDENS , ja nog veel meer /

bb. Wanneer ik tot de laage Schoolen , hier toegelaten / en daarna dooz 't bestel en de goede voozsorge en gunste / van Uwe EDE-

EDLE AGTBAARHEDENS, tot de Hooge Schoolen over *als over*
ging. *genoomen*

aa. Daar ik het onderwys van so veel soet-bloeiende / so dooz *tot de*
wijsheid / geleerdheid en welsprekendheid / als wel voornament- *laage*
ik dooz eene bezoevde God-vrucht / alom vermaarde Mannen / *schoole,*
heb mogen genieten; Ik kan humer niet gedenken / sonder *daar na tot*
ontoeert te werden / wanneer ik overwege / dat ik nu van hun- *de Hooge*
ne seyde / als weg-gescheurt werd / en als een gespeend kind / *schoole.*
my sal moeten gewennen / om afgetrokken te worden van hunne
bozsten / vastere spysse te leeren eten / ja als een Soon, die uit
den huysse syner Vaderen / na 't Land der vzeinden gesonden / *held van*
sig in gebaar begehven moet / om van alle kanten / verlost en *af moez*
misleyd te sullen werden. *scheyden.*

bb. Die soude geene kleine bekommernis in my verweliken / *(bb) Dog*
so ik niet hoopte / dat ik in de mogentheden des HEEREN sal *steunt op*
heenen gaan, dat die my by syner regter-hand sal vatten, op *den HEERE*
dat ik niet wankel. *synen GOD.*

Ik ben dooz de roepende stemme van GOD, ende de aanstel- *Overgang.*
linge van de EDEL AGTBAARHEDENS, HEEREN BEWINDHEBBERS, aan-
gesteld / om het Euangelium GODS te gaan verkondigen; sou-
de ik nu heenen gaan / sonder U te danken / sonder myne guld-
hertige zegen-wenschen over Uwe EDELE AGTBAARHEDENS,
uit te storten. O! neen. Ingratum dixeris, omnia dixeris,
plagten de Gude Romeynen al te seggen; waarmede sp seggen
wilden.

Noem een ondankbaar mensch, so sult gy alles noemen,

Wat slegt en beestig is; dus kan men hem niet roemen.

§. In 't gemeen / wensche ik dan: dat de GOD der Vade- *§. In 't*
ren / die Uwe EDELE AGTBAARHEDENS, tot Regeerders van *gemeen.*
sijn Volk / aan deese aansienlike plaats gestelt heeft; Uwe
EDELE AGTBAARHEDENS, daartoe lang hoe meer kragt en ver-
mogens / na Lichaam en Siel / om dat werk uwer swaarwig-
tigen dog ook heerlichen bedieninge / tot EERE van GODS naam /
tot vertroosting van den Armen en verdrukten / tot ondersteu-
ninge van den Burger en Inwooner / eyndelik tot uwer eigenen
Sielen heyl en eentwige Saaligheid moogt verrigten.

Op segene U in uwe hooge en aansienlike Persoonen en booz-
treffelijke Bedieningen; met wysheid en verstand. Op segene U in
uwe Geslagten; Hy geve U vrede in uwe vestingen, welvaaren in
uwe Palleyen. Uwe Huysvrouwen syn als de vrugtbare wyn-
stokken aan de seyde uwer Huysen; Uwe Kinderen als Olyv-
planten rontom uwe Tafel. Op maake uwe Soonen als planten, wel-

welke groot geworden synde in haarer jeugd, gelyk pylen in de hand eenes Helts mogen syn, welgelukfaalig is de Man die synen pylkooker daar mede gevult heeft, sy sullen niet beschaamt werden, als sy met de Vyanden spreken in de Poorten; Hy maake hun jongelingen van hondert jaaren; Uwe dogters als Hoek-steenen uitgehouwen, na de gelykenis van een Palleys, dat sy mogen bevonden werden onder de kostelicke Staadogteren, aan welken regterhand de Koninginne staat in 't synste goud van Ophir.

b. In 't bysonder.
(2) De goederen tot de slinkerhand.
I. RYKDOM.

b. In 't bysonder wenschen wy uwe EDELE AGTBAARHEDEN mede alle de goederen van de OPPERSTE WYSHEID.

(2) Die uit haar slinkerhand RYKDOM en EERE.

1. RYKDOM, als die van JOSEPH. Uw Land sy gesegend van den HEERE van het uitnemenste des Hemels, van den dauw en van de diepte, die beneden is leggende, ende van de uitnemenste inkomen der Sonne, en van de uitneementste voorsettinge der Maane, en van het voornaamste der oude Bergen, en van het uitneemenste der eeuwige heuvelen, ende van het uitneemenste der Aarde en haare volheid, en van de goetgunstigheid, des geenen die in 't Braambosch woonde, komen alle deeze segeningen over Uwe hoofden.

EERE.

2. EERE, om dat u deselve toekomst / op dat een ieder niet alleen hoor; U / als den Outsten en aansienliksten / als den RIGTERS die in de poorten sitten toekomst / opstaa en sig hoor; u buyge / maar ook u moge behooren, en wagten ende swygen op uwen raad. So dat sy op uwe woord niets meer mogen spreken, om dat uwe woorden en redenen op hun druppen als regen, so dat sy na U wagten, gelyk na den regen, ende haaren mond opsperren als na den spaden regen.

β. Die goederen uit de regterhand.

(β) Die goederen uit de regterhand, die alleen hoor; die gene weggelegd werden / die des HEEREN verschynninge siev hebben / geve hy U ook in eene ruymme maate / hier by aanbang en hier namaals hoor; eeuwigh.

1. Duuragtige goederen.

1. Het Duuragtig bestendig goed / waar van voornamelijk de Vrede Gods is / wenschen wy uwe Edele Agtb. hoor; al toe. De God des Vredes selve heylige u geheel en al, en uwe geheele opregte Geest, ende Siele en Lichaam worde onberispelyk bewaart, en de toekomstige van onsen Heere JESUS CHRISTUS, en also de vrugt der gerechtigheid en Vrede is, moet het volgen / dat dit DUURAGTIGE goed.

2. Met gerechtigheid.

2. Met GERECHTIGHEID gepaart moet gaan. De HEERE ON-

SE GERECHTIGHEID, bekeerde u met het borst-wapen syner GERECHTIGHEID, dat gy niet alleen als ZACHARIAS, rechtveerdig hier voor GOD mogt wandelen in alle geboden en regten des HEEREN, als RECHTVEERDIGE, kennisse neemen van de rechtsaake der Elendigen, den rechtveerdigen, rechtveerdig spreken, en den godloosen verdoemen; maar dat gy ook eens in dien grooten dag des oordeels / van den RECHTVEERDIGEN Rigter, moogt Rechtveerdig verklaart, en door sine GERECHTIGHEID in getuise / ja geleyd werden / tot het volkomene genot van de eeuwige HEERLIKHED. Het sy so. Dus wende ik my

BB. Tot diegene / die de wagt des Verpligdomts hier waarneemen / tot het Huys van AARON en sine Soonen / de LEVITEN, OPSIENDERS, OUDERLINGEN en DIACONEN, deeser Volk-ryken Gemeente, en wel

BB. Tot het Huys AARONS, de Soonen LEVI.

XX. Tot U EERW: UITDEELDERS der Verborgentheden GODS, die in 't Woord en de Leere arbeid, endaarom voornamentlik dobbele Eere weerd syt; waar soude ik beginnen / waar soude ik eindigen? wanneer ik alles op soude haalen / wat ik van u geleert heb / hoe ik van u geleyd / geweyd / ja bemind / en van veele geagt ben geworpen. De plaats daar ik op staa / uwe zedige tegenwoordigheid / en myne gewoonte / een afkeer van lofzuchtigen / die sonnyds seer na vley-taal smaaken / hebbende / verbieden my te seggen / wat ik anders billik en niet recht van uwen naarstigheid / vleit en iever / so

XX. Uitdeelders der Verborgentheden.

A In 't gemeen / van 't getrouwe waarnemen / van uwe Ampts-bedieningen / en wat daartoe behoort. Als

AA. In 't bysonder omtrent my / soude mogen / en moeten seggen: Ik sal my tans / met korte woorden / maar uitzukken.

aa. Gy Wel-eerwaarde Mannen / Vaders in CHRISTUS, die aan my hier in 't openbaar so meenigmaal het Woord hebt toege- dient / en my so wel als allen in uw duur aandertrouwde Gemeente / toegeroepen / verlatet de slegtigheden en levet, den weg des verstands.

aa. Aan alle sonder Gesonder-scheid.

aa. Ik danke Uw Gerwaardens voor uwe trouwhertige be-beraamningen en lieverpke onderrigtingen / van herten / na dat gesag en de verbied / die ik aan Uwe Wel-Gerwaardens schuldig ben.

aa. Danksegginge.

BB. Ik bidde den God der geesten van alle vleesche; dat hy uwe Zielen in het bundelken der levendigen saamen gebonden /

BB. Wensch. be-

bewaare / tot dien grooten dag syner verschyninge / wanneer de Heer / de REGTVEERDIGE RIGTER, de HEERE ONSE GEREGTIGHEID, U EW. in 't openbaar sal regtveerdigen / als sulke / die 'er veele geregtveerdigt hebben, wanneer hy H / ende diegene die hy door uwen dienst heeft tot syn Koningryk laten overbrengen / siende; sal seggen: Siet, ik ende de Kinderen, die my de HEERE gegeven heeft, syn tot teekenen en wonderen in Israel, van den HEERE der Heerschaaren, die op den berg ZION woont. De Heere verhoore u in den dag der benaetheid. De naam des Gods Jacobs, sette u in een hoog vertrek. Hy sende uwe hulpe uit het Heyligdom, ende ondersteune U uit Zion. Hy gedenke aller uwer spys-offeren, en maake uwe brand-offeren tot asche, Sela. Hy geve u na uw herte, en vervulle allen uwen raad. Alle instrument, dat tegen u bedagt word, sal niet gelukken, en alle tonge, die in 't gerigte tegen u opstaat, sult gy verdoemen; dit is de erve der Knegten des Heeren, ende haare GEREGTIGHEID is uit my, spreekt de HEERE.

bb. In 't
bysonder.
22.) Do.
HENR.
VELSEN.

bb. Maar in 't bysonder / kan ik niet nalaaten H /
aa.) Sy WEL-EERWAARDE, en voor my seer gewenste MAN, dien ik met recht Vader mag noemen / aan te spreken; want / segt PAULUS, tot die van CORINTHUS, al haddet gy tien duysend Leer-Meefters in CHRISTUS, so (en hebt gy) dog niet veele Vaders; want in CHRISTUS JESUS, hebbe ik u door het Euangelium geteelt; Ik mag die woorden van PAULUS ontleenen / en in uwen mond leggen / terwyl ik Uw EERWAARDE, in beelen / als mynen VADER in CHRISTUS erkenne / die my niet alleen in 't openbaar / maar ook in 't bysonder aan syn huys heeft onderrigt / ende de woorden des levens toegediend.

S. Syn
ontroeringe
over het
herdenken
syner wel-
daaden.
S. Vraag
waar mede
by sulks sal
vergeldeu.

S. Myn herte word ontroert / wanneer ik aan uwe Daderlike liebbe en sozge / die gy voor my hebt gehad / om my op 't Latynsche School, en daarna verder te besozgen / gedenke /
SS. Wat sal ik U EW. vergelden voor alle die weldaaden aan my; silver en goud hebbe ik niet, trouwens / Uw EERWAARDE, verwacht sulks ook niet van my; maar het geene ik, door de goede gunste van mynen GOD, en u getrouw onderwys / gebly wonnen hebbe, beloove ik hier opentlik / sal ik mede daartoe besteeden / om onsen getrouwen GOD en VADER in CHRISTUS, te bidden; dat hy U Eerwaarde oud, ende der dagen sat, wanneer gy uwe Ziele, die gy hier met weldoen, aan uwen ge-

uw schild. Hy fal het gantsche Huys AARONS segenen. Hy fal segenen, die den Heere vreesen, de kleene met de grooten, Hy fal uwen voet niet laten wankelen, u Bewaarder fal niet sluymeren. Siet de Bewaarder Israels fal niet sluymeren nog slapen, de Heere is U Bewaarder, de Heere is uw schaduw aan uwer regterhand. De Sonne fal u des daags niet steeken, nog de Maane des nagts, de Heere fal U bewaaren van alle kwaad, uwe siele fal Hy bewaaren. De Heere fal uwen uit-cnde in-gang bewaaren van nu aan tot in der eeuwigheid.

2. Tot de
godsdiens-
tigit in de
Gemeente
van 'S GRA-
VENHAA-
CE.

2. Spindels! wende ik my tot Uw godsdienstige / in de Gemeente van 'S GRAVENHAAGE, gy die als getrouwe in den Lande uwen RYKDOM en uwe EERE, alleen aan KONING JESUS opdraagt: om daar voor de DUURAGTIGE GOEDEREN / en syne GERECHTIGHEID te hoopen. Oog wat segge ik? hy roept alle die dorsten tot sig, om tot de wateren te komen, te koopen sonder geld en sonder prys, beyde melk en wyn. Hy is 't die U de WAARHEID aanpuyft / voordien selven prys; seggende koopt de waarheid en verkoopt se niet. Gy hebt gelyerd met MOSES de vermaatheden van CHRISTUS, meerderen RYKDOM te agten als alle de schatten van Egypten, siende op de vergeldinge des loons.

Overgang
tot

Die getrouwe GOD, die trouwe houdt tot in der eeuwigheid: Want al is het dat wy ontrouw syn, Hy blyvt getrouw, want Hy kan sig selven niet verloochen.

Die uw synen eenig geboorenen Zoon tot een Propheet / Hoo-gen Prieser en koning geschonken heeft / en door den selven alle syne DUURAGTIGE GOEDEREN, en eeuwige GERECHTIGHEID. Waar door hy u den byen toegang tot synen Genade-thoon geschonken heeft. Die God aller genade, die ons geroepen heeft tot syne ewige Heerlykheid in CHRISTUS JESUS, deselve volmaake, versterke en fondeere U luyden.

AA. Segen-
wenschin-
gen.

AA. Indien ik uwer vergete, O! JERUSALEM Gods, so vergeete myne regterhand haar selvs, myne tonge kleeve aan myn gehemeste, so ik aan U niet gedenke, so ik JERUSALEM niet verhefte boven het hoogste myner blydchap.

xx. Dank-
jegginge.

xx. Ik bedanke U voor alle die goede geselschappen en nuttige samen-spraaken / die ik met veelen onder U gehouden hebbe / waar in ik gelwaar ben geworden / dat veelen God syne DUURBAARE genade niet heeft onttrokken / maar in eene ruymemaate uitgedeelt; Ach! dat al het Volk des Heeren, Propheeten

waren, dat God synen Geest over hun gav. Dat wy alle mogten in eenen geest saamen gevoegt syn, als gekomen tot den berg Zion, ende de Stad des levendigen Gods, tot het hemelsche Jerusaleem, ende de veele duysenden der Engelen, tot de algemeene Vergaderinge, en de gemeente der eerstgeboorenen, die in de Hemelen opgeschreven syn, ende tot God, den Regter over alle, ende de geesten der volmaakte regtveerdigen, en tot den Middelaar des Nieuwen Testaments JESUS, ende het bloed der besprenginge, dat betere dingen spreekt dan Abel.

aa. **Dog is het schoon dat wy hier in den lichaame niet kun-** aa. Voor-
nen te saamen gevoegt blijven / ik sal egter, (want de gantsche bereyde-
aarde is des HEEREN, ende de gemeente Gods is over de gehe- len tot
le aarde / nis so veele leden van dat eene Lichaam / waar van afscheid.
CHRISTUS het Hoofd is) altyd het goede van JERUSALEM soeken.

bb. **Onse voeten sin nog staande in uwe Doorten / O! 's** bb. Af-
GRAAVEN - HAAGSE JERUSALEM, dat is VREDE - STAD. Dit scheid.
JERUSALEM is ook gebouwt als eene Stad die wel saamen gevoegt
is; waar heenen de Stammen, ik meene de EDELEN DER VOL-
KEN, opgaan, tot het getuygenis Israels, om den naame des
HEEREN te dancken, want daar zyn de Stoelen des gerigts ge-
fet, de Stoelen des huyses DAVIDS, daar CHRISTUS als KONING
geert werd.

cc. **Biddet om den Vrede van Jerusaleem, wel moetense vaa-** Versoek in
ren die u beminnen: Vrede sy in uwe Vestinge, welvaaren in 't gemeen
uwe Paleysen. Om myner Broederen, om myner Vrienden voor Jeru-
wille, sal ik nu spreeken, vrede sy in U. Om des Huyses des lems
Heeren onses GODS wille, sal ik het goede voor U soeken. rede.
Biddet voor ons: want wy vertrouwen dat wy eene goede con- in 't byson-
scientie hebben, als die in alles willen eerlik wandelen. der voor
zig.

Biddet voor my, op dat my het woord gegeven werde, in de openinge mynes monds met vrymoedigheid, om de verborgentheden des Euangelium bekend te maaken, op dat ik het selve vrymoedelyk mag spreeken, gelyk my betaamt te spreeken.

Ende ik Bidde U Broeders, door onsen Heere JESUS CHRISTUS, en door de liefde des geestes, dat gy met my strydet in de gebeden tot God voor my. Op dat ik mag bevryd worden van de ongehoorsaamen, en dat deese myne dienst, die ik aan de Heydenen sal doen, aangenaam zy den Heyligen; op dat ik met blydschap; door den wille Gods, tot hun mag komen en van hun

110 A A N S P R A A K E N.

verkwikt. Dat meer andere getrouwe dienaars / derwaartē
mogen gevonden werden; om te helpen betwerken / dat de volheid
der Heydenen eens mag ingaan, en geheel Isreël saalig werden.

SLOT.

BB. Ik beveele u dan voor God, die alle dingen levendig maakt,
door 't woord syner kragt, ende CHRISTUS JESUS, die onder
PONTIUS PILATUS de goede belydenis betuigt heeft, dat gy dit
gebod houdt, onbevlekt en onberispelick tot op de verschy-
ninge van onsen Heere JESUS CHRISTUS, welke ter syner tyd ver-
toonēn zal, de salige en magtige HEER, de Koning der Konin-
gen en HEER der Heeren, die alleen onsterfelijkheid heeft, en
een ontoegankelijk licht, den welken geen mensch gesien heeft,
nog sien kan, welken sy BERE en eeuwige kragt. **H**y segene **H**
allen met segeningen van boven uit den Hemel in CHRISTUS, met
segeningen van der aarde beneden; de Heere segene u uit ZION,
die den Hemel en de aarde gemaakt heeft, van nu aan tot in
eeuwigheid, AMEN.

J A

A M E N.

AAN

A A N S P R A A K E N .

So al deselve gedaan syn ,

b. t'OUDEK - KERK aan den AMSTEL, den 6. Juny 1742.

a.) **I**n 't gemeen / het is **W**allen / Aandagtige Toehoorders be-
hend / hoe dat ik onlangs in eene EERWAARDE Kerkelicke
Vergaderinge , dooz des HEEREN goedheid ben aangestelt tot het
LEERAAR en OPSIENDERS Ampt; na dat dooz de roepende stemme
GODS, en dooz de roepende stemme van de EDELE AGTBAARE HEE-
REN BEWINDHEBBERS der WEST - INDISCHE Compagnie tot een
OPSIENDER en LEERAAR, aan het kaasteel St. GEORGE op d'ELMINA
geroepen ben; op dat ik / dooz mynen dienst / myne Broeders /
die myne Maagschap na den vleesche zyn / tot den OPPERSTEN
HERDER der Sielen CHRISTUS JESUS in syne Schaaapshope
mogt brengen.

1. So dra als deese godlike stemme tot my kwam / ben ik
niet te raade gegaan met Vleesch en Bloed / maar hebbe my sel-
ven aan den HEERE mynen GOD overgegeven / op dat ik als
een EERSTELING UIT DE MOOREN, uitgestooten wordende in des
HEEREN oogst / veele tot den Saaligmaaker CHRISTUS JESUS
moogt doen komen.

2. Terwyl dan dus myne voeten geschoept zyn / met de be-
reidwilligheid van het Euangelium des Broedes / so hebbe ik het
ten hoogsten van mynen plicht geagt / om

β.) In 't bysonder :

1. Uwe EDELE AGTBAARHEDENS, niet alleen in 't verborge-
ne / maar ook nu in 't openbaar dank te seggen / dooz alle uwe
gunst-betuyfen aan my.

AA. Wel aan dan EDELE AGTBAARE HEEREN, Uwe loon is
groot by den Heere uwen GOD; terwyl uwe Edele Agtbaarhedens
van hunne sepde / in 't bysonder / alles trachten toe te brengen
dat dienen kan / tot uitbreydinge van den Naame des HEEREN
onder de verre afgelegene Heydenen.

nn. De HEERE myn GOD segene en bewaare uwe EDELE

b. Aan-
spraaken
gedaan 't
Ouver-
kerk aan
den Amstel.

a. In 't
gemeen
1. Die
Stemme
geboor-
saamt.

2. Door de
bereidwil-
ligheid des
Euange-
liums
beenen te
gaan ge-
reedy.

1 Aan de
EDELE AGT-
BAARE HEE-
REN BE-
WINDHEB-
BERS

van de
West-Indi-
sche Maat-
schappye.

nn. In 't
Lichaame-

AGT-

AGTBAARHEDENS in lengte vandagen. Hy bevestige uwe EDELE AGTBAARHEDEN op de Stoelen der EERE / op dat 'er sulke welgeaarde kinderen uit Uwe EDELE AGTBAARHEDENS huysen en Familien mogen voortkomen / die uwen voetschappen mogen na volgen / waar doo; de naame GODS uitgebreyd ende gebragt werde tot die vergelegene volken: want in de meenigte des volks is des Konings heerlikheid.

aa. RYK-
DOM.

aa. RYKDOM. Die de HEERE myn GOD, sal alsdan geven / dat uwe Maatschappy bloeyen / ja overbloeyen sal / van silver en goud / ja dat alle kostelike schatten / van 't Oosten en Westen / die veel sijn / in uwen schoot sullen uitgestooyd worden. Hy sal booz; uw aangesicht gaan / en sal de kromme wegen regt maaken, de koepere deuren sal hy verbreeken, en de eylere grendelen sal hy in stukken slaan. Hy sal U geven de schatten die in de duysternisse sijn, en de verborgene Rykdommen, op dat gy moogt weten, dat Hy de HEERE is, die U by uwen naam roept, de GOD Israels. Ende gy sult weten, dat de HEERE u Heyland is, de Verlosser, de magtige Jacobs. Voor kooper, sal Hy goud brengen, en voor yser sal Hy silver brengen, en voor hout kooper, en voor steenen yser, ende sal uwe Opsieners vreedzaam maaken, en uwe Dryvers regtveerdige. Uw saet sal onder de Heydenen bekend worden, ende haare nakomelingen in 't midden der Volkeren; alle die haar sien sullen, sullense kennen, dat sy sijn een saet, dat de Heere gesegend heeft.

bb. EERE.

בב. In 't
geestelike.

bb. EERE. Die daarin ook booznaamelijk bestaan sal / dat de Heydenen sullen tot uwen lichte gaan, en de Koningen tot den glans die U is opgegaan, siet Jes. LX, 1-16. en Psalm LXXII.

בב. De Heere myn GOD, geve Uwe EDELE AGTBAARHEDENS, dan ook genade te ontfangen in dien dag / wanneer de volheid der Heydenen sal ingaan, en geheel Israel sal zaalig worden.

aa. DUUR-
AGTIG
GOED.

aa. De Heere myn GOD, geve Uwe EDELE AGTBAARHEDENS, dan ook deel te hebben / aan de erve der Heyligen in 't licht, dat is / aan al dat DUURAGTIGE GOED en GERECHTIGHEID, die JESUS CHRISTUS, die ons van GOD geworden is wysheid ende REGTVEERDIGHEID en HEYLIGMAAKINGE, en volkomene Verlossinge, verwooven heeft booz; sijne LIEVHEBERS.

BERS.

BERS. **Hij dog / de HEERE JESUS**, is de wensch aller Heydenen, tot welke die eens alle beevende komen sullen, op dat des HEEREN Huys niet heerlijkheid vervult werde.

aa. **Het is seker wat grootz / van God verweerdigt te syn;** om den toegang te hebben tot die verre afgelegene *aa) B-* **Hebdenen /** ende den arbeid der Egyptenaaren, ende den Koophandel der *staande* **Mooren ende der Sabeën,** der Mannen van groote lengte tot in, om te *mede daar* **fig te sien overkomen.** Sy sullen uwe syn, en sullen u navol- *kunnen* **gen, in boeijens sullen sy over-** komen, en sy sullen hun voor *verkuuy-* **u buygen;** so leyt de Doozsegginge / by **Isaia's /** in 't XLV. *gen syn tot* **Hoofst. vers 14. maar wat staat 'er by;** Sy sullen u smeeken, *bekeeringe* **seggende: gewisfelyk, GOD is in U,** en daar is anders geen God *der Hey-* **meer. PAULUS sal ons leeren / dat wy dan eerst recht hebben /** denen. **het lichaamelicke te majen,** wanneer wy hun het geestelicke sayen. **1. Cor. IX, 11. A is daartoe eene groote en kragtige** deure geopent. maar, **siet 1. Cor. XVI. 9. en 1. Theff. II, 16.**

ßß. **De HEERE Onse GOD,** verbulle dan uwe Zielen met *ßß. Be-* **syne bzeese /** ende **Hij geve u alles wat dienen kan /** tot het leven *staande in* **de godzaligheid /** ende eyndelikt / **de eenwige zaligheid.** **Hij sy** *de waare* **eene vuurige muure rontsom uwe Hupfen en Spruyten;** **Hij /** *VREDE DES* **die alleen den zegen ende het leven gebieden kan /** zegene **U Ed.** *HEEREN* **AGTB. by aanhang ende by voortgang /** met syn **DUURAGTIG** *die daar* **GOED en syne GEREGTIGHEID;** want wy hebben eene sterke *toege-* **Stad. GOD stelt heyl tot muuren en voorschansfen.** *wenscht.*

bb. **De HEERE onse GOD,** verbulle nu niet syne GEREGTIG- *bb. Gereg-* **HEID, en die WYSHEID, die alleen by de OPPERSTE WYSHEID,** *tigheid en* **sonder geld en loon of prijs /** te koopen is: want indien ie- *wysheid.* **mand van ons wysheid ontbreekt,** dat hyse van GOD begeere, die een iegelyk mildelyk geeft en niet verwyf, en sy sal hem geveven werden; Die wysheid die van boven is, ondersteunt **UWE EDELE AGTBAARHEDENS dan /** in alle uwe onderneemin- **gen en raads-plegingen /** tot dat gy / **het werk GODS hier op** der aarden volbragt hebbende / **opgeciert en verbult mocht werden /** met het goede van GODS Huys, en met het heylige van syn **Palleys. De HEERE, myn GOD, geve u dan /** dat gy syn aan- **gesicht in gerechtigheid moogt aanschouwen, en verlaadigt wer-** den met syn beeld, wanneer wy sullen ontwaaken. **De HEERE** *2. In't by-* **doe so /** ende **Hij doe nog meer daartoe. Het sy so.** *sonder aan*

2. **Och! dat al het volk des HEEREN, dat hier in deese plaat-** *GODS* **se versameld is; om de woorden van den GOD Jacobs /** van de *volk, by* **Or.** *uitroep!*

OPPERSTE WYSHEID; door my gesprooken / aan te hooren / het voorbeeld der gefonde woorden en leere, mogte aanneemen. Mogt al het volk des HEEREN Propheten syn, dat God synen Geest over hen gawe, op datse mogten agt geven op de eyndens der eeuwen; Dat de HEERE die tyd doet aannaderen / in dewelke Hy het licht van het Euangelium brengen wilt / tot dat volk / dat / tot nog toe / in de duysternis wandelt / op dat sy hunne boeten niet mogen stooten aan de schemerende bergen.

AA.
Wensch.

AA. Ach! dat de HEERE GOD, die gebeden en ziels-zuchtingen / die ik hier so dikwils in 't openbaar hebbe hooren uitstozten / en die ik wset / dat in 't verborgene / van veelen uitgestort worden / wanneer 'er gebeden word: Segt dog tot het Noorden, geeft, ende tot het Zuyden, houd niet te rugge; brengt myne Soonen van verre, ende myne Dogters van het eynde der aarden / dog eens wilde verhooren / en alomme zegenen; Op dat de Naame des HEEREN onses GODS, van den Opvang der Sonne tot haaren Nedergang, dog eens mogt EEN sijn / gelijck GOD VADER, SOON, en HEYLIGE GEEST, op de volmaaktste wyse EEN sijn.

nn. Of
schoon het
God aan
geene
mede-
deelen
ontbreekt,
wil Hy
egter, dat
wy
Om den
Vrede van
Jerusalem
moeten
bidden.

nn. Ik weet wel / dat het den HEERE nooit aan middelen sal ontbreken / om al sijn welbehaagen te doen; Dus dog segt Hy: eenen iederen die na mynen naame genoemd is, ende die ik geschapen hebbe, tot myner EERE, dien ik geformeert hebbe, dien ik ook gemaakt hebbe! sal ik tot het Noorden seggen, geeft; en tot het Zuyden houd niet te rugge enz.

aa. Waar-
schouwin-
ge.

aa. Maar ik weet ook wel / dat wy om den Vrede van JERUSALEM moeten bidden, also de verborgene dingen voor den HEERE sijn, maar de geopenbaarde voor ons ende onse kinderen, ende het Gods EERE is eene saake te verbergen, maar de eere der Koningen eene saake te doorgronden; Willen wy ons niet schuldig maaken aan groote ondankbaarheid / also Wy alle eertijds Heptenen / verplicht sijn; om ook voor de bekeeringe der Heptenen te zorgen.

bb. Ver-
maanin-
gen.

aa. Op dat het ons niet gaa gelijck PAULUS den Romeinen dregde. Rom. XI, geheel / maar nu sie ik alleen op 't 11. vers. Want is 't God, die de natuurlicke takken niet gespaart heeft, (Hy meend de Jooden) liet toe dat Hy ook mogelyk U niet spaare.

bb. Dit woord blyve dan in den sijn uwet gedagten / ende in de Overleggingen uwes hertens / merk dog wat de HEERE doet.

Maakt

Maakt niet / dat de HEERE het ligt synes Woords / uit dit gezegend Zion , 't Land Immanuels wegneeme / of dat de OPPERSTE WYSHEID wyke van uwe straaten / en de stemme haarer Dienst-Maagden , niet meer laate hooren. O ! neen : maar laat dit u aansetten tot jaloersheid. Daar gy siet / dat de HEERE nu wil aanvangen te werken / valt gy Hem te voet / dat hy dit werk wil zegenen / en met syn Woord en Geest / nooit van u wyken / anders souden wy / die de eerstesyn , de laatste worden , en gy als onnutte en murmureerende Dienst-knegten , uitgestooten werden. Maakt / dat gy de vrymoedigheid niet ons moogt houden / om tot den thron der genaden te mogen naderen / om barmhertigheid te verkrugen / en geholpen te worden ter bekwaamer tyd ; so sal de OPPERSTE WYSHEID blyven op uwe straaten.

BB. De HEERE sal dan der voorige misdaden niet gedenken : De goedertierenheid en de waarheid sullen malkander ontmoeten , de gerechtigheid en Vrede sullen malkander kussen , de waarheid sal uit der Aarde spruyten , en de GERECHTIGHEID sal van den Hemel neder sien , ook sal de Heere het goede geven , en ons Land sal syne vrugt geven. De GERECHTIGHEID sal voor syn aangesichte henen gaan , en hy sal se setten op den weg syner voetstappen. Wanneer de HEERE de koppen aller syner Vyanden sal vertreeden , ende uitroeyen alle die gene die Zion gram syn : Want voorseeker sal God den kop syner Vyanden verslaan , den haarigen schedel des geenens , die in syne schulden wandelt. Wanneer de Tyran een eynde sal hebben , ende het met den bespotter uit sal sijn , ende alle die tot ongerechtigheid waaken sullen uitgeroeyt werden. Die eenen mensche schuldig maakten om EEN woord , en leggen dien strikken die hun bestraft in de poorten , die den regtveerdigen verdryven in 't woeste , na de Taale van Jes. XXIX, 20, 21.

Och ! HEERE onse HEERE , wilt dog dit woord in swakheid gesproken / zegenen ; op dat het wortelen schiete in de herten der Oehoorders beneden , ende Vruchten voortbrenge na boven / Vruchten der GERECHTIGHEID en BEKEERINGE weerdig. Verhoort ons uit Dyppe genade / om JESUS wille / AMEN.

